

STRATEGIA DE DEZVOLTARE INTEGRATĂ A RAIONULUI IALOVENI, 2021-2027

CAPITOLUL I

AUDITUL SOCIO-ECONOMIC AL RAIONULUI IALOVENI

CONSILIUL PARTICIPATIV LOCAL

1. **Silistraru Mihail, președintele raionului Ialoveni;**
2. **Eremia Andrei, vicepreședintele raionului Ialoveni;**
3. **Marian-Bogos Victoria, vicepreședintele raionului Ialoveni;**
4. **Tonu Galina, vicepreședintele raionului Ialoveni;**
5. **Mereacre Nicolae, secretarul Consiliului raional Ialoveni;**
6. **Draguțan Natalia, șef Direcția Economie;**
7. **Plămădeală Igor, specialist principal Direcția Economie;**
8. **Calmîc Lidia, șef Direcția Finanțe Ialoveni;**
9. **Jumir Viorica, șef-adjunct Direcția Generală Educație Ialoveni;**
10. **Rusu Veronica, șef-adjunct Direcția Generală Asistență Socială și Protecția a Familiei Ialoveni;**
11. **Meșina Ion, șef Secția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri;**
12. **Josu-Braniște Diana, șef Secția Cultură Ialoveni;**
13. **Beșliu-Basoc Ecaterina, șef Serviciul Relații Funciare și Cadastru Ialoveni;**
14. **Șargu Dinu, director IMSP Spitalul raional Ialoveni;**
15. **Vîrtosu Galina, șef-adjunct IMSP Centrul de Sănătate Ialoveni;**
16. **Mereacre Ludmila, șef Casa Teritorială de Asigurări Sociale Ialoveni;**
17. **Staver Silvia, șef Subdiviziunea Teritorială Ialoveni, Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă;**
18. **Griciuc Petru, șef Direcția Deservire Fiscală Ialoveni;**
19. **Țurcanu Vitalie, comisar-șef, șef al Inspectoratului de Poliție Ialoveni;**
20. **Pletosu Victor, specialist principal în domeniul politicilor de tineret, Aparatul Președintelui raionului;**
21. **Tonu Mihai, consilier al președintelui raionului;**
22. **Mărgineanu Tamara, șef al Direcției Statistică Ialoveni**

CUPRINS:

Capitolul 1

AUDITUL SOCIO-ECONOMIC AL RAIONULUI IALOVENI

1.1. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A RAIONULUI. DATE DESCRIPTIVE PRIVIND AȘEZAREA GEOGRAFICĂ, CONDIȚIILE CLIMATICE ȘI DEMOGRAFIA

- 1.2. CADRUL NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL AL CONSILIULUI RAIONAL IALOVENI
 - 1.3. FINANȚELE PUBLICE LOCALE
 - 1.3. CAPITALUL UMAN
 - 1.4. PROFILUL DEMOGRAFIC AL RAIONULUI IALOVENI
 - 1.5. FORȚA DE MUNCĂ A RAIONULUI
 - 1.6. INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO-EDILITARĂ
 - 1.4.1. INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI SERVICIILE DE TRANSPORT
 - 1.4.2. REȚEAUA DE FURNIZARE A APEI POTABILE ȘI SANITAȚIE
 - 1.5. SERVICII PUBLICE
 - 1.5.1. SALUBRIZAREA PUBLICĂ
 - 1.5.2. INFRASTRUCTURA DE PROTECȚIE SOCIALĂ ȘI ASISTENȚĂ MEDICALĂ
 - 1.5.3. SISTEMUL EDUCAȚIONAL
 - 1.6. DEZVOLTARE ECONOMICĂ
 - 1.6.1. MEDIUL DE AFACERI
 - 1.6.2. INDUSTRIA
 - 1.6.3. AGRICULTURA
 - 1.6.4. INVESTIȚIILE ȘI PROCESUL INVESTIȚIONAL
 - 1.7. MEDIUL
 - 1.8. TURISMUL
 - 1.9. CULTURĂ ȘI SPORT
- PROCESUL OPERAȚIONAL DE ELABORARE A PLANULUI STRATEGIC
PLANUL STRATEGIC DE DEZVOLTARE INTEGRATĂ

Auditul socio economic al raionului Ialoveni

1.2. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A RAIONULUI. DATE DESCRIPTIVE PRIVIND AȘEZAREA GEOGRAFICĂ, CONDIȚIILE CLIMATICE ȘI DEMOGRAFIA

O POZĂ CU IMAGINEA CONSILIULUI

Așezarea geografică a raionului Ialoveni

Raionul Ialoveni este situat la nord de ecuator și la est de meridianul 0(Londra), în sud-estul Europei, în partea centrală a Republicii Moldova.

Se află la o depărtare de 35 km de râul Nistru și la 12 km de municipiul Chișinău, capitala Republicii Moldova. Se învecinează la sud cu raionul Cimișlia, la sud-est cu raionul Căușeni, la est – Anenii Noi, la Vest, sud-vest cu raionul Hîncești, la nord-vest cu raionul Strășeni.

Raionul este situat pe cîmpia Europei de EST, pe Podișul Central Moldovenesc.

Relieful

Raionul s-a format după regresivitatea Mării Sarmatice, dispărute în urmă cu 5 mln.de ani. El este variat: șesuri alternînd cu coline , văi și rîpe, povîrnișuri, platouri. Podișul Moldovei Centrale, dealuri și cîmpii, valea cea mai mare aparține râului Botna, Rîul Ișnovăț traversează orașul Ialoveni în direcția de la nord-vest spre sud-est, Relieful suferă schimbări în urma proceselor exogene: eroziunea, alunecările de teren. El joacă un rol important în formarea climei.

Clima

În zona raionului Ialoveni clima este temperat- continentală, caracterizîndu-se, din punct de vedere termic, prin existența verilor calde și lungi (temperatura medie în iulie +20⁰, +22⁰), cu cantități scăzute de precipitații, iernile cu temperatura medie în ianuarie -3,5⁰.

Iarna începe odată cu pătrunderea maselor de aer rece dinspre nord-est, care duc la scăderea temperaturii sub 0 grade. În perioada rece a anului au loc viscole, lapoviță, îngheț și polei, Presiunea atmosferică este instabilă și se schimbă foarte des, în dependență de factorii termici și de circulația sezonieră a curenților de aer. Ea determină direcția generală a vînturilor.

Mai des aici bîntuie vînturile dinspre nord-vest , după care urmează cele de sud-est și de nord. Vînturile sud-estice iarna aduc ceață și înghețuri, iar vara - călduri și secetă.

Precipitațiile:

Cantitatea de precipitații diferă atît de la an la an, cît de la un anotimp la altul, de la o lună la alta. Numai aproximativ 10 la sută din precipitații cad sub formă de zăpadă. Însă stratul de zăpadă a avut grosimi reduse. Apele subterane sînt în cantitate mică și adîncimea lor variază în funcție de configurația terenului. Rezerva mică de apă subterană face ca fîntînile să sece vara în timpul căldurilor mari.

Solul:

Solul este suportul mediului de viață pentru lumea vegetală și animală, acumulator de substanțe materiale nutritive și de apă, depozitar de resurse energetice. Deși solul este principala bogăție naturală a Republicii Moldova și cel mai important mijloc de producție în agricultură, totuși pe parcursul anilor, suprafața terenurilor agricole în raion s-a micșorat, ca rezultat al degradării solurilor și folosirii nereglamentare a terenurilor pentru necesitățile sociale. Pe întinsul raionului se află zăcăminte de argilă, nisip, pietriș. Predomină însă solul fertil (cernoziomul), care conține humus, azot, fosfor, potasiu. Cernoziomul din pămînturile raionului constituia în trecut 3-4,5%, dar în prezent o parte a solului a degradat. Fertilitatea multor terenuri este mică. Din punct de vedere geologic, rocile sedimentare sînt prezentate prin gresie și calcar.

Flora:

Vegetația este bogată, existând specii variate. Această varietate este condiționată de mai mulți factori: așezarea geografică, relief, climă, ape, caracterul rocilor. Particularitățile climei și ale solului favorizează dezvoltarea agriculturii, creșterea normală a plantelor, inclusiv a plantelor iubitoare de căldură. Dintre plantele care se dezvoltă cel mai bine în raion sînt cerealele, anume păioasele, cu perioada de vegetație scurtă și puțin pretențioase la umiditate. Gospodarii cultivă legume: cartofi, ceapă, fasole, mazăre, vinete, roșii, usturoi, castraveți, ardei dulci și iuți, varză. Aici se cresc pomi fructiferi de tot soiul: meri, peri, caiși, cireși, vișini, nuci și în special vița de vie. În ultimii ani vegetația naturală s-a redus din cauza valorificării intense a terenurilor și a poluării mediului ambiant. Pe la marginea drumurilor se întîlnesc pelinul, macul sălbatic, negara, păpădia, curcubățica, pălămida, chirăul, cimbrul, susaiul.

Fauna:

Fauna este săracă, în deosebi în animale sălbatice. Ea este reprezentată de iepuri, arici, dihori, țistari, cîrțițe; iar dintre păsări – de ciori, coțofene, vrăbii, hulubi, ciocănitari, prepelițe, dropii, grauri, ciocîrlia, rîndunici, pupeze, cocostîrci, rațe sălbatice. Dintre reptile se întîlnesc șopîrla verde, și cea cenușie, broasca de iarbă, de baltă și țestoasă.

Raionul Ialoveni, ca unitate administrativ teritorială a fost instituită în baza Legii nr.764-XV din 27.12.2001," Privind organizarea administrativ – teritorială a Republicii Moldova", în vara anului 2003. În raion sunt 25 primării și 33 localități, din care :

Orașe -1 orașul Ialoveni

Comune – 6 Ruseștii Noi; Răzeni; Țîpala; Zîmbreni ;Mileștii Mici ;Gangura.

Sate (cu consilii satești) – 18.

Reprezentanții administrației publice locale

Consiliul Raional este autoritatea deliberativă supremă a raionului fiind constituit din 33 consilieri.

În cadrul Consiliului Raional procesul decizional parcurge toate etapele necesare prevăzute de legislație pentru adoptarea deciziilor. În inițierea proiectelor de decizii inițiativa aparține atât Președintelui Consiliului,cât și secțiilor,direcțiilor,etc. În funcție de obiect, deciziile Consiliului raional sunt aduse la cunoștință publică prin intermediul ziarului raional „Ora Locală”,unde Consiliul Raional își are pagina sa, de asemenea prin intermediul radioului național,

Drapelul raionului Ialoveni

O pînză dreptunghiulară (2:3) albastră, avînd în mijloc o gură de beci de piatră, cu ușile închise, totul alb, peste care broșează un scut roșu, încărcat cu un arc oriental în bară, armat spre colțul dextru de sus al scutului, totul galben.

Stema raionului Ialoveni. Blazonare

În cîmp albastru, o gură de beci de piatră, cu ușile închise, totul de argint: peste tot, pe roșu, un arc oriental în bară, armat spre colțul dextru de sus al scutului, totul de aur. Scutul timbrat de o coroană raională. ____

Așezarea geografică a raionului este în zona centrală a Republicii Moldova, orașelul Ialoveni se află la 14 km. de municipiul Chișinău, avînd vecini în partea de Nord raionul Criuleni, în Vest raioanele Anenii Noi și Căușeni, în Est raioanele Nisporeni și Strășeni și în partea de Sud raioanele Hîncești și Cimișlia.

Relief

Este amplasat în zonă de câmpie (Podișul Central Moldovenesc), cu altitudinea de 147 m.

Suprafața

Suprafața totală (fondul funciar) a raionului este de 78347,11 ha, din care:

terenuri agricole - 53247,06 ha, unde:

1. teren arabil - 33687,4 ha;
2. livezi-3685,21 ha;
3. vii-7717,44 ha;
4. pășuni și fânețe - 7740,29 ha;
5. păduri-14067,98 ha;
6. ape-2796,15 ha;
7. drumuri- 1239,14 ha;
8. construcții - 6719,91 ha;
9. alte terenuri - 276,87 ha.

Clima

Clima are un caracter de trecere de la clima maritimă a Europei de Vest spre clima temperat continentală a Europei de Est. Vara este călduroasă și îndelungată, cu temperatura medie a lunii iulie + 22° C, iarna este blândă, cu temperatura medie în luna ianuarie de — 7 C.

Populația totală a raionului (conform recensământului din octombrie 2004), la data de 12.10.2004 a constituit 97704 locuitori, inclusiv –urbană 15041 și cea rurală 82663 locuitori, cu o densitate de 124 locuitori la 1km². Din populația totală, bărbații -48052, femeile-49652 persoane. Ponderea bărbaților în populația rurală constituie 49,31 %, cu -0,81 % mai mult decât cea urbană, iar a femeilor este predominantă în sectorul urban și constituie 51,5 %, cu 0,99 la sută mai mult față de cea rurală.

Numărul locuitorilor apti de muncă în raion constituie 49,8 mii persoane, economic activi 47.9 mii persoane. Rata șomajului în 2004 a constituit 3,8%.

Situația demografică în ianuarie-decembrie 2020 a fost determinată de o descreștere a nivelului natalității cu 3,0 la sută și mortalității cu o creștere de 3,3 la sută, de asemenea a fost înregistrată o descreștere cu 36,1 la sută a nivelului nupțialității și cu o descreștere a divorțialității de 46,8 la sută respectiv.

Evoluția proceselor demografice în ianuarie-decembrie 2020 se caracterizează prin următorii indicatori principali ai mișcării naturale a populației:

	Ianuarie-decembrie		Ianuarie-septembrie 2020 în % față de ianuarie-decembrie 2019	
	2020	2019		
Născuți-vii, persoane	1050	1082		97,0
Decedați, persoane	1034	1001		103,3
din care, copii sub 1 an	6	11		54,5

Sporul natural	16	81	19,8
Numărul căsătoriilor	478	747	63,9
Numărul divorțurilor	166	312	53,2

¹ Date preliminare

Conform datelor preliminare, în ianuarie-decembrie 2020 au fost înregistrați 1050 născuți-vii, cu 3,0% mai mulți la sută comparativ cu perioada similară din anul precedent.

Numărul persoanelor decedate a fost 1034 cu 3,3% mai multe cu perioada ianuarie-decembrie 2019. Numărul copiilor decedați în vârstă sub 1 an în această perioadă, e de 6 persoane.

În ianuarie-decembrie 2020 au fost înregistrate 478 căsătorii, numărul acestora micșorându-se cu 36,1% în comparație cu ianuarie-decembrie 2019. Conform Hotărârilor Judecătorești numărul divorțurilor oficial înregistrate în ianuarie –decembrie 2020 a fost 166 divorțuri cu 46,8% la sută mai puțin față de perioada corespunzătoare din anul trecut.

Migrația internă

	Numărul de sosiri:		Numărul de plecări:		Sporul migratoriu:	
	localități urbane	localități rurale	din localități urbane	din localități rurale	urban	rural
Total, persoane	287	377	118	488	169	-111

inclusiv:

Sub vârsta aptă de muncă (0-15 ani)	0	0	0	0	0	0
În vârsta aptă de muncă (femei 16-56, bărbați 16-61)	257	233	16	458	241	-125
Peste vârsta aptă de muncă (femei 57+, bărbați 62+)	30	44	24	30	6	14

Conform datelor furnizate de către Registrul de Stat al Populației, în primele 12 luni ale anului 2020 în raion au sosit 664 persoane și au plecat 606 persoane, prin urmare sporul migratoriu a constituit 58 persoane.

Conform informației Ministerului Afacerilor Interne, în ianuarie-decembrie 2020, numărul infracțiunilor înregistrate a constituit 687 cazuri s-a micșorat, în comparație cu ianuarie-

decembrie 2019. Numărul infracțiunilor înregistrate la 10 mii locuitori a constituit 71 (cazuri) infracțiuni.

Tipurile de infracțiuni înregistrate

	Ianuarie-decembrie 2020	Ianuarie-decembrie 2020 în % față de ianuarie-decembrie 2019
Infracțiuni înregistrate - total	687	88,3
din care:		
omoruri	6	120,0
violuri	7	0
tâlhării	1	0
jafuri	12	120,0
furturi	259	112,6
huliganism	45	83,3
infracțiuni legate de droguri	5	50,0
vătămarea intenționată gravă	7	175,0

Cele mai răspândite infracțiuni contra patrimoniului rămân a fi furturile, în ianuarie-decembrie 2020 au fost înregistrate 259 cazuri, ponderea acestora în total infracțiuni înregistrate fiind de 37,7%.

Din numărul total de 687 infracțiuni înregistrate, 104 constituie infracțiuni grave. Conform datelor Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale ale Ministerului Afacerilor Interne, în ianuarie-decembrie 2020 pe teritoriul raionului Ialoveni s-au înregistrat 48 incendii, care au determinat pierderi în sumă de 2846,7 mii. lei. Ca urmare a acestor incendii a decedat 5 persoane. Numărul incendiilor comparativ cu ianuarie-decembrie 2019 s-a majorat cu 4,3 %.

Direcțiile principale ale agriculturii sunt creșterea culturilor cerealiere și leguminoase-boabe ,floarea soarelui, tutunului, strugurilor, fructelor și producția animalieră. Volumul global al

producției agricole în toate categoriile de gospodării agricole (în prețuri curente) în 2004 a constituit-265,9 mii lei.

Volumul producției industriale (în prețuri curente) în aceeași perioadă a constituit 398,1 mii lei.

Preponderent în raion este dezvoltată ramura industriei vinificației care a constituit în perioada anului trecut circa 141,8 mii lei. Cele mai mari fabrici sunt: SA Mileștii Mici; SA Vinuri Ialoveni; SA Vinăria Bardar care au fabricat în 2004 - 2293,6 mii decaltri de băuturi alcoolice (divin, vinuri tari de tip Heres, spumante, vinuri de marcă și de consum curent).

Pe teritoriul comunei Mileștii Mici se află cariera de piatră, de unde a fost extras în perioada 2004 blocuri de piatră calcaroasă -14400 mii cărămizi.

Deasemenea se observă redresarea situației în industria textilă și de tricotaj.(SRL Codru s.Ulmu, SA „Aurica”, SRL „Handi” etc.)

SA „Sandrilionă” a produs în 2004 – peste 2000 tone de înghețată.

În raion se mai produce paste făinoase, uleiuri vegetale, bere, mezeluri, crupe în cantități mai reduse.

Raionul Ialoveni prezintă un interes turistic deosebit deoarece fabricile de vin din raion intră în componența rutei turistice național „Drumul Vinului”.

Alte obiective turistice:

1. Vatra meșteșugarilor - Ulmu Văsieni
2. Valea Botnei – zonă folclorică (11 formații etnofolclorice)
3. Popasul turistic “Peștișorul de aur” – Întreprinderea Piscicolă Costești
4. Mănăstirea Suruceni
5. Muzeul de istorie și etnografie – Văsieni

Relații externe

Raionul Ialoveni este membră a Euroregiunii Siret-Prut-Nistru ce reprezintă o asociație a 18 raioane din Republica Moldova și 3 județe –România.

Euroregiunea Siret – Prut - Nistru are ca scop extinderea și îmbunătățirea relațiilor dintre colectivitățile și autoritățile locale în domeniile economic, educațional, cultural, științific și sportiv, asigurarea unei dezvoltări durabile a regiunii în contextul alinierii la standardele în domeniu în plan european, urmărește, de asemeni, respectarea, apărarea și garantarea drepturilor și intereselor unităților administrativ teritoriale membre ale Euroregiunii Siret – Prut

–

Nistru

CADRUL NORMATIV, ORGANIZATORIC ȘI FUNCȚIONAL AL CONSILIULUI RAIONAL IALOVENI

Cadrul normativ, organizatoric și funcțional

Scopul general al evaluării capacităților APL se circumscrie prevederilor *art.11 din Legea privind descentralizarea administrativă nr. 435 din 28.12.2006* și vizează determinarea măsurii în care capacitățile APL corespund cu statutul legal al unității administrativ-teritoriale respective.

Obiectivele evaluării constau în:

1. Stabilirea direcțiilor și priorităților privind dezvoltarea capacităților instituționale și funcționale ale APL.
2. Verificarea corespunderii organizării și funcționării APL cu sarcinile stabilite de legislația în vigoare;
3. Identificarea domeniilor de dezvoltare a capacităților instituționale adecvate pentru asigurarea rezultatelor așteptate de beneficiari;

La baza evaluării capacității administrative a APL a stat "*Metodologia evaluării capacității autorităților publice locale*" elaborat cu suportul UNDP, 2010 și HG din 2012 cu privire la aprobarea Metodologiei de evaluare a capacității administrative a autorităților publice locale.

Evaluarea capacității administrative reprezintă analiza capacităților dorite în raport cu capacitățile existente, ceea ce asigură o înțelegere a competențelor actuale și a necesităților de capacitate, care pot servi drept temelie pentru formularea de acțiuni și măsuri de dezvoltare a capacității.

Evaluarea capacității administrative a autorităților administrației publice locale se realizează pe baza următoarelor criterii:

- Capacitatea funcțională de realizare a competențelor și prestare a serviciilor publice;
- Capacitatea organizatorică și de a planifica strategic;
- Capacitatea de management financiar;
- Capacitatea de management a resurselor umane;
- Capacitatea de management al proiectelor;
- Capacitatea de relaționare și asigurare a transparenței;
- Legalitatea activității.

Analiza *cadrelor regulatorii* pune accentul pe următoarele aspecte importante:

1. Majoritatea localităților dispun de un statut al localității aprobat prin actualul mandat al consiliilor locale;
2. Existența regulamentului consiliului raional aprobat de consiliul raional actual;
3. Existența registrelor de evidență a corespondenței și a altor tipuri de registre;
4. Majoritatea localităților nu dispun de planuri de dezvoltare a localităților pe un termen mediu. Ceea ce se elaborează și se face, sunt acțiuni pentru perioada de an calendaristic.

Analiza *condițiilor de desfășurare a activității*. Acesta își desfășoară activitatea în spațiul propriu și totodată dă în arendă anumite spații altor instituții din afara aparatului CR. Inventarierea tehnică și a echipamentelor ne permite să constatăm că nu se resimte necesitate pentru aceasta. Doar în anumite cazuri, unele secții necesită implementarea softurilor care să le permită optimizarea și îmbunătățirea activităților.

Totuși o problemă se atestă la asigurarea cu apă, canalizare și grup sanitar la majoritatea APL de nivelul I.

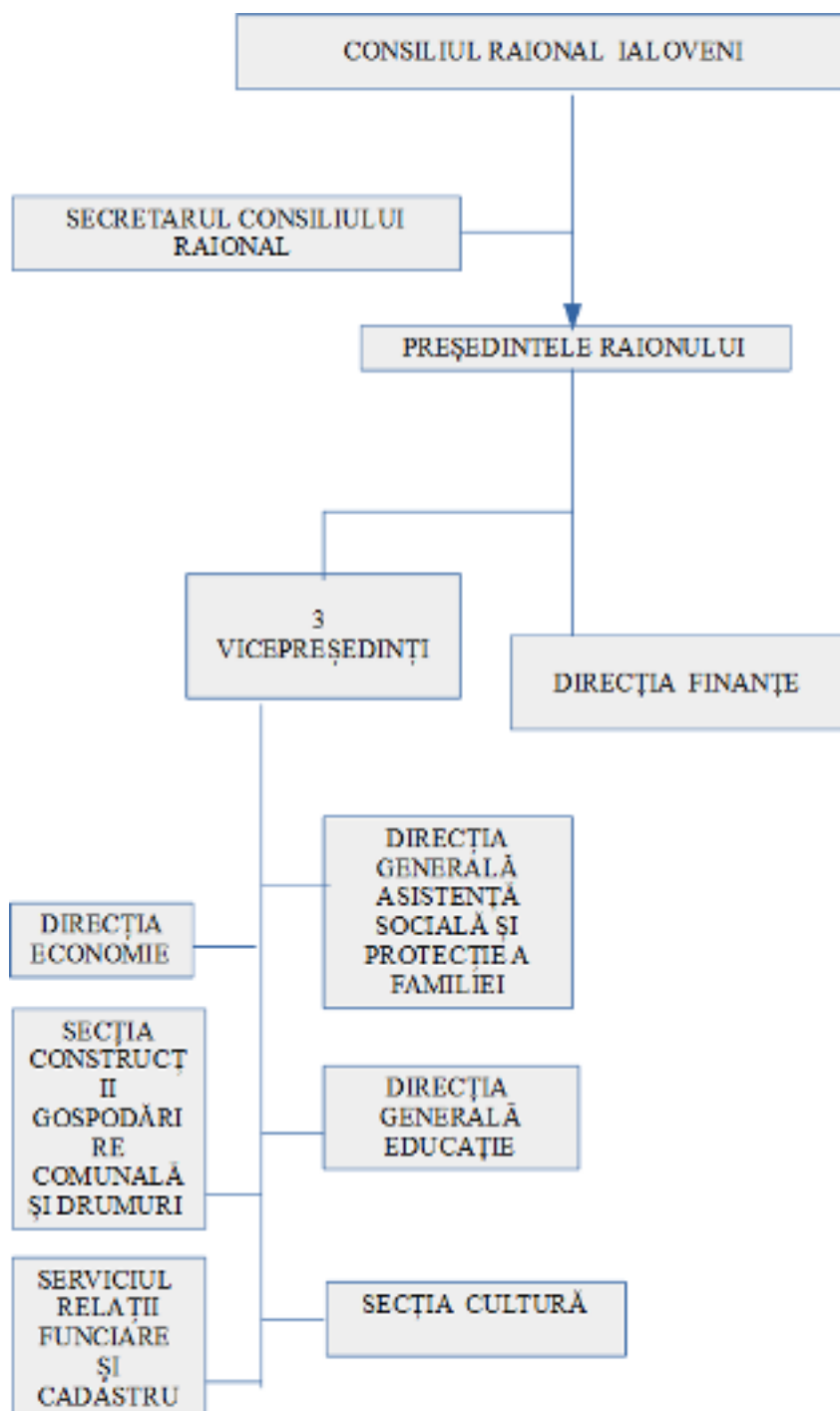
În cadrul Consiliului Raional funcționează cinci comisii de specialitate:

- Comisia activități economico-financiare și atragerea investițiilor;
- Comisia protecție socială, sănătate, sport și tineret;
- Comisia învățământ, cultură, culte, turism;
- Comisia agricultură, industrie, ecologie, patrimoniu, amenajarea teritoriului, infrastructură, cadastru;
- Comisia drept, disciplină, administrație publică.

Prin decizia Consiliului raional Ialoveni nr. 01/24 din 27.02.2020 au fost aprobate statele de personal ale subdiviziunilor din subordinea Consiliului raional precum și Organigrama Consiliului raional, după cum urmează:

<i>Subdiviziune</i>	<i>Număr/ unități</i>
Aparatul președintelui raionului	60
Direcția finanțe	15
Direcția Generală Educație	23
Direcția Generală Asistență Socială și Protecție a Familiei	23
Secția Cultură	7
Total	128

ORGANIGRAMA APARATULUI PREȘEDINTELUI ȘI SUBDIVIZIUNILOR CONSILIULUI RAIONAL IALOVENI

Aparatul Președintelui – 24 persoane: 4 fdp+4 fpc+13 fpe+3 ps; Servciul de deservire a Consiliului raional – 23 persoane: 1 pdtafp+22 pa; Direcția Economie – 7 persoane: 1 fpc+6 fpe; Secția Construcții, Gospodărire Comunală și Drumuri - 4 per: 1 fpc + 3 fpe; Serviciul Relații Funciare și Cadastru – 2 pers: 1 fpc + 1 fpe; Direcția Generală Educație – 23 persoane: 5 fpc +15 fpe + 1 pa + 1 ps + 1 pdtafp; Direcția Generală Asistență Socială și Protecție a Familiei – 26 persoane: 5 fpc + 5 fpe + 11 ps + 2 pdtafp + 3 pa; Secția Cultură – 7 persoane: 1 fpc + 5 fpe + 1 pa

Se atestă faptul că evoluția numărului de personal este una pozitivă în 2020, comparativ cu 2019. Cu toate acestea, în rezultatul informației calitative s-a determinat că numărul de personal din cadrul instituției este insuficient pentru soluționarea și acoperirea problemelor întregii comunități. În acest sens, s-a constatat că una dintre cauze nu este atât insuficiența personalului cât faptul că personalul nu este suficient pregătit pentru a face față provocărilor cu care se confruntă societatea. Același lucru se poate vorbi și despre autoritățile de nivelul întâi, unde există lipsă de cadre care să gestioneze efectiv problemele cu care se confruntă localitățile. Această problemă persistă și la nivel de autorități de nivelul întâi, unde personalul nu este suficient calificat pentru a putea valorifica resursele existente, precum și de a dezvolta spiritul de incluziune civică.

Analizând vârsta și calificarea personalului se atestă un echilibru stabil între aceștia. Toate persoanele din cadrul CR Ialoveni au studii superioare pe domenii ceea ce ar permite dezvoltarea competențelor acestora într-un timp mult mai rezonabil, în cazul în care instruirile și seminarele de specialitate se vor desfășura cu un ritm continuu și neîntârziat.

Managementul resurselor umane

Resursele umane prezintă avantajul major și factorul funcțional al oricărei instituții publice. Statul de personal al Aparatului Președintelui raionului Ialoveni și al subdiviziunilor structurale sunt aprobate prin Decizia Consiliului raional.

Efectuând o analiză a ponderii ocupării funcțiilor publice la nivelul întregului raion se atestă o lipsă de cadre calificate în toate domeniile serviciilor publice. Totodată, vârsta medie a funcționarilor publici încadrați în APL II este de 46,9 ani. Ponderele pensionarilor în raport cu nr. total al funcționarilor este de 20%. Dacă la nivel de APL II, consiliul raional face față provocărilor privind insuficiența personalului calificat, atunci la nivelul APL I – lipsa de cadre acționează într-un mod efectiv asupra calității serviciilor publice prestate. Cu toate acestea, din cauza restricțiilor pandemice, se atestă o ușoară creștere a ponderii ocupării funcțiilor publice la nivelul întregului raion comparativ cu anii precedenți.

Lipsa personalului calificat se datorează în primul rând unui sistem defectuos de salarizare a funcționarilor publici, inclusiv a funcționarilor publici debutanți. Salarizarea funcționarilor publici din Aparatul președintelui, subdiviziuni structurale ale Consiliului raional, se face în baza schemelor de încadrare, elaborate în conformitate cu Legea Nr.270 din 23.11.2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

Evaluarea performanțelor funcționarilor publici în cadrul instituțiilor publice din raion se desfășoară trimestrial, respectiv anual prin procedura de evaluare a performanțelor profesionale ale funcționarilor publici sub două aspecte:

- În conformitate cu HG 1231 din 12.12.2018 în scop de a crea a unui sistem motivațional prin stimularea individuală a funcționarilor publici în rezultatul evaluării performanțelor profesionale individuale ale fiecărui funcționar public în raport cu cerințele fișelor de post și stabilirea unui spor pentru performanța personalului din

unitățile bugetare în limita de 10 % din suma anuală a salariilor de bază la nivel de unitate bugetară;

- Evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarului public la finele fiecărui an calendaristic, cu respectarea prevederilor Regulamentului cu privire la evaluarea performanțelor profesionale ale funcționarilor publici, aprobat prin HG nr. 201 din 11.03.2009 prin care se determină nivelul de îndeplinire a obiectivelor individuale a funcționarului public în scop de a identifica progresul înregistrat. Procedura dată constituie un instrument managerial de monitorizare a resurselor umane și planificării activității autorității publice.

În scop de a spori nivelul calificărilor profesionale, cât și pentru a dezvolta competențe noi, atât funcționarii publici debutanți, cât și ceilalți funcționari publici sunt instruiți conform minimului necesar, prin delegarea de cursuri în cadrul AAP ori organizarea de seminare și instruirii interne.

Analiza SWOT

Puncte forte	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> ● Dezvoltarea economică sporită ● Capacitatea instituțională înaltă ● Mecanism funcțional de asigurare a transparenței procesului decizional ● Existența procedurilor clare de relaționare cu mediul extern ● Specialiști calificați conform domeniului de competență 	<ul style="list-style-type: none"> ● Lipsa unor indicatori-cheie în evaluarea performanțelor ● Lipsa unui nr. suficient de specialiști conform domeniului de competență ● Insuficiența sistemului motivational în atragerea tinerilor specialiști ● Birocratizarea excesivă a serviciilor publice ● Fluctuația mare a funcționarilor publici ● Dotarea tehnico-materială insuficientă a autorităților publice de nivelul
Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> ● Existența fondurilor de dezvoltare profesională ● Existența posibilităților de instruire și perfecționare externă ● Atragerea specialiștilor cu calificări înalte și studii în domeniu AP 	<ul style="list-style-type: none"> ● Grad redus de încredere a cetățenilor în instituțiile statului ● Lipsa interesului din partea cetățenilor pentru implicare în domeniul public ● Lipsa unui mecanism clar de apreciere bazat pe meritocrație

Recomandari:

1. *Evaluarea și planificarea necesităților asigurării resurselor umane în sistemul public.*
2. *Crearea unui corp de funcționari publici stabil și competent prin micșorarea ratei de fluctuație a funcționarilor publici.*
3. *Managementul eficient al resurselor umane prin utilizarea rațională a cadrelor existente și formarea profesională strategică a cadrelor.*
4. *Evaluarea performanțelor și stabilirea sporului pentru performanța profesională a personalului din unități bugetare pe criteriu de diferențiere a performanțelor.*

Salarizarea și motivarea funcționarilor publici

Salarizarea și motivarea funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată în conformitate cu prevederile Legii nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

Evaluarea performanțelor funcționarilor publici

1. Evaluarea performanțelor funcționarilor publici din cadrul subdiviziunilor Consiliului raional este efectuată sub două aspecte:
2. Evaluarea performanțelor profesionale ale fiecărui funcționar public în parte, bazată pe anexa nr. 8 la Hotărârea Guvernului nr. 201 din 11 martie 2009 „Privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public” ;
3. Evaluarea performanței colective a subdiviziunilor Consiliului raional, care este efectuată în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.94 din 01 februarie 2013 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la evaluarea performanței colective.

Perfecționarea funcționarilor publici

Analiza SWOT

PUNCTE FORTE

PUNCTE SLABE

<ul style="list-style-type: none"> ● Existența spațiilor proprii de desfășurare a activităților APL; ● Dotarea tehnico-materială a instituțiilor APL; ● Gradul înalt de legalitate a actelor emise și adoptate; ● Accesul instituției la infrastructura tehnico-edilitară; ● Progres considerabil în ultima perioadă la capitolul de capacitate managerială a APL; ● Tendință crescândă de atragere a diferitor fonduri pentru implementarea unui șir de proiecte investiționale în raion; ● Existența unei practici în dezvoltarea acordurilor și proiectelor de PPP. 	<ul style="list-style-type: none"> ● Transparența actului decizional insuficientă ● Nu sunt utilizate canalele și tehnicile necesare pentru asigurarea unui grad înalt de transparență. ● Insuficiența mecanismelor de informare a populației privind deciziile aprobate (panouri informative, ziar local, buletin informativ local, pagină web, post local de radio/tv); ● Insuficiența condițiilor adecvate pentru a asigura participarea cetățenilor la ședințele consiliului local / consiliului raional; ● Practicile de consultare a populației sunt insuficiente în raport cu necesitatea comunității ● Comunicarea și dialogul între APL – urile de toate nivelele are carențe și este defectuos; ● Conlucrarea ineficientă între serviciile descentralizate ale APL; ● Lipsa pârgurilor de atragere și stimulare a tinerilor specialiști; ● Lipsa funcțiilor atât în cadrul APL de nivelul I cât și II pentru anumite domenii de importanță; ● Capacitățile profesionale reduse ale unor primari; ● Dialog slab dezvoltat cu ONG-urile locale în privința scrierilor în comun a diferitor proiecte și cofinanțarea acestora; ● Lipsa ghișeului unic; ● Lipsa grupurilor de inițiativă atât din partea autorităților locale cât și din partea societății civile, mai ales în mediul rural; ● APL-urile de nivel I nu dispun de pagini web care ar permite informarea populației cu privire la situația localității. Mai mult ca atât nu sunt publicate ghiduri cu privire la transparența procesului decizional al APL-urilor; ● Schimbul de experiență cu alte autorități sau municipalități de pe teritoriul țării sau din străinătate este insuficient.
<p style="text-align: center;">OPORTUNITĂȚI</p>	<p style="text-align: center;">AMENINȚĂRI</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● Așezarea geografică favorabilă; ● Parteneriate existente cu ONG-uri locale și Agențiile de dezvoltare; ● Posibilitatea de sporire a capacităților funcționarilor 	<ul style="list-style-type: none"> ● Interes scăzut al cetățenilor în privința dialogului cu APL – urile; ● Lipsa unui mecanism de dialogarea cu mediul de afaceri și implicare scăzută a mediului de afaceri în procesul decizional, inclusiv de planificare (ex: neimplicarea agenților economici în procesul de planificare bugetară).

<p><i>CR prin intermediul programelor de formare profesională organizate atât de CIAL cât și de alte organizații.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Neîncrederea cetățenilor referitor la instituția APL;</i>
---	--

Recomandări:

1. Elaborarea planurilor de dezvoltare a localităților cu cascadare la strategia de dezvoltare a raionului 2021 – 2026;
2. Îmbunătățirea procesului de comunicare internă și externă. Implementarea softurilor de comunicare internă și instruirea personalului în operarea cu softurile respective: Microsoft Outlook;
3. Instruirea și calificarea personalului;
4. Atragerea și menținerea cadrelor calificate;
5. Întocmirea deciziei CR cu privire la statele de personal precum și elaborarea organigramei de funcționare a acestuia;
6. Revizuirea și elaborarea fișelor de post pentru personalul care activează în cadrul CR;
7. Elaborarea unui sistem inovativ de motivare și retenție a angajaților
8. Sporirea capacităților de atragere a investițiilor precum și crearea unei comisii de specialitate avînd drept scop îmbunătățirea accesului agenților economici locali la potențialele surse de finanțare;
9. Dezvoltarea parteneriatelor între CR și instituțiile de cercetare din Republică precum și companiile de consultanță care să asiste la elaborarea diferitor proiecte investiționale și aplicații pentru proiecte;
10. Dezvoltarea capacităților APL de nivelul I și II în planificarea strategică și managementul de proiecte;
11. Dezvoltarea mecanismelor de sporire a încrederii populației față de APL-urile de toate nivelele;
12. Dezvoltarea dialogului între CR și instituțiile descentralizate;
13. Elaborarea unui sistem comun de stocare și analiză a informației de la toate serviciile descentralizate;
14. Crearea instrumentelor de PR;
15. Eficientizarea procesului de desfășurare a ședințelor consiliului și asigurarea participativă și inclusivă a diferitor părți cointeresate;
16. Dotarea tehnico-materială, inclusiv cu sisteme informaționale în instituțiile și serviciile descentralizate;
17. Elaborarea mecanismelor funcționale de conlucrare cu Asociația Antreprenorilor;
18. Crearea biroului comun de informații și servicii (BCIS), în baza Regulamentului cadru de organizare și funcționare a BCIS;
19. Dezvoltarea parteneriatelor cu orașele înfrățite din străinătate și locale;
20. Crearea funcțiilor comune în diferite localități, după principiul comunicării intercomunitare;
21. Elaborarea unor mecanisme viabile de consultare a populației (în localități, cartiere etc.).

FINANȚELE PUBLICE LOCALE

Elaborarea proiectului de buget este în conformitate cu prevederile Legii nr. 181 din 25.07.2014 finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale, Legea nr.397-XV din 16.X.2003 privind finanțele publice locale, politica statului în domeniul veniturilor și cheltuielilor bugetare, prognozele macroeconomice, datele Biroului Național de Statistică privind numărul de locuitori și structura demografică pe fiecare UAT, acte legislative și normative care reglementează aspectele referitoare la remunerarea muncii.

Bugetul este un document prin care sunt prevăzute și aprobate în fiecare an veniturile și cheltuielile sau, după caz, numai cheltuielile, în funcție de sistemul de finanțare a instituției bugetare respective. Bugetul local este un instrument de planificare și de conducere a activității financiare și reflectă fluxurile formării veniturilor și efectuării cheltuielilor, modalitatea de finanțare a cheltuielilor pe destinații și de acoperire a deficitelor, respectiv, gradul de autonomie a administrației locale față de administrația centrală.

Bugetul trebuie votat o singură dată pe an și rectificat ori de câte ori apar modificări în volumul și structura veniturilor și/sau a cheltuielilor, dar nu mai devreme de 30 de zile de la intrarea în vigoare a rectificării bugetului de stat și ca urmare a unor propuneri fundamentale ale ordonatorilor principali de credite.

Procesul bugetar presupune existența unor resurse financiare, precum și alocarea lor în scopul furnizării către cetățeni a bunurilor și serviciilor publice. Instrumentul în care își găsește reflectarea toate resursele financiare și cheltuielile publice ale unității administrativ-teritoriale îl constituie bugetul local. Raionul Ialoveni este un raion care beneficiază de pe urma așezării geografice (teritoriale) față de capitală. Astfel, transparența bugetului public al localității oferă posibilitate locuitorilor de a cunoaște exact serviciile de care vor beneficia din partea administrației publice locale pe parcursul perioadei următoare: educație, cultură, asistență socială, transportul public etc.

Locuitorii raionului Ialoveni trebuie să fie interesați de modul cum se formează și cum se execută bugetul public, deoarece anume ei sunt cei care participă la acumularea mijloacelor financiare în buget prin achitarea impozitelor și taxelor locale. De aceea, locuitorii raionului ar trebui să manifeste interes pentru modul cum se acumulează mijloacele financiare, cum se distribuie și cum se utilizează banii publici.

1.3.1.1. *Veniturile bugetului local*

În analiza veniturilor bugetului raionului Ialoveni, vom porni de la analiza de ansamblu a veniturilor în perioada **2017-2020**, iar apoi vom efectua o analiză a structurii veniturilor bugetului local, a componentelor, a dinamicii acestora, a unora din cauzele care au determinat evoluția respectivă.

Evoluția veniturilor bugetului raionului Ialoveni, în perioada 2017-2019 se înscrie într-un trend ascendent, de la 350,4 mil. MDL la 443,4 mil. MDL. În anul 2019, veniturile au crescut cu 17,77

% față de anul 2018. Această situație se datorează atât situației generale ale economiei naționale, cât și politicii de consolidare bugetară la nivel central - transferurile s-au majorat, cu 19,94 % față de anul 2018.

Tabelul 2. Evoluția bugetului raionului Ialoveni și a componentelor sale

COMPONENTELE BUGETULUI	Mii. MDL				RITM DE CREȘTERE, % 2018-2019
	2016	2017	2018	2019	
Veniturile totale ale bugetului raionului	333002, 8	350415,4	376448,2	443377,4	17,77
Venituri proprii	72079,2	62351,9	65571,2	70501,9	7,5
Transferuri	260923, 6	288063,5	310877,0	372875,5	19,94

Sursa: elaborat de Direcția Finanțe Ialoveni

În perioada 2017-2019, Componentele bugetului denotă dinamici diferite:

6. veniturile curente au cunoscut o continuă tendință de creștere –acestea s-au majorat de la 62351,9 mii. MDL la 70501,9 mii. MDL ;
7. creșterea veniturilor fiscale în anul 2019 cu 1177,6 mii.MDL față de anul 2016 ;
8. transferurile de la bugetul de stat în 2016 au constituit 111,9 mii.MDL, înregistrând o creștere de 43 % comparativ cu 2019 ;
9. mijloacele speciale au crescut în anul 2019 cu 563,53 mii MDL, față de 2016.

Dinamica veniturilor totale pe componenta („fără transferuri”) indică un trend ușor ascendent, în special pentru anul 2019. Anume în acest an colectarea taxelor și impozitelor locale a crescut cu circa 7,5 % în comparație cu anul precedent, ceea ce a permis creșterea veniturilor totale fără transferuri 7,5%, constituind suma de 70 501,9 lei.

Tabelul 3. Dinamica structurii veniturilor bugetului raionului Ialoveni

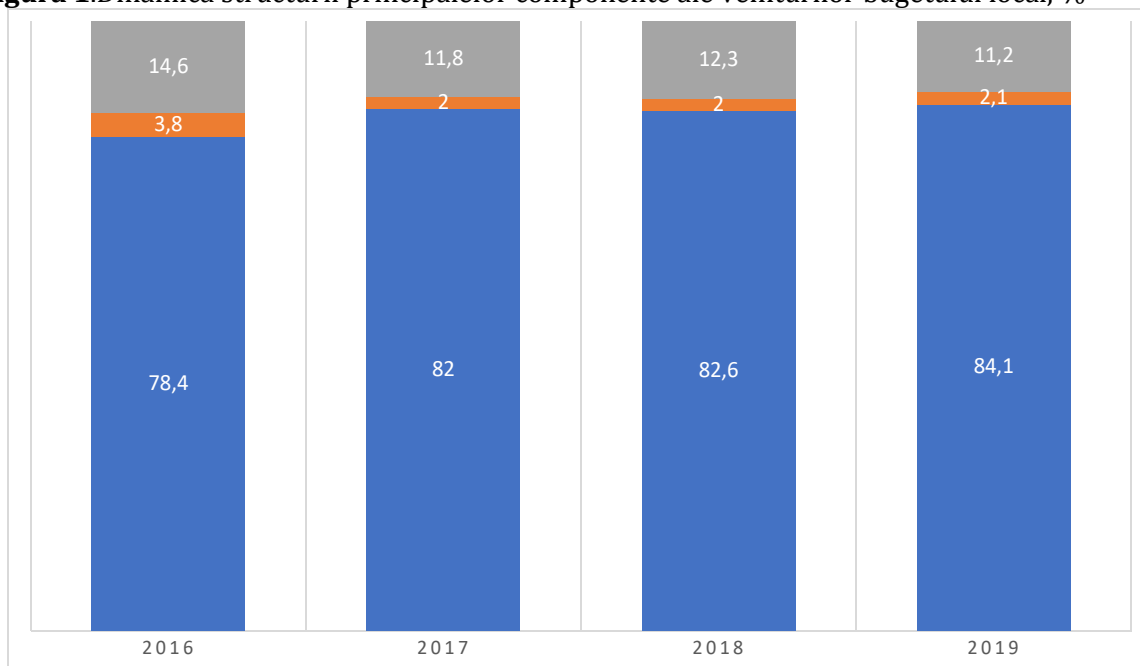
Structura, %	2016	2017	2018	2019
Ponderea veniturilor totale (fără transferuri)	21,6	17,8	17,4	15,9
Ponderea veniturilor fiscale	14,6	11,8	12,3	11,2
Ponderea veniturilor nefiscale	3,8	2,0	2,0	2,1
Ponderea transferurilor	78,4	82,2	82,6	84,1
Ponderea mijloacelor speciale	3,2	3,0	2,8	2,5
Total veniturile bugetului raional	100	100	100	100

Sursa: elaborat de Direcția Finanțe Ialoveni

Analizând ponderea veniturilor proprii în veniturile totale ale bugetului local, se poate observa că capacitatea de autofinanțare de-a lungul intervalului analizat a avut fluctuații: a înregistrat un nivel maxim de 21,6% în 2016 și un nivel minim, la procentul de 17,4% în anul

2018 din veniturile totale. Scăderea ponderii veniturilor proprii în venituri totale este un semnal al scăderii autonomiei financiare locale. Ca rezultat al acestor evoluții s-a produs o ușoară schimbare în structura bugetului la compartimentul venituri. Ponderea veniturilor proprii a cunoscut o ușoară scădere de la 17,8% în 2017, la 15,9% în 2019. Aceasta denotă necesitatea sporirii posibilităților de colectare a veniturilor din partea APL. Pe de altă parte, în aceeași perioadă 2016-2019 ponderea transferurilor a crescut de la 78,4% la 84,1%. Ponderea mijloacelor speciale a scăzut de la 3,2 % în anul 2016 la 2,5% în anul 2019.

Figura 1. Dinamica structurii principalelor componente ale veniturilor bugetului local, %

Sursa: elaborat de Direcția Finante Ialoveni

Dinamica componentelor de venituri ale bugetului pentru perioada 2016-2019 a determinat consolidarea autonomiei financiare a raionului. Pe termen lung, sporirea veniturilor proprii nu poate fi axată pe circumstanțe de ordin extern, cum ar fi modificările cadrului normativ. Unica soluție pentru creșterea veniturilor proprii și, în acest sens, consolidarea autonomiei financiare este crearea condițiilor necesare pentru sporirea activității economice în raion. La fel, sunt largi posibilități ce ar permite o mai mare atragere a finanțărilor sub formă de granturi, oportunitate care ar trebui utilizată la maximum la nivel de raion.

Făcând o analiză a veniturilor proprii ale bugetului local al raionului Ialoveni, observăm că marea majoritate sunt venituri curente, iar în cadrul acestora, după cum era de așteptat, cea mai mare parte au natură fiscală. Orice raion din Republica Moldova se confruntă cu finanțarea unor numeroase și substanțiale cheltuieli, este pusă în situația de a-și analiza politica de venituri pe care o duce, astfel încât impozitele locale (care constituie sursa principală) să îndeplinească cel puțin următoarele condiții: să genereze un venit semnificativ; să respecte principiul echității; să nu distorsioneze activitatea economică; să fie corelate cu capacitatea de plată a contribuabilului etc. În acest scop autoritățile locale trebuie să adune periodic informații privind veniturile și utilizarea lor, veniturile obținute de alte administrații locale, să stabilească un program specializat și efektiv de recuperare a sumelor datorate și să efectueze o analiză atentă a taxelor

și tarifelor pentru a determina gradul în care costurile fiecărui serviciu sunt acoperite din venituri.

Resursele bugetelor locale sunt limitate, sursa lor principală fiind reprezentată de taxele și impozitele percepute de la persoanele fizice și juridice. Depășirea gradului de suportabilitate specific acestora descurajează plata contribuțiilor bugetare și încurajează fraudă și evaziunea fiscală, ca urmare este necesară folosirea eficientă a resurselor bugetare alocate pentru a se putea acoperi cât mai multe nevoi sociale.

1.3.1.2. Cheltuielile bugetului local

Pentru anul 2021 s-au aprobat cheltuielile bugetelor UAT (cu excepția celor efectuate din contul transferurilor cu destinație specială) să fie în dependență directă de suma veniturilor obținute pe fiecare UAT, și nu de valoarea estimată la nivel central sau de autoritățile APL de nivelul al doilea. Colectarea mai bună a veniturilor bugetelor UAT nu influențează sumele de echilibrare de la bugetul de stat. Fiecare autoritate APL urmează să fie direct interesată de a colecta cât mai multe venituri pentru a putea cheltui mai mult, potrivit competențelor sale specifice.

Analiza evoluției executării cheltuielilor bugetului raionului au cunoscut o creștere continuă pe parcursul perioadei 2016-2019, avansând de la 309,55 mil.MDL la 447,78 mil.MDL. Astfel, cheltuielile totale în anul 2019 au constituit 447,7 mil. lei (veniturile fiind de 447,7 mil. lei), cu 18,9% mai mult decât în anul precedent și cu 16% mai mult decât indicatorul planificat și mai puțin cu 11,2% decât cel precizat.

Tabelul 4. Evoluția cheltuielilor bugetului raionului Ialoveni, în perioada 2016-2019

	2016	2017	2018	2019	Ritmul de creștere în 2018-2019, %
Cheltuieli, total, mii lei, inclusiv:	309550,6	362433,8	376294,5	447778,5	18,9
Servicii de stat	31386,1	35573,7	39797,7	40304,8	1,2
Apărare națională	296,2	284,6	423,9	317,9	-25
Ordine publica si securitate nationala	337,0	199,4	236,6	254,8	7,7
Serviciul în domeniul economiei	12459,2	27348,1	21802,8	35465,4	62,6
Protectia mediului	62,6	-	-	-	-
Gospodăria de locuințe si gospodăria serviciilor comunale	29863,1	32608,1	36163,6	33120,8	-8,4
Ocrotirea sănătății	1779,7	2557,1	1683,1	270,3	-83,9
Cultura, sport, tineret, culte si odihna	18905,7	23197,1	22270,4	32588,0	46,3
Învățământ	194875,5	218391,5	232778,9	278765,8	19,7
Protectie sociala	19585,2	25893,9	21137,3	26690,5	26,2

Sursa: elaborat de Direcția Finanțe Ialoveni

În anul 2019, cheltuielile au cunoscut un ritm de creștere mai lent, iar pe unele componente se atestă și descreșteri majore (de ex. Ocrotirea sănătății, apărarea națională, servicii de stat, etc). Acest lucru poate fi explicat prin faptul că în perioada analizată eforturile au fost focusate asupra atingerii eficienței maxime a cheltuielilor publice prin prioritizarea programelor de cheltuieli, iar Consiliile locale a fost obligat să întreprindă măsuri de economisire și reducere a cheltuielilor întru încadrarea în limitele de resurse limitate și întru evitarea datoriilor creditoare.

Tabelul 5. Evoluția cheltuielilor bugetului raionului, mil. MDL

Gr.	GRUPE DE CHELTUIELI	2019	2020
1	Servicii de stat	40,3	46,0
2	Apărare națională	0,1	0,1
3	Menținere a ordinii publice	0,1	2,1
4	Gospodăria drumurilor	35,4	34,2
6	Gospodăria comunală	33,2	50,5
7	Ocrotire a sănătății	0,2	2,7
8	Cultură, artă și sport	32,6	26,2
9	Învățământ	278,7	304,5
10	Asistență socială	26,7	30,9
	Coefficientul de concentrare, puncte	4477	4973

Sursa: elaborat de Direcția Finanțe Ialoveni

În 2019, comparativ cu 2018, s-au produs anumite schimbări structurale pe componenta de cheltuieli a bugetului raionului. Acest fapt denotă că Consiliul Raional are destulă flexibilitate în reorientarea cheltuielilor sale. Se atestă creșterea ponderii cheltuielilor pentru protecția mediului și ocrotirea sănătății. Pe de altă parte, se înregistrează o creștere a cheltuielilor pentru asistența socială (de menționat că cheltuielile pentru asistența socială s-a mărit atât ca pondere cât și ca volum). Partea preponderentă a cheltuielilor publice au fost direcționate pentru învățământ (în anul 2020 ponderea cheltuielilor pentru învățământ în totalul de cheltuieli a constituit 61,2%, în anul 2019 – acest indicator s-a micșorat, atingând cota de 62,2%). În anul 2019 s-au cheltuit pentru domeniul cultură, artă și sport – 7,3 %, menținerea ordinii publice – 0,05 %, drumuri – 7,9% și ocrotirea sănătății – 0,6%.

În același timp, bugetul raionului pe compartimentul de cheltuieli este înalt concentrat: atât în 2018 cât și în 2019 peste 75% din cheltuieli au fost orientate spre 3 domenii, în jur de 60% din cheltuieli spre finanțarea educației. În pofida schimbărilor de structură în cheltuieli, bugetul raionului este unul social. Cheltuielile de ordin economic și cele pentru infrastructură au o pondere redusă – fapt cauzat de posedarea unor resurse financiare reduse de către consiliul

local. Atare situație indică asupra capacităților reduse ale consiliului local de a contribui la intensificarea activității economice în raion prin cheltuielile sale.

Analiza SWOT a finanțelor publice locale

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
5. <i>Estimarea veridică și economic argumentată a veniturilor și cheltuielilor bugetelor entităților publice</i>	6. <i>Dependența excesivă de transferurile de la bugetul de stat.</i>
OPORTUNITĂȚI	
7. <i>Implementarea sistemului de control intern managerial, autoevaluarea și raportarea</i>	8. <i>Agravarea situației economice la nivel de republică</i>

1.3.1.3. Recomandări

10. Orientarea eforturilor spre dinamizarea activității economice la nivel de raion, ce ar permite lărgirea bazei impozabile și ar spori ponderea încasărilor proprii în total venituri;
11. Organizarea discuțiilor și consultărilor publice în faza de elaborare a proiectului bugetului raional cu implicarea unui număr mai mare de persoane din comunitate (reprezentanți ai societății civile, a mediului de afaceri, a altor persoane interesate);
12. Autoritățile publice locale trebuie să facă publice informațiile despre distribuirea mijloacelor financiare pentru a nu provoca discuții controversate între instituțiile publice, regiuni, categorii de cetățeni etc.;
13. Consolidarea capacităților de analiză și prognoză a reprezentanților APL.

1.3.1.4. Obiective

14. **Obiectivul de bază al Direcției finanțe constă în asigurarea implementării politicii bugetar-fiscale a statului, organizarea și asigurarea elaborării aprobării și efectuării bugetului raionului;**

Auditul socio economic al raionului Ialoveni

1.4. CAPITALUL UMAN

Auditul socio economic al raionului Ialoveni

1.5. INFRASTRUCTURA FIZICĂ ȘI TEHNICO-EDILITARĂ

INFRASTRUCTURA DRUMURILOR ȘI SERVICIILE DE TRANSPORT

Evaluarea infrastructurii de transport

În ianuarie- decembrie 2020 întreprinderile de transport^[1] rutier din raion au transportat 503,4 mii tone de mărfuri, cu 0,1% mai puțin față de perioada similară din anul 2019. Parcursul mărfurilor a totalizat 285192,7 mii tone-km, cu 8,2% mai mult decât în ianuarie - decembrie 2019.

*Volumul de mărfuri transportate și parcursul mărfurilor realizat
de întreprinderile de transport rutier*

	Ianuarie- decembrie 2020	În % față de ianuarie- decembrie 2020	decembrie 2020	în % față de decembrie 2020	în % față de decembrie 2019
Mărfuri transportate – mii tone	503,4	99,9	48,2	47,7	
Parcursul mărfurilor – mii. tone-km	285192,7	108,2	100,1	124,5	
Distanța medie	566,5	108,3	207,7	261,0	

de transport a
unei tone de
marfă, pe
întreprinderile de
transport, km

Volumul mărfurilor transportate de către întreprinderile de transport rutier au constituit 3,7% din totalul volumului de mărfuri transportate de către întreprinderile de transport rutier din țară, parcursul mărfurilor fiind de 7,1%.

Numărul de pasageri transportați și parcursul pasagerilor realizat cu autobuze și microbuze, în ianuarie-decembrie 2020

	Mii pasageri	În % față de ianuarie- decembrie 2019
Pasageri transportați – total, mii pasageri	1057,1	48,9
din care cu:		
autobuze și microbuze	1057,1	48,9
Parcursul pasagerilor – total, mii. pasageri-km	38828,7	37,3
din care pe moduri de transport:		
autobuze și microbuze	38828,7	37,3

Numărul pasagerilor transportați cu autobuze și microbuze de folosință generală în ianuarie-decembrie 2020 a constituit 1057,1 mii. pasageri, comparativ cu ianuarie-decembrie 2019 micșorându-se cu 51,1%.

Parcursul pasagerilor cu autobuze și microbuze de folosință generală a constituit 38828,7 mii pasageri-km, micșorându-se cu 62,7% față de perioada corespunzătoare a anului precedent.

Numărul pasagerilor transportați cu autobuze și microbuze de folosință generală a constituit 1,9%, din totalul pe țară; parcursul pasagerilor cu autobuze și microbuze a înregistrat 2,2% din totalul pe țară.

^[1] inclusiv întreprinderile cu alte genuri de activitate, care efectuează transporturi auto de mărfuri contra plată și dispun de 10 și mai multe autovehicule de marfă proprii sau închiriate

Infrastructura de transport

Infrastructura este unul din factorii care influențează creșterea economică și gradul de competitivitate al unui stat. Calitatea drumurilor, a căilor ferate, a transportului aerian și a furnizării de energie electrică reprezintă cei mai importanți indicatori ai infrastructurii, în lipsa dezvoltării cărora statul nu poate fi competitiv la nivel internațional. Un factor important este amplasarea sa geografică, centrul raional fiind amplasat la o distanță de aproximativ 15 km de capitala țării.

Rețeaua de transport a raionului este diversificată:

10. Transportul aerian: la aproximativ 18 km distanță se află Aeroportul Internațional Chișinău, care permite transportul de pasageri și de mărfuri;
11. Transport feroviar: Raionul este traversat de o rețea de 29 km de cale ferată care face legătură dintre Nordul și Sudul raionului: sectoarele Bălțați –Alexandrovca - 14 km și Alexandrovca - Cărbuna - 15 km;
12. Două drumuri magistrale care fac legătură dintre capitala țării și hotarul de vest al țării și cu cel de Sud:
 9. M1 – Chișinău – Leușeni - frontiera cu România pe o lungime de 22,8 km
 10. M3 – Chișinău – Cimișlia – Vulcănești – Giurgiulești - frontiera cu România pe o lungime de 8,6 km (tronsonul 9,4-18 km).

Un drum republican:

2. R 3 – Chișinău – Hâncești – Cimișlia – Basarabeasca pe o distanță de 17,62 km (tronsonul 7,82 – 25,44 km);

Opt drumuri regionale

- G70 Strășeni – Scoreni – Dănceni – R3- 14,5 km
- G71 R3–Ialoveni–Băcioi–Sîngera–R2- 8,00 km
- G103 M1 – Văsieni – R3- 23,5 km
- G104 Ialoveni–Costești–Molești- 19,6 km
- G105 R3 – Costești – Țipala – G106- 34,4 km
- G106 M5 – Bălțata – Maximovca – Mereni – Chetrosu – Gangura – G110
- G110 Gîsca – Zolotievca – Pervomaisc – Gangura – Răzeni – M3
- G 106.1 G 106 – G 112- 6,2 km

Drumuri locale.

Lista drumurilor locale din raionul Ialoveni

Nr. d/o	Nr. dum.	Denumirea drumului	km	Tronsonul	notă
1	2	3	4		12

1	L461	M1-Condrița-G70	2,3	5,0-7,3	
2	L469	Chișinău-Codru-Piatra Albă	2,6		
3	L492	G71 – Piatra Albă – Mileștii Mici	3,5	0,0-3,5	
4	L493	R3-Buțeni-Molești-Rezeni-M3	17,2	11,0-28,2	
4	L494	R3– drum de acces or. Ialoveni	3,45	0,0-3,45	
6	L495.1	Drum de acces spre s. Hansca	0,6	0,0-0,6	
7	L496	R3– drum de acces s. Sociteni	2,34	0,0-2,34	
8	L497	Drum de acces s. Ruseștii Vechi	2,3	0,0-2,3	
9	L498	Drum de acces spre s.Horodca	5,0	0,0-5,0	
10	L499	Drum de acces spre s. Găureni	0,7	0,0-0,7	
11	L500	Drum de acces spre s. Budăi	1,1	0,0-1,1	
12	L501	Drum de acces spre s. Bălțați	3,25	0,0-3,25	
13	L502	R3 - drum de acces s. Bardar	2,1	0,0-2,1	
14	L503	G106 – Puhoi – Varatic – G106.1	5,2	0,0-5,2	
15	L504	G106 - acces spre s. Misovca- G106	2,95	0,0-2,95	
16	L505	G110-Gangura - Homuteanovca	4,33	0,0-4,33	
17	L506	Drum de acces spre s. Cigârleni	3,1	0,0-3,1	
18	L507	Drum de acces spre s. Rezeni	1,5	0,0-1,5	
19	L508	G110 – Cărbuna - Căinari	11,6	0,0-11,6	
		Total: (pe domeniu)	75,12		

De notat că acoperirea teritoriului raionului cu drumuri publice este largă. Lungimea totală a drumurilor publice în raionul Ialoveni constituie 246,32 km, dintre care drumuri naționale 171,2 km și drumuri locale 75,12 km. Conform datelor statistice disponibile 100% din drumurile republicane au acoperire rigidă în timp ce drumurile locale – doar 66%. Cu toate acestea, conform evaluărilor efectuate, calitatea drumurilor poate fi calificată ca a fi una mai cu seamă satisfacătoare.

Tabelul 1. Lungimea drumurilor publice din raionul Ialoveni în 2021, km

Lungimea totală a drumurilor publice	Drumuri naționale	Drumuri locale
246,32	171,2	75,12

Sursa: Elaborat de specialist sectia constructii, gospodarie comunală și drumuri

Tabelul 2. Situația existența

Situatia existentă

Localitate	Populație	Agresiune	Acțiuni Economice	Acțiuni Sociale	Distanta în km	Starea drumului	Calitatea asfaltului	Calitatea gării	Nr. drum	Descrierea drumului	Long km	Latitudine
Ialoveni	19300					Buna	Acceptabilă	Acceptabilă	2494	R3 - drum de acces, or. Ialoveni	3,45	0,0-3,45
Horodca	1630	12	13	43	0,6 km	Buna	Acceptabilă	Rea				
Bălăți	442	3	9	16	3,25 km	mediu	Rea	Acceptabilă	2501	Drum de acces spre a. Bălăți	3,25	0,0-3,25
Bardar	3310	24	120	400	2,1 km	Buna	Rea	Acceptabilă	2492	R3 - drum de acces spre a. Bardar	2,1	0,0-2,1
Milești	4283	21	100	479	1,5 km	Buna	Acceptabilă	Acceptabilă	2493	G71 - Fântâna Albă - Milești Noi	3,5	0,0-3,5
Societani	1850	24	94	133	2,34 km	Buna	Acceptabilă	Acceptabilă	2496	R3 - drum de acces spre a. Societani	2,34	0,0-2,34
Roșeni	491	2	1	4	2,5 km	mediu	Rea	Rea	2497	Drum de acces spre a. Roșeni	2,5	0,0-2,5
Vechi												
Horodca	1440	19	4	71	5,0 km	Buna	Acceptabilă	Acceptabilă	2498	Drum de acces spre a. Horodca	5,0	0,0-5,0
Șimonești	534	1	2	5	0,83 km	Buna	Acceptabilă	Acceptabilă	2499	Drum de acces spre a. Șimonești	0,7	0,0-0,7
Iludri	155	2	2	4	1,1 km	Buna	Acceptabilă	Acceptabilă	2500	Drum de acces spre a. Iludri	1,1	0,0-1,1
Vaslui	1659	23	21	110	5,1 km	Buna	Acceptabilă	Rea	2503	G106 - Puleci - Vaslui - G106.1	5,2	0,0-5,2
Mioveni	704	10	8	51	2,95 km	mediu	Acceptabilă	Acceptabilă	2504	G108 - acces spre a. Mioveni - G108	2,95	0,0-2,95
Gârbova	1748	16	4	41	1,71 km	mediu	Rea	Acceptabilă				
Homonocova	240	2	2	5	4,33 km	mediu	Rea	Acceptabilă	2505	G110 - Gârbova - Homonocova	4,33	0,0-4,33
Clăbuc	2704	11	9	50	3,1 km	mediu	Acceptabilă	Acceptabilă	2496	Drum de acces spre a. Clăbuc	3,1	0,0-3,1
Rezești	7590	23	71	111	1,5 km	mediu	Acceptabilă	Acceptabilă	2507	Drum de acces spre a. Rezești	1,5	0,0-1,5
Mălești	643	3	9	25	11,58 km	mediu	Rea	Rea	2508	G110 - Cărbuză - Cărbuză	11,6	0,0-11,6
Gârbova	2460	24	14	105	11,58 km	mediu	Rea	Rea				
									2480	Chișinău-Cocorău-Prutu Ahtă	2,6	
									2481	M1 - Cărbuză - G10	2,3	5,0-7,3
									2493	R3 - Buzău - Milești - Rezești - Vaslui - Iludri - Vaslui - Iludri	17,2	

Tabelul.3 Statistica generala a infrastructurii

Statistica generala a infrastructurii si amenajarii drumurilor locale

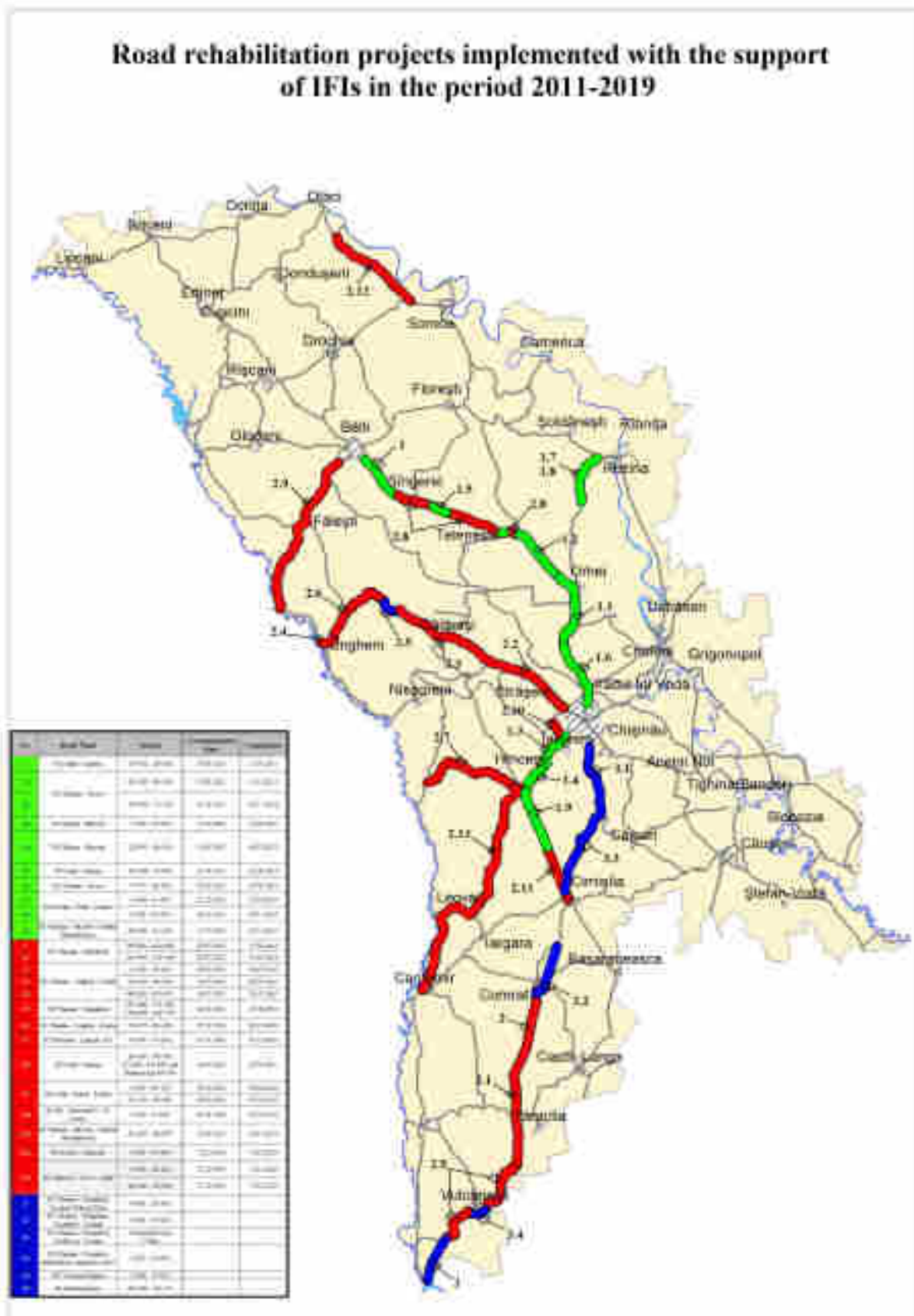
Incluziunea rutiera	Total		Acceptabila	Rea	Foarte rea
	Masura	Procentaj			
Intretinerea curenta a indicatoarelor rutiere și a stălpilor de ghidare (Indice de sanatate)	Foarte buna	36,2 km (48,10%)	36,2 (51,90%)		
	0%	0%	72,22%	27,77%	0%
Intretinerea părții carosabile și a acostamentelor (Indice de sanatate)	Foarte buna				Foarte rea
	0%	0%	66,66%	33,33%	0%

Tabelul 4. Principalele proiecte investitiionale în raion în perioada ultimilor 5 ani

Nr.	Titlul proiectului	Aplicant	Perioada	Suma totală
1.	Reconstrucția unei porțiuni de drum R3	Administrația de Stat a Drumurilor	2014-2015	
2.	Repararea drum 508	CR Ialoveni	2020	
3.	Reparare drum 506	CR Ialoveni	2020	

4.	Reparare drum 497	CR Ialoveni	2020	
----	-------------------	-------------	------	--

Sursa: Elaborat conform datelor publicate de Administratia de Stat a Drumurilor si CR Ialoveni
Lungimea drumurilor municipale și comunale constituie 986 km.
Harta drumurilor ce s-au reabilitat în perioada 2011-2019

Principalele probleme ale infrastructurii de transport

Raionul Ialoveni se plasează printre raioanele cu un nivel înalt al parcurului de mărfuri și pasageri. În mediu, anual, în perioada 2010-2012 parcurul de mărfuri a constituit 116888 mii tone la un km, iar de pasageri 42631,4 mii persoane la un km. Astfel ținând cont că un parcurs mai mare al mărfurilor ține direct de uzura mai rapidă a drumurilor, iar prin urmare costuri suplimentare de timp și de menținere a transporturilor și un risc mai mare pentru transportarea pasagerilor, cu precădere în condițiile în care parcurul de pasageri la un km este unul mare. Un factor pozitiv ce ține de infrastructura transporturilor și nemijlocit de dezvoltarea serviciilor de transport și de turism este disponibilitatea unei rețele diversificate de transport în raion.

Totodată, există câteva probleme critice. Situația caracteristică la nivel de republică este calitatea, în general, nesatisfăcătoare a drumurilor, care necesită investiții enorme pentru renovarea acestora și menținerea lor într-o stare bună. Aceasta duce prin urmare la o uzură și mai mare a drumurilor. Iar aceasta implică o delimitare clară a responsabilităților în materie de gestiune a diverselor categorii de drumuri între instituțiile publice locale și centrale. Principalele probleme identificate în raion sunt:

3. calitatea drumurilor de legătură între unele localități din raion și centrul raional care face necesară traversarea unui itinerar mai lung, fapt ce implică costuri suplimentare de transport. Aici pot fi menționate cazul comunei Gangura și a satelor Cărbuna și Vărătic;
4. Porțiunile mari de drumuri locale pietruite care ar putea avea o importanță strategică, făcând legătura între drumurile republicane și reducând astfel, cel puțin densitatea traficului pe acestea și a riscului de uzură rapidă. La fel ar contribui și la reducerea costurilor de timp și de întreținere a mijloacelor de transport și, corespunzător, a serviciilor de transport, generând și alte externalități pozitive;

Pe de altă parte constrângeri majore în perfecționarea infrastructurii transporturilor este insuficiența resurselor financiare locale și cadrul imperfect de desfășurare a achizițiilor publice. La fel, în raion nu există un studiu de fezabilitate la nivel local pentru renovarea și construcția drumurilor.

Rezultate așteptate după implementare

Rezultate așteptate:

Îmbăscămînta rutiera	Total				
	Macam	Beton asfaltic	Acceptabilă	Rea	Foarte rea
Întreținerea curentă a indicatorilor rutiere și a stărilor de ghidare (Indice de sănătate)	2%	98%	10%	0%	0%
Întreținerea părții carosabile și a acostamentelor (indice de sănătate)	30%	60%	10%	0%	0%

Indice	Descrierea
Imbracamintea rutiera	Reducerea considerabila a drumurilor cu imbracaminte rutiera din piatra sparta si inlocuirea acestui tip de imbracaminte cu imbracamintea rutiera clasica din (Beton asfaltic)
Intreținerea curente a indicatoarelor rutiere și a stâlpilor de ghidare (Indice de sanatate)	Rezultatul scontat: - Indicatoarele rutiere și stâlpi de ghidare vor fi vizibile, curate și lizibile. - Drumuri amenajate și sigure.
Intreținerea părții carosabile și a acostamentelor (indice de sanatate)	Rezultatul scontat: - O parte carosabilă care să asigure călătoria confortabilă a utilizatorilor, cu menținerea valorii activelor. - Infrastructura calitativa a drumurilor locale.

Analiza SWOT a infrastructurii de transport

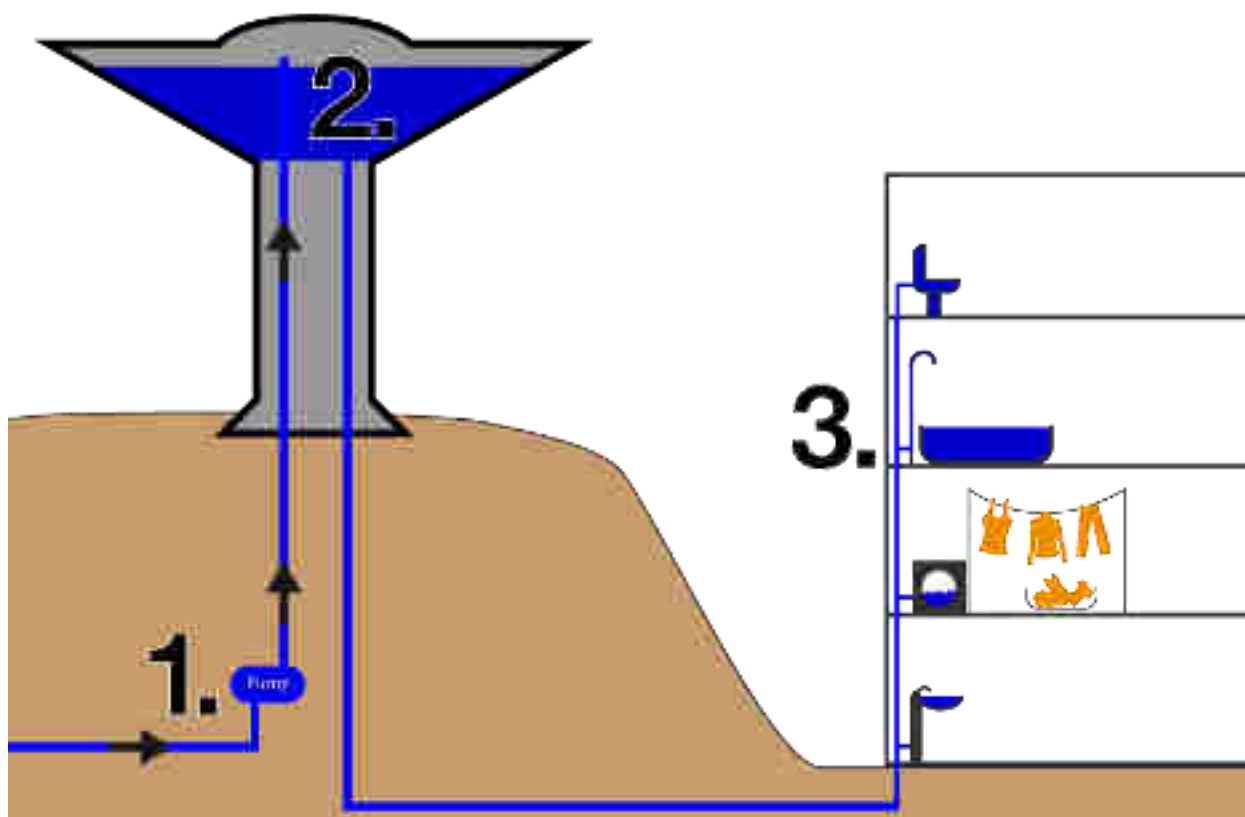
PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
<ol style="list-style-type: none"> 1. Rețea de transport diversificată; 2. Existența magistralelor și drumurilor regionale care fac legătură cu capitala țării și punctele vamale de la hotar; 3. Existența cererii pentru serviciile de transport. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Calitatea joasă a drumurilor; 5. Existența drumurilor locale de importanță economică strategică care se afla într-o stare tehnica rea; 6. Lipsa accesului direct din unele sate și comune în centrul raional; 7. Lipsa unui studiu de fezabilitate la nivel local pentru renovarea/construcția drumurilor raionale.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ol style="list-style-type: none"> 2. Existența programelor de finanțare a proiectelor de infrastructură fizică; 3. Posibilitatea inițierii unor parteneriate public - private privind construcția drumurilor locale; 4. Majorarea tarifului pentru transportul interurban cu 20 bani per km; 5. Posibilitatea semnării Acordului de asociere cu UE. 	<ol style="list-style-type: none"> 6. Insuficiența resurselor financiare pentru repararea drumurilor; 7. Coordonarea slabă între autoritățile publice centrale și locale în ceea ce vizează construcția, modernizarea și menținerea drumurilor; 8. Parcursul mare al pasagerilor și al mărfurilor la 1 km contribuie la o uzare mai rapidă a drumurilor; 9. Majorarea tarifului pentru transportul interurban cu 20 bani per km; 10. Lacunele cadrului legal în domeniul achizițiilor publice.

Recomandări pentru infrastructura de transport

1. Ținând cont de problemele sus menționate, în vederea restabilirii infrastructurii transporturilor sunt importante realizarea următoarelor acțiuni:

2. Evaluarea calității drumurilor de conexiune între localitățile în care sunt amplasate cele mai mari companii cu activitate industrială și agricolă și centrul raional sau alte drumuri principale locale, republicane și magistrale;
3. Efectuarea studiilor de fezabilitate pentru renovarea drumurilor locale de importanță strategică economică, socială și culturală și identificarea fondurilor externe de finanțare a proiectelor respective;
4. Elaborarea unui studiu privind densitatea și calitatea rețelei drumurilor în raion, în vederea stabilirii priorităților de modernizare a acesteia;
5. Reabilitarea unor drumuri;
6. Repararea unor sectoare de drum.

7.3.1. REȚEAUA DE FURNIZARE A APEI POTABILE ȘI SANITAȚIE

Strategia de Alimentare cu Apă și Sanitație 2021-2026

Obiectivul general al Strategiei este asigurarea treptată a accesului la apa sigură și sanitație adecvată pentru toate localitățile și populația raionului Ialoveni, contribuind astfel la îmbunătățirea sănătății, demnității și calității vieții și la dezvoltarea economică a raionului și a întregii țări. Strategia pentru Dezvoltarea Integrată a Raionului prevede pentru consiliile locale sarcina de implementa un mecanism de management eficient, orientate spre rezultate prin utilizarea contractelor de delegare. În acest sens această strategie propune concesionarea infrastructurii existente către Apă-Canal Chișinău, menționând și faptul că raionul are nevoie să promoveze un sistem cu o politică tarifară care să asigure recuperarea costurilor de producție și distribuție recunoscând în același timp conceptul de regionalizare a serviciului de alimentare cu apă. Luând în considerare calitatea neconformă a apelor subterane din adâncimi în unele localități se urmărește pentru raionul Ialoveni aplicarea alternativei de alimentare cu apă de la rețelele principale ale orașului Chișinău, în trei faze: prima etapă a unor proiecte investiționale prin care să se asigure și să se îmbunătățească sistemul de alimentare cu apă existent, urmând ca în etapa a doua și a treia să se realizeze proiecte de extindere regională sistemului pentru a asigura accesul întregii populații a raionului Ialoveni la apă potabilă de calitate. În acest scop a fost proiectat apeductul magistral de aprovizionare cu apă de calitate pentru locuitorii a 12 sate. Apeeductul magistral se preconizează a fi construit de la priza de apă din Ialoveni SA Apă-Canal Chișinău până la punctul principal de distribuție a apei în fiecare localitate (rezervor sau turnul de apă). Sondele existente vor servi ca sursă de

rezerva alternativă. Serviciile urmează să fie prestate de un singur operator regional comun SA Apă-Canal Chișinău.

Asigurarea populației cu apă potabilă de bună calitate constituie unul din factorii primordialii ai securității naționale a țării. Un alt factor primordial al activității vitale este funcționarea stabilă a sistemelor de evacuare a apelor uzate, cu diminuarea impactului lor asupra mediului înconjurător.

Republica Moldova și-a orientat politica în direcția apropierii de Uniunea Europeană, aflându-se într-un proces de negociere a Acordului de Asociere, ceea ce stabilește un cadru nou pentru relațiile bilaterale în raport cu Acordul de Parteneriat și Cooperare din 1998. Obiectivul principal al Acordului de Asociere este de a orienta Republica Moldova către Uniunea Europeană prin angajamentele asumate în mai multe domenii, pe baza aproximării legislației și standardelor naționale la legislația și standardele comunitare.

Prezenta strategie este elaborată de către experții companiei de consultanță Inspiro Consulting și a Institutului de Dezvoltare Economică și Politici Europene, în colaborare cu Institutul Național de Cercetări Economice pentru Consiliul raional Ialoveni, în scopul îmbunătățirii serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în localitățile raionului.

7.3.1.1. Cadrul legal și instituțional

Cele mai recente schimbări sunt prezentate mai jos:

Legea apelor Nr. 272 (Monitorul Oficial Nr. 81/26.04.2012, în vigoare din 26.10.2013) conturează cadrul juridic cu privire la apă pentru anii viitori. Legea abrogă Codul Apelor și creează cadrul juridic pentru managementul, protecția și utilizarea eficientă a apei de suprafață și a apei subterane.

Conform acestei legi urmează a fi create comitete ale districtelor bazinelor hidrografice. Acestea vor reprezenta diferiți factori implicați și au un rol consultativ în elaborarea planurilor de gestionare a bazinelor acvatice, prin care va fi implementată Legea apelor. Legea încearcă să protejeze apa împotriva poluării și stabilește standarde de calitate a mediului. Evacuările de apă uzată din zonele urbane și din zonele rurale sunt reglementate în mod distinct.

Un nou proiect de Lege privind serviciile publice de aprovizionare cu apă și canalizare va înlocui în mare parte această lege până la finele anului 2014, dat fiind că aceasta va înlocui Legea Nr. 1402 din 24.10.2002, privind serviciile comunale.

Hotărîrea Guvernului RM Nr. 662/2007 Strategia privind aprovizionarea cu apă și canalizare a localităților din Republica Moldova, stabilește indicatorii țintă privind apa și sănătatea, plasează serviciile de alimentare cu apă și de canalizare în sfera activităților de interes economic general și încearcă să alinieze aceste servicii la conceptul european, avînd în bază următoarele obiective fundamentale:

4. descentralizarea serviciului de alimentare cu apă și canalizare și creșterea responsabilităților autorităților locale cu privire la calitatea serviciilor acordate populației;

5. extinderea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii;
6. promovarea principiilor economice de piață.

În același timp necesită de menționat că legislația nu s-a dezvoltat în următoarele direcții, cum ar fi:

15. redefinirea conceptelor și mecanismelor de protecție socială a segmentelor defavorizate ale populației și reconsiderarea raportului preț/calitate;
16. atragerea capitalului privat în finanțarea investițiilor din domeniul infrastructurii sistemelor de alimentare cu apă și canalizare;
17. instituționalizarea creditului local și extinderea contribuției acestuia la finanțarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare.

7.3.1.2. Cadrul instituțional

Instituțiile actuale care activează în sectorul AAC sunt fragmentate, au politici și personal insuficient calificat, în general, fiind de multe ori incapabile să administreze problemele curente ale sectorului.

Principalele probleme care trebuie adresate sunt:

1. Politicile slabe de supraveghere, gestionare și monitorizare a sectorului AAC;
2. Responsabilitatea fragmentată, inadecvat definită sau suprapuneri ale responsabilităților instituțiilor existente la nivel național (MME, MS, MDRC și instituțiile subordonate);
3. Personal insuficient și fără experiență în domeniul elaborării politicilor, monitorizării sectorului și programării investițiilor;
4. Comunicare și coordonare slabă între structurile existente, în special referitor la programarea și monitorizarea investițiilor în AAC (MF, MMe și MDRC);
5. Dezvoltarea necoordonată a infrastructurii AAC la nivel local, deseori condusă de donatori, fără supravegherea sau monitorizarea coerentă la nivel național;
6. Lipsa capacității de laborator pentru monitorizarea calității apei potabile și a apei uzate în conformitate cu cerințele HG 934/2007 și HG 1141/2008.

Provocarea principală a sectorului AAC este îmbunătățirea cadrului legislativ și întărirea capacității existente la nivelul instituțiilor guvernamentale cheie pentru:

13. Planificarea și programarea în mod coerent și etapizat a dezvoltării unei infrastructuri AAC îmbunătățite pentru toate comunitățile, pe baza unor criterii de selectare bine definite și transparente, incluzând implicarea comunităților beneficiare;
14. Mobilizarea resurselor de finanțare naționale și internaționale adecvate pentru investițiile în infrastructura AAC, o bună coordonare între instituțiile guvernamentale (MME; MDRC) și instituțiile subordonate, agențiile de dezvoltare regională (ADR) și autoritățile publice locale (raioane și localități);

15. Întărirea capacității operatorilor sistemelor de apă, prin consolidarea numărului și eficienței acestora pentru a presta servicii de aprovizionare cu apă și canalizare de calitate adecvată, la prețuri acceptabile, asigurând recuperarea costurilor care să permită continuarea activității lor operaționale.

7.3.1.3. *Retrospectivă*

Situația sistemelor de canalizare în raionul Ialoveni este nesatisfăcătoare. Din satele raionului de un sistem parțial de canalizare se bucură satele Bardar (5,5 km) și satul Țipala (4,5 km). Populația orașului Ialoveni este conectată în proporție de 50 la sută la un sistem de canalizare centralizat

Până în iulie 2013, sectorul particular din or.Ialoveni, era conectat la sistemul centralizat de canalizare în proporție de 30 %, deoarece rețelele de canalizare gravitațională nu puteau funcționa fără stații de pompare. La data de 2 iulie 2013, în Ialoveni a fost dată în exploatare stația de pompare a apelor menajere , care a permis conectare la sistemul de canalizare a încă 20 la sută din gospodării. Astfel, apele uzate sunt pompate prin sistemul rețelelor existente la stația nr.1 și la stația nr.2 și, în final, la stația de epurare din or. Chișinău. Grație acestui proiect finalizat au fost conectate la sistemul de canalizare 35000 de persoane. Numărul gospodăriilor conectate la sistemul de canalizare este de cca 1100 gospodării și include integral sectoarele Albeni și Petre. La rețeaua de canalizare vor fi conectate și 3 obiecte de menire social-culturală:

11. Grădinița de copii nr. 3 „Lăstărel”;
12. Gimnaziul „Grigore Vieru”;
13. Biserica Ortodoxă „S.F. Parascovia”.

7.3.1.4. *Resursele de apă disponibile. Calitatea apei*

Sursele de apă ale Republicii Moldova sunt reprezentate de apele de suprafață și apele subterane (4 810 fântâni arteziene , precum și 166 542 de fântâni de mică adâncime)

Apa de suprafață.

Volumul apei de suprafață din Moldova este estimat la aproximativ 1,32 mlrd m³. Rezervele de apă subterană regenerabile zilnice ale Republicii Moldova sunt estimate la 3,478 milioane m³ din care 2,211 milioane m³ sunt aprobate de Comisia de Stat pentru rezerve, din care circa 2 milioane m³ sunt utilizate în gospodăriile populației.

Apa disponibilă în prezent în Moldova este de aproximativ 500 m³ pe cap de locuitor pe an sau chiar mai puțin, ceea ce plasează Moldova în categoria țărilor în care „apa este insuficientă”, ceea ce poate crea un stres pe resursă, care la rândul ei va fi afectată în viitor de schimbările climatice.

Pragurile recomandate la nivel internațional definesc volumul de 1700 m³/locuitor/an drept nivelul sigur de disponibilitate a apei dulci regenerabile. Dacă volumul de apă disponibilă este mai mic de 1.000 m³/locuitor/an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației.

În prezent în Moldova, disponibilitatea resurselor de apă reprezintă un aspect critic care afectează capacitatea de dezvoltare economică a țării.

Râul Nistru este un fluviu transfrontalier cu 1 380 km lungime , care începe în Carpații ucraineni, curge prin Moldova și Ucraina vărsând apele sale în Marea Neagră, fiind sursa

principală de apă potabilă pentru Republica Moldova, oferind 83 % din cantitatea de apă captată pentru scopuri potabile.

Râul Prut este ultimul afluent major al Dunării, apa captată din râul Prut constituie doar 2 % din totalul de apă captată pentru scopuri potabile.

În prezent, localitățile din Regiunea Centru sunt alimentate cu apă de suprafață din următoarele prize principale:

- Râul Nistru:

o. Vadul lui Vodă: cel mai mare aport de apă de suprafață din Republica Moldova, conceput pentru a furniza apa pentru municipiul Chișinău, cu posibila extindere spre raioanele vecine, de exemplu, Strășeni Călărași și Ialoveni;

o. IALOVENI : consumul de apă de suprafață conceput pentru a oferi apă atât populației din raionul respectiv și instalațiilor industriale din o.IALOVENI și către raioanele învecinate.

- Râul Prut : 3 prize principale din: Ungheni, Nisporeni (Grozești - în construcție) și Hâncești (Cotul Morii - în construcție) , conceput pentru a furniza apa pentru localitățile din raioanele respective.

Apele subterane

Geologia teritoriului Republicii Moldova este formată aproape în întregime din roci sedimentare care coboară de la nord-est la sud-vest . Cele mai multe straturi de acvifere sunt compuse din calcar și gresie.

Acviferul Baden - Sarmatic este principala sursă de apă subterană în partea centrală a Republicii Moldova În timpul erei sovietice, un număr mare de studii hidrogeologice au fost efectuate în Republica Moldova, care au dovedit că au existat cantități semnificative de apă subterană disponibile în Republica Moldova. Datele de monitorizare a apelor subterane disponibile arată că nivelul apelor subterane este constant în cele mai multe părți ale Moldovei. Acest lucru indică faptul că apele subterane se încarcă/regenerează în mod activ, din contul precipitațiilor și pot deveni o sursă durabilă.

Principalele rezerve ale apelor subterane explorate și aprobate pentru Regiunea Centru, inclusiv ale raionului Ialoveni, sunt afișate pe tabelul de mai jos.

Tabelul 19. Rezervele de apă ale Regiunii Centru

Regiunea	Raionul	Total rezerve de apă (m ³ /zi)
Centru	Anenii Noi	338 700
	Calarasi	7 100
	Criuleni	215 500
	Dubăsari	200 200
	Hincesti	37 700
	Ialoveni	63 800
	Nisporeni	3 000
	Orhei	80 560
	IALOVENI	25 500
	Straseni	16 500

	Soldanesti	8 400
	Telenești	11 500
	Ungheni	0
	Total Regiunea Centru	1 008 460

De asemenea, un număr considerabil de puțuri de mare adâncime cu capacitatea de producție limitată (până la 10 m³/zi) au fost forate în perioada sovietică și pot fi găsite aproape în fiecare localitate.

Cererea de apă

Conform numărului populației din localitățile raionului și conform normativelor de consum în vigoare, cererea de apă a raionului Ialoveni constituie 7224,1 m³/zi.

Rezervele apelor subterane explorate în Regiunea Centru reprezintă aproximativ 70 % din totalul rezervelor de apă subterană aprobate pentru 3 regiuni de dezvoltare.

Rezervele de apă ale Raionului Ialoveni, aprobate pentru exploatare sunt de 24300 m³/zi.

Concluzie: Capacitatea de producție a forajelor arteziene prezente în Raionul Ialoveni, este suficientă pentru a acoperi cererea de apă, actuala și de perspectivă.

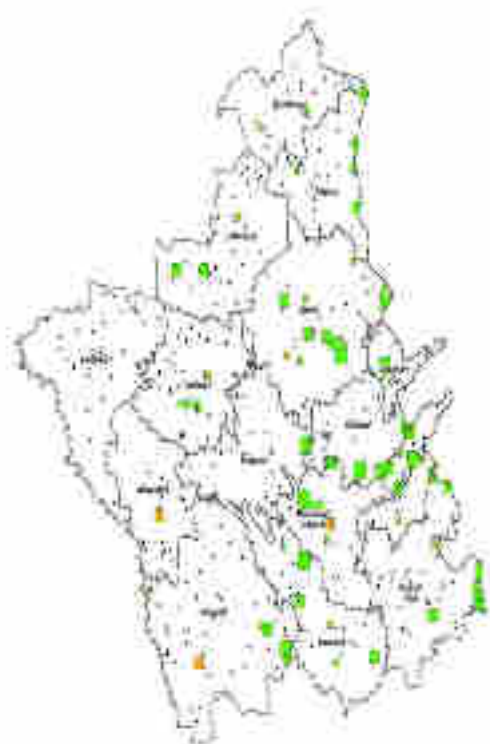
Calitatea apelor subterane

Acviferul superficial, de unde se alimentează fântânile de mică adâncime, este cel mai contaminat cu poluanți de proveniență antropică, cum ar fi deșeuri umane și animaliere, utilizarea de îngrășăminte minerale și pesticide.

Acviferele de profunzime au calități ale apei foarte variabile, în special în vestul Moldovei. În mod natural nivelurile crescute de fluor (F), bor (B), fier (Fe), hidrogen sulfurat (H₂S), amoniu (NH₄) și sulfati (SO₄) se regasesc în apele de profunzime . Acești poluanți sunt de origine naturală și pot fi tratați printr-o varietate de metode. Cu toate acestea, această opțiune nu a fost explorată cu succes până în prezent în Republica Moldova. Există o nevoie de a pune în aplicare o pregătire tehnică și alte exerciții de consolidare instituțională, precum și explorarea altor opțiuni de tratamente tehnice.

Harta resurselor de apă subterană explorate și aprobate spre exploatare, precum și calitatea apei din Regiunea Centru este prezentată în figura de mai jos :

Figura 17. Harta resurselor de apă

:

7.3.1.5. *Inventarierea resurselor de apă potabilă a raionului*

Potrivit datelor prezentate de către Direcția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri din cadrul Consiliului raional Ialoveni, în raionul Ialoveni situația nu diferă de restul țării. Astfel, 52,3% din populația raionului este aprovizionată cu apă potabilă, dintre care, în mediul urban 89% și în cel rural 53,5%. Pe teritoriul raionului mai sunt 4475 de fântâni de mină, însă, conform Centrului de Sănătate Publică, acestea nu se încadrează în normele de calitate a apei pentru consumul uman. În fântânile din satele Malcoci, Nimoreni, Ruseștii Vechi și Ulmu a fost depistată apă tehnică, ce nu poate fi folosită în alimentație. Însă, aceste localități folosesc apă din fântânile de mină.

Din datele prezentate de Centrul de Sanatate Publica putem constata, că o bună parte din probele de apă, prelevate din localitățile rurale și supuse analizelor de laborator sunt neconforme cerințelor fizico-chimice și bacteriologice.

7.3.1.6. *Inventarierea infrastructurii de aprovizionare cu apă și de canalizare - existența rețelelor și altor obiective ce țin de serviciile de alimentare cu apă și canalizare.*

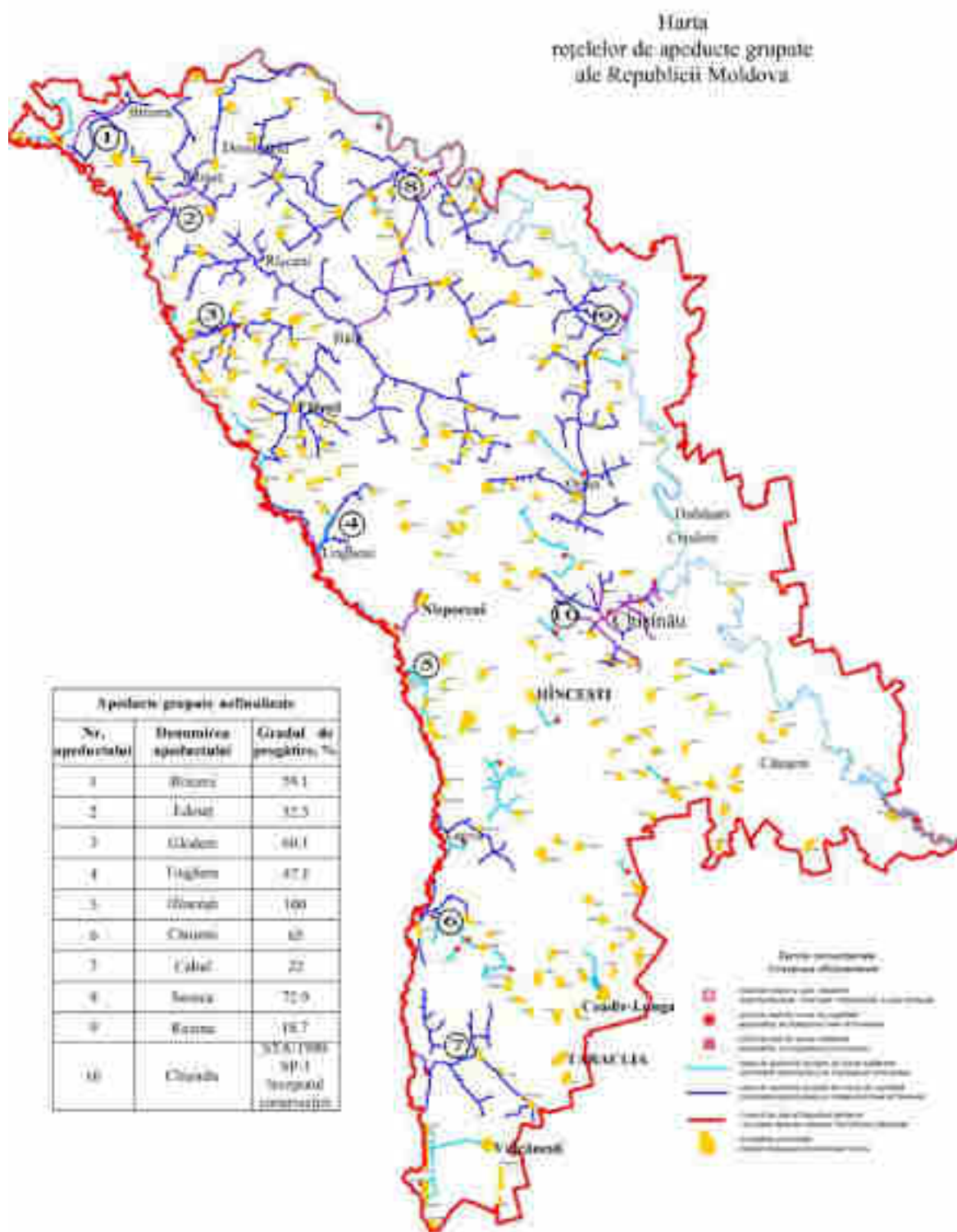
Actualmente în raion funcționează 58 de apeducte: 1 urban, 44 rurale și 13 departamentale (ale diferitor entități economice).

În orașul Ialoveni există un sistem de alimentare cu apă de o lungime totală de 74,53 km de rețele, inclusiv 1 stații de pompare, 21 sonde de adâncime, avînd o capacitate de 45,92 m³/h. În raionul Ialoveni sunt și sate în care apeductele sunt accesibile pentru mai mult de jumătate din gospodării: Bardar, Puhoi, Gangura, Horodca, Molești, Văratic, Mileștii Mici, Zîmbreni, Cigîrleni, Costești, Horești, Răzeni, Țipala. La Puhoi, cu contribuția sătenilor, au fost forate șapte fântâni arteziene, din care la moment se alimentează cu apă 95% din locuitori.

Lungimea totală a rețelelor de apeduct în mediul rural al raionului Ialoveni constituie peste 443 km. Circa 50% din ele necesită renovare. Pentru orașul Ialoveni serviciile de aprovizionare cu apă și de canalizare sunt prestate de către S.A. „Apă-Canal Chișinău”.

Cât privește existența sistemelor de canalizare în localitățile din raion, situația este nesatisfăcătoare. Lungimea totală a rețelelor de canalizare constituie 46,32 km. Dispune de un sistem de canalizare dezvoltat orașul Ialoveni (31,82 km) și parțial satele Bardar, Mileștii Mici, însă aceste sisteme necesită reabilitare. La Sociteni se lucrează la un proiect de dezvoltare a sistemului de canalizare. Stații de epurare în localitățile rurale există doar 4 unități și toate sunt nefuncționale (s. Costești, Gangura, Mileștii Mici și Bardar). Prognosticele sunt și mai sumbre. Dacă în cazul apeductelor autoritățile nu pot acoperi toate cheltuielile, atunci pentru canalizare costurile sunt și mai mari, fiind necesară și construcția unor stații de epurare etc. potrivit surselor de la Consiliul raional Ialoveni, se dorește ca în perspectivă, proiectul inițiat cu S.A. „Apă Canal Chișinău” să fie extins pentru a fi construite și sisteme de canalizare. Cu toate că, ideal ar fi ca sistemele de alimentare cu apă și canalizare să fie construite în paralel, doar așa fiind posibil de stopat procesul de poluare a apelor de suprafață și a mediului ambiant în întregime. În condițiile în care, de mai mulți ani, localități întregi consumă apă poluată, consecințele se vor simți prin efectul acesteia asupra sănătății mai multor generații.

7.3.1.7. Schema de alimentare cu apă a localităților raionului

Conform Strategiei de alimentare cu apă HG nr 662/2007, Harta Ape ducte grupate, o parte a localităților raionului Ialoveni urmează a fi alimentate cu apă din rețelele o. Ialoveni, adică ale S.A. Apă-Canal Chișinău. Apa provine de la Stația de tratare a apei din m. Chișinău (f. Nistru).

Potrivit informației livrate de către Direcția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri din cadrul Consiliului raional Ialoveni, a fost primit aviz pozitiv de la „Apă-Canal Chișinău” și se

lucrează asupra unui studiu de fezabilitate pentru a estima costurile reale. Deocamdată se va acționa pentru a aproviziona localitățile de la periferia raionului, dar care se află cel mai aproape de o. Ialoveni și anume satele: Dănceni, Suruceni, Nimoreni, Malcoci, Sociteni, iar mai apoi, în două etape, va fi extins și în alte localități ale raionului. Pentru implementarea acestui proiect va contribui financiar Consiliul raional Ialoveni, dar mai urmează a fi identificați și alți investitori, deoarece costurile sunt peste posibilitățile financiare ale raionului.

Perspectivile de dezvoltare sunt asociate cu îmbunătățirea calității serviciilor AAC în or. Ialoveni și extinderea serviciilor durabile și suportabile spre localitățile învecinate. Localitățile cu un potențial sporit de grupare vor dezvolta sisteme AAC grupate, pe când localitățile marginalizate vor beneficia de soluții locale. Sursele de apă subterană și de suprafață disponibile în raion pot fi combinate pentru sporirea eficienței și fiabilității serviciilor.

7.3.1.8. Operatori ai sistemelor de apă și canalizare

În raionul Ialoveni activează un singur operator al sistemelor centralizate de servicii de alimentare cu apă și canalizare - S.A. Apă-Canal Chișinău (ACC), care în prezent este unicul operator regional din Republica Moldova. Lungimea totală a rețelelor de apă și canalizare din gestiunea ACC depășește 2700 km și furnizează servicii de alimentare cu apă și canalizare în peste 30 de localități din m. Chișinău, raioanele Criuleni, Anenii Noi și Ialoveni: inclusiv m. Chișinău, orașele Sîngera, Durlști, Codru, Vatra, Aeroport, Vadul lui Vodă, Ialoveni. Numărul de consumatori deserviți este de peste 800000 de persoane. ACC dispune de peste 140 stații de pompare a apei și 32 stații de pompare a apelor uzate, 70 de rezervoare de inmagazinare a apei cu capacitate totală de peste 140000 m³, operează patru stații de epurare a apelor uzate: Stația de epurare municipală, Stația de epurare Colonita, Stația de epurare Vadul lui Vodă și Stația de epurare Goianul Nou. ACC Dispune de cadre cu o bună pregătire profesională în toate domeniile de operare, cadre manageriale și Direcția Relații cu clienții cu un număr de peste 300 de angajați, care se ocupă de monitorizarea consumului, facturarea serviciilor și colectarea și urmărirea plăților pentru serviciile facturate. Operatorul este credibil și atractiv în fața instituțiilor financiare locale și internaționale, beneficiind de un credit în valoare de peste 21 milioane de dolari SUA de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), pentru reabilitarea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare și mai multe credite din partea bancilor locale.

În perioada 2010-2012 ACC a beneficiat de un grant în valoare de trei milioane de euro, din sursele Delegației Uniunii Europene din Moldova, pentru realizarea unui studiu de fezabilitate, privind îmbunătățirea calității serviciilor și realizarea unui sir de investiții prioritare, în obiectivele de ocrotire a mediului ambiant. Studiul a fost realizat cu succes. Începând cu anul 2014, operatorul poate beneficia de un credit din partea BERD și Bancii Europene pentru Investiții, care va fi utilizat pentru construirea facilităților de tratare a nămolului la stația de epurare municipală și reabilitarea rețelelor de apă și canalizare.

În localitățile raionului, unde există apeducte centralizate, de operarea sistemelor, de prestarea serviciilor, facturarea consumului și colectarea platilor se ocupă Departamente ale primăriilor locale, sau Asociații ale utilizatorilor de apă.

7.3.1.9. Accesul la serviciile de aprovizionare cu apă și canalizare

Conform datelor prezentate de către Direcția Construcții, Gospodărie Comunală și Drumuri din cadrul Consiliului raional Ialoveni, numărul populației urbane asigurate centralizat cu apă potabilă constituie 14975 de persoane sau 94%. Populația rurală cu acces durabil la surse sigure de apă potabilă constituie 44828 de persoane sau 53,5%.

În raionul Ialoveni există rețele de alimentare cu apă în majoritatea localităților, însă rata de acoperire cu servicii este foarte diferită. Astfel doar în satele Bardar, Hansca, Horodca, Malcoci, Sociteni, Razeni și Tipala au o acoperire bună cu servicii de alimentare cu apă, necesitând mici extinderi. În celelalte localități rata de acoperire cu servicii de alimentare cu apă este foarte joasă și necesită extinderi și, după caz, construirea de stații de potabilizare a apei. Clusterelor A, B și C, care se preconizează să fie alimentate cu apă potabilă de la rețelele magistrale ale ACC, nu vor necesita stații de potabilizare, deoarece apa trece procesul de potabilizare la Stația de tratare Chișinău.

Cât privește serviciile de evacuare și epurare a apelor uzate, rețelele sunt cu mult mai slab dezvoltate. Rețele de canalizare există doar în cinci localități rurale și în o. Ialoveni. o. Ialoveni nu dispune de o stație de epurare a apelor uzate, acestea sunt pompate pentru epurare la Stația de epurare municipală Chișinău. În localitățile rurale există patru stații de epurare a apelor uzate, dar nici una nu este funcțională și nu mai face față procesului de epurare necesitând reabilitare.

Concluzii: În studiu nu a fost practic nimic reliefat despre sistemul de canalizare, despre existența stațiilor de pompare, epurare etc. a apelor, despre starea rețelelor, gradul de uzură a acestora.

De ce este necesară această informație: când vom elabora strategia nemijlocită, va trebui să punem accent pe aceste elemente. Spre exemplu, dacă noi propunem reabilitarea unei stații de epurare, atunci trebuie să cunoaștem în studiu care sunt acestea și care este gradul lor de dotare, pentru că, în funcție de acest aspect, vom putea cu desăfârșire stabili și un cost al proiectului. Este binevenit în analiză cadrul legal, deși nu este cel mai necesar, inclusiv foarte mult s-a pus accentul pe țară, dar nu pentru raion. Este absolut necesar să facem referire strictă la raionul Ialoveni, cu un mai mare accent pe raionul Ialoveni.

7.3.1.10. Analiza SWOT

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<p>1. Includerea domeniului Alimentarea cu apa si canalizare in prioritatile de bază. Implicarea consiliului raional în pregatirea proiectelor de dezvoltare a sistemelor de apă si canalizare;</p> <p>2. Existența unei infrastructuri aferente alimentării cu apă și canalizare care acoperă o parte din localitățile raionului;</p> <p>3. Raionul Ialoveni dispune de surse proprii de apă potabilă.</p>	<p>5. Grad scăzut de acces al populației la serviciile de alimentare cu apă și, în special, la serviciul de canalizare;</p> <p>6. Existența unor surse de apă cu calitate neconformă cu standardele în vigoare;</p> <p>7. Infrastructura existentă are un grad ridicat de uzură;</p> <p>8. Lipsa unei strategii de dezvoltare a serviciului pe termen mediu și lung;</p> <p>9. Capacitatea limitată a autorității locale de a cofinanța proiectele de investiții în domeniu;</p> <p>10. Slaba conștientizare a populației cu privire la necesitatea racordării la rețelele edilitare;</p> <p>11. Lipsa unui operator regional pentru gestionarea serviciului de apă și canalizare în raion;</p> <p>12. Credibilitatea scăzută în față instituțiilor financiare locale și internaționale.</p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

11. <i>xtinderea rețelelor de apă ale S.A. Apă-Canal Chisinau pentru alimentarea cu apă a localităților incluse in Clusterelor A, B si la Etapa II – Clusterelor F si G;</i>	
12. <i>xistența si pregătirea proiectelor tehnice in detaliu crește posibilitatea demarării mai rapide a proiectelor de investiții;</i>	
13. <i>iversificarea surselor de finanțare pentru infrastructura de apă potabilă, creșterea suportului financiar din partea donatorilor externi (BERD, BEI, Delegatia UE, programe transfrontaliere);</i>	
14. <i>osibilitatea implementării proiectelor de investiții prin prezentarea proiectelor pentru finanțarea din sursele FNDR;</i>	
15. <i>xistența infrastructurii de apă și canalizare poate contribui la dezvoltarea unor activități economice productive, cu impact major asupra dezvoltării de asamblu a raionului;</i>	
16. <i>cces la tehnologii noi pentru modernizarea și eficientizarea sistemelor de apă potabilă;</i>	
17. <i>sistența tehnică acordată de Agentia de cooperare tehnica a Elvetiei (ApaSan).</i>	
	18. <i>Imposibilitatea suportării contravalorii serviciilor de alimentare cu apă și canalizare datorită capacității de plată foarte scăzute a populației;</i>
	19. <i>Imposibilitatea continuării cofinanțării unor proiecte poate duce la stoparea lucrărilor de construcție;</i>
	20. <i>Poluarea apelor de suprafață și subterane prin depozitarea necontrolată a deșeurilor menajere, dejecțiilor animaliere, folosirea foselor septice improvizate;</i>
	21. <i>Gradul ridicat de sărăcie poate limita bransarea consumatorilor la rețelele utilitare, poate conduce la situația ca sistemele de alimentare cu apă și canalizare să fie ineficiente;</i>
	22. <i>Dificultăți de natură organizatorică și financiară determinate de procesul regionalizării;</i>
	23. <i>Costuri ridicate pentru conformarea cu standardele europene de calitate;</i>
	24. <i>Dificultate in susținerea financiară a proiectelor de investiții;</i>
	25. <i>Capacitatea de plata scăzută a populației.</i>

7.3.1.11. Direcții strategice de dezvoltare a sectorului AAC

Implementarea cu succes a Strategiei de alimentare cu apă și canalizare a raionului Ialoveni presupune o abordare bazată pe participarea comunităților, ceea ce va conduce la crearea de noi locuri de muncă și la dezvoltarea afacerilor. Pentru zonele urbane, înseamnă promovarea unor servicii la un nivel de tarifare care să acopere costurile de producție și distribuție a apei,

permițând companiilor să funcționeze pe principii economice și să ofere servicii de o calitate mai bună.

În zonele rurale, înseamnă introducerea unui program intensiv de promovare și de marketing social al valorilor legate de o infrastructură de alimentare cu apă și canalizare bună și de existența unor facilități adecvate de sanitație în școli. Procesul de planificare trebuie să demonstreze eficiența diverselor opțiuni tehnice disponibile. Norme și standarde clar definite trebuie să impună autorităților locale utilizarea eficientă a resurselor, astfel încât nimeni să nu rămână fără conectare la apă potabilă și canalizare și fiecare să aibă acces cel puțin la un nivel de bază al acestor servicii.

Contribuția serviciilor de alimentare cu apă și canalizare la dezvoltarea socio-economică este cu mult mai vastă decât impactul acestora asupra nivelului de trai al populației.

7.3.1.12. Criterii de prioritizare a serviciilor de AAC

Consiliul raional Ialoveni are ca scop îmbunătățirea condițiilor de trai și reducerea discrepanțelor între mediul urban și cel rural prin dezvoltarea serviciilor de alimentare cu apă și evacuarea-tratarea apelor uzate, pentru toată populația și entitățile economice. Toate eforturile autorităților publice, atât de Nivelul I, cât și de Nivelul II vor fi îndreptate pentru atingerea acestui scop.

Priorități în dezvoltarea sectorului

Prioritizarea necesităților de investiții în raion s-a efectuat cu scopul de a avea o clasificare a localităților reieșind din nivelul de urgență a necesităților acestora și de a combina această clasificare cu principiul de eficientizare, regionalizare a serviciului AAC pentru a stabili unde trebuie de plasat mai întâi investițiile. Metoda de prioritizare reflectă atât prioritățile naționale în sector, cât și cele locale, la nivel de raion.

Reieșind din documentele de politici publice naționale, au fost luate în considerație următoarele priorități la nivel de țară:

1. Reducerea morbidității cauzate de întrebuințarea apei cu parametri inadecvați;
2. Extinderea serviciilor de aprovizionare centralizată cu apă a populației;
3. Asigurarea neîntreruptă a furnizării apei către populație;
4. Extinderea serviciilor de canalizare și reducerea poluării mediului ambiant cauzată de deversările directe ale apelor uzate în sol;
5. Creșterea competențelor de operare –întreținere în scopul stopării deteriorării infrastructurii existente.

Figura 18. Matricea de planificare a alimentării cu apă

	Numărul populației, pers.	Calitatea inițială a apei	Distanța medie de la beneficiarii până la sursa de apă, km	Complexitatea reliefului și necesitatea pompării	Starea actuală și necesitățile de investiții în infrastructură	Faza de elaborare a proiectului
1	> 500	poluare înaltă cu metale grele, fluor, litiu, amoniac etc.	> 10	teren abrupt, peste 20 stații de pompare	Investiții foarte mari în construcții noi - pînă la captare de suprafață, tratare și apeductul regional de lungime mare (>20 km)	Conceptul reabilitării
2	2 500 - 20 000	apa subterană cu un grad de poluare moderat	15-30	teren moderat variabil, 11-20 stații de pompare	Este necesar de renovat pînă la captare, existența și de curățenie/depunat acestor regional de lungime medie (10-30 km)	Conceptul definit, studiul de fezabilitate nu s-a efectuat
3	10 000 - 50 000	apa de suprafață - foarte deosebită	6-10	teren variabil, 4-10 stații de pompare	Investiții medii - este necesar de făcut surse (sau rezanul pînă la suprafață) și de construit/renovat stația de tratare și apeductul regional/întreg de lungime scurtă (<10 km)	Există Studiul de fezabilitate - fezabilitatea confirmată
4	50 000 - 100 000	apa nu necesită tratament chimic - ozonizare	1-5	teren slab variabil, 1-3 stații de pompare	Pînă la captare în stare bună, este necesar de renovat stația de tratare și apeductul regional/local, sau Este necesar de renovați sursa locală	Fezabilitatea confirmată, proiectul tehnic gata pentru implementare, surse de finanțare identificate
5	>100 000	apa potabilă	<1	aliniament gravitațional, fără pompare	Investiții reduse - sperăm în regional în zona în regiunile există în apropierea localității, sau sursa locală necesită doar reparatii sursele	Fezabilitatea confirmată, proiectul tehnic gata pentru implementare, surse de finanțare identificate

7.3.1.13. Planificarea sectrului de alimentare cu apă și canalizare

Aglomerări pentru alimentarea cu apă. Clusterizarea localitatilor s-a efectuat cu conditia ca construirea aductiunilor de la ACC (Nistru) se va efectua in doua etape.

In vederea diminuarii costurilor investitionale si facilitarii alimentarii cu apa a localitatilor raionului si conform reliefului terenurilor pentru utilizarea curgerii gravitationale a apei si micșorarea numarului de statii de pompare (costuri investitionale si de operare), se propun urmatoarele clustere/aglomeratii ale municipalitatilor:

Clusterul A. Localitatile Danceni, Suruceni, Malcoci, Nimoreni, Sociteni. Numarul total al populatiei incluse este de 9499 persoane.

Clusterul B. Piatra Alba, Milestii Mici. Numarul total al populatiei incluse este de 4532 persoane.

Clusterul C. Localitatile Puhoi si Varatic, Numarul total al populatiei incluse este de 6875 persoane.

Clusterul D. Localitatile Tipala, Baltati si Budai. Numarul total al populatiei incluse este de 4480 persoane.

Clusterul E. Localitatile Misovca, Alexandrovca, Homuteanovca si Gangura. Numarul total al populatiei incluse este de 2433 persoane.

Etapa II

Clusterul F. Localitatile Bardar, Rusestii Noi, Rusestii Vechi, Pojoreni, Vasieni, Ulmu si Horodca. Numarul total al populatiei incluse este de 19938 persoane.

Clusterul G. Localitatile Costesti, Molesti, Zimbreni, Gaureni, Horesti, Razeni, Hansca si Milestii Noi. Numarul total al populatiei incluse este de 30301 persoane.

Celelalte localitati ale raionului Ialoveni (s. Cigirleni si Carbuna) urmeaza a fi alimentate cu apa din sursele subterane locale. Odata cu dezvoltarea sistemului centralizat de alimentare cu apa

din f. Nistru (S.A. Apa-Canal Chisinau) aceste localitati (etapa III), pot fi bransate la aceste conducte magistrale. Iar sursele subterane vor deveni surse alternative si pot fi exploatate in cazul unei poluari masive a fluviului Nistru.

7.3.1.14. Aglomerări pentru evacuarea și tratarea apaelor uzate

In vederea diminuarii costurilor investitionale si facilitarii alimentarii cu apa a localitatilor raionului si conform reliefului terenurilor, in scopul utilizarii curgerii gravitationale a apelor uzate, precum si micsorarii costurilor de operare, se propun urmatoarele clustere/aglomeratii ale municipalitatilor raionului Ialoveni:

Clusterul A canalizare. Localitatile Malcoci, Nimoreni, Suruceni, Danceni si Sociteni, cu evacuarea apelor uzate spre SE municipala Chisinau. Numarul total de persoane incluse este de 9499 persoane.

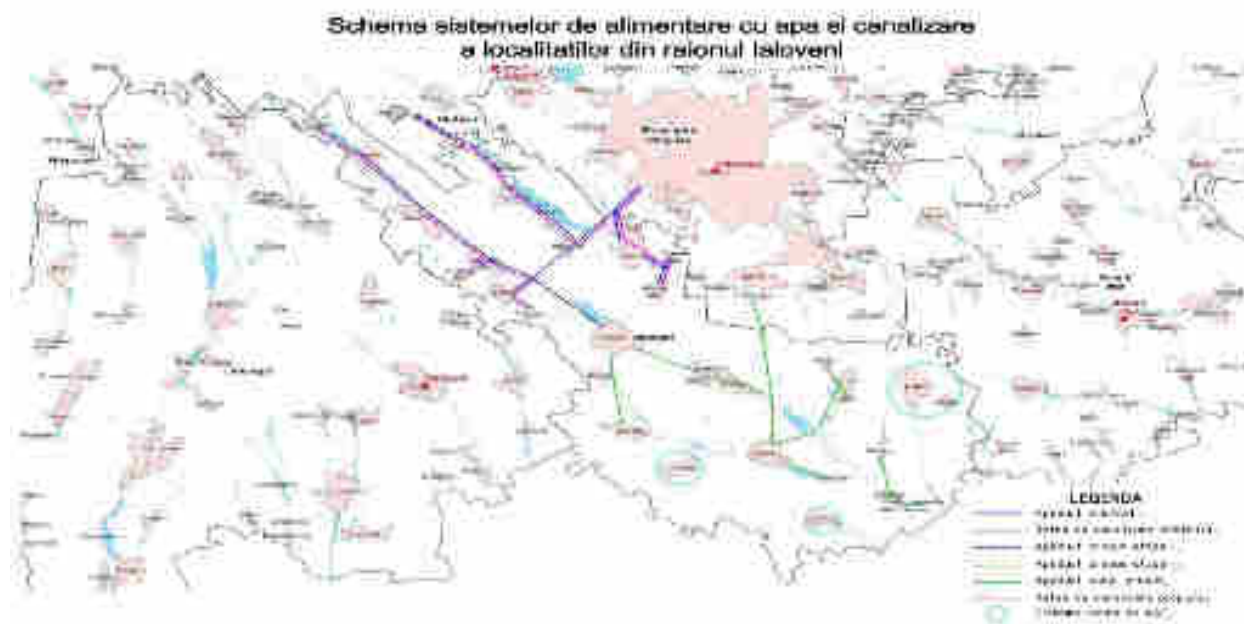
Clusterul B canalizare. Localitatile Piatra Alba, Milestii Mici, cu evacuarea apelor uzate spre SE municipala Chisinau. Numarul total al populatiei incluse este de 4532 persoane.

Clusterul C canalizare. Localitatile Puhoi si Varatic, SE locala. Numarul total al populatiei incluse este de 6875 persoane.

Clusterul D canalizare. Localitatile Horodca. Ulmu, Vasieni, Rusestii Vechi, Pojoreni, Rusestii Noi si Bardar, cu epurarea apelor uzate in SE Bardar. Numarul total de persoane incluse este de 19938 persoane.

Satele Costesti si Razeni urmeaza sa beneficieze de SE locale.

Celelalte localitati ale raionului, in vederea clusterizarii nu sunt posibile, deoarece au distante considerabile intre localitati si un numar mic de populatie. Luand in considerare capacitatea de plata a populatiei locale si experienta altor tari si localitati, rata de bransare la sistemele de canalizare in primii 10 ani va constitui circa 65%. Astfel, aceste localitati nu vor avea capacitate de operare si intretinere a sistemelor de canalizare proprii. Apele uzate din aceste localitati urmeaza a fi colectate in tancuri și fose septice cu transportarea ulterioara la SE din localitatile invecinate.

Figura 19. Aglomerări pentru alimentarea cu apă și canalizare

7.3.1.15. Obiective pe termen mediu și lung

Sistemul de alimentare cu apă

Dezvoltarea sistemelor de alimentare cu apă și canalizare a raionului Ialoveni se planifică pe principii de management la nivel regional.

Strategia elaborată prevede alimentarea localităților cu apă potabilă din 2 surse: ACC (f. Nistru) prin construcția rețelelor de aducțiune Ialoveni-Sociteni- Danceni- Suruceni- Nimoreni-Malcoci și la Etapa II aducțiunile Bardar- Rusestii Noi-Rusestii Vechi- Pojoreni- Vasieni-Ulmu –Horodca și Costesti- Molesti-Zimbreni- Gaureni- Horesti- Razeni - Milestii Noi, și surse locale pentru localitățile Carbuna și Cigirleni, luând în considerație că calitatea apei la sursă să corespundă normativului Apă Potabilă. Aceasta necesită de confirmat prin studii hidrologice privind rezervele și calitatea surselor de apă existente.

Consiliile locale trebuie să asigure punerea în practică a unui mecanism de gestionare eficace, performant și durabil, orientat spre obținerea rezultatelor finale, prin transmiterea rețelelor de alimentare cu apă și canalizare către operatorul S.A. Apă-Canal Chisinau, prin contract de gestiune sau altele.

Sistemul de canalizare și epurare a apelor uzate

Este destul de deficil de a previziona o dezvoltare a sistemelor de canalizare și epurare a apelor uzate în condițiile unui deficit de capacități financiare. În același timp este necesar de a eficientiza utilizarea resurselor financiare destinate construcției sistemelor de canalizare prin stabilirea unor priorități la nivel de raion și selectarea spre implementare a unor tehnologii care ar respecta relația cost-beneficiu.

Dezvoltarea sistemelor de canalizare și epurare a apelor uzate va include utilizarea în calitate de corpuri acvative pentru deversarea efluentului din stațiile de epurare a apelor uzate bazinele hidrografice a râurilor mici, care traversează, sau își iau începutul pe teritoriul raionului. În acest sens se propune formarea a patru clustere pentru realizarea serviciilor de canalizare și epurare a apelor uzate. Datele privind localitățile care sunt în componența acestor clustere sunt descrise în Anexa 4. În mod general aceste scheme prevăd următoarele:

2. Elaborarea Studiului de oportunitate în cadrul fiecărei localități cu scopul de a determina cererea populației privind serviciile de canalizare.
3. Trasarea conductelor de canalizare din interiorul localității.
4. Trasarea conductelor colectoare dintre localități și a stațiilor de pompare după caz.
5. Selectarea terenului pentru amplasarea stației de epurare și selectarea tehnologiei optime, pentru Clusterul C și D și satele Costești și Răzeni.

Schema optimă pentru dezvoltarea sistemelor de canalizare și epurare a apelor uzate din localitățile Clusterelor A și B ar fi de construirea a rețelelor de colectare- evacuare a acestor ape din localitățile incluse în cluster și transportarea lor spre epurare la stația de epurare din mun. Chisinau. Eficiența acestei scheme poate fi afirmată în cadrul unui studiu de oportunitate.

Pentru Clusterul C, schema prevede construirea rețelelor intravilan în s. Puhoi și Varatic și a stației de epurare (SE) a apelor uzate în s. Puhoi, cu transportarea apelor uzate din rețelele de canalizare a s. Varatic, spre SE Puhoi.

Pentru Clusterul D, schema prevede construirea rețelelor intravilan în satele incluse în cluster, colectarea și transportarea apelor menajere din aceste localități spre Stația de epurare din s. Bardar, care urmează a fi reabilitată.

Pentru localitățile cu un număr mare de consumatori (Costești și Răzeni) vor prevedea construcția rețelelor de canalizare intravilan și a stațiilor de epurare locale.

Celelalte localități, care nu dispun de un număr suficient de consumatori, vor organiza colectarea apelor uzate în fose și tancuri septice cu transportarea apelor uzate cu autospeciale la stațiile de epurare apropiate.

7.3.1.16. Opțiunile propuse pentru apă și canalizare

Problematika dezvoltării sistemului de alimentare cu apă și canalizare în raionul Ialoveni este legată de o zonă de operare care include orașul Ialoveni și 33 de localități rurale.

Se are în vedere ca pe termen mediu să se asigure realizarea de proiecte de investiții care să asigure realizarea țintelor stabilite pentru conformarea cu Directivele Europene și cu planurile și strategiile locale /raionale/regionale și naționale.

Principala investiție pentru orașul Ialoveni va fi orientată spre extinderea rețelei existente în hotarele intravilanului orașului pentru asigurarea accesului a întregii populații la sistemul public de apă și de canalizare.

Luând în considerație calitatea neconformă a apelor subterane de adâncime în unele localități, se urmărește pentru raionul Ialoveni aplicarea alternativei de alimentare cu apă de la rețelele majistrale a m. Chișinău, în primă etapă, a unor proiecte investitoriale prin care să se asigure și să se îmbunătățească sistemul de alimentare cu apă existent prin reabilitarea și modernizarea

acestui și extinderea lui în intravilanul localităților, urmând ca în etapa a două și a treia să se realizeze proiecte de extindere regională a sistemului pentru a asigura accesul întregii populații a raionului Ialoveni la apă potabilă de calitate.

Auditul socio economic al raionului Ialoveni

1.6. **SERVICII PUBLICE**

1.5.1. INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI MANAGEMENTUL EFICIENȚEI ENERGETICE

Moldova depinde într-o măsură foarte mare de sursele energetice importante. Peste 95% din totalul de energie consumată este importat. Principala resursă de obținere a energiei în Republica Moldova o reprezintă *Gazul natural*, iar structura importurilor de surse energetice este mai mult sau mai puțin constantă.

Cu privire la domeniul gazelor naturale vom menționa că pe teritoriul RM sunt construite rețele magistrale cu o lungime de peste 1600 km, iar rețele de gaze peste 21 000 km. Prin intermediul magistralelor Federația Rusă tranzitează anual via teritoriului moldovenesc aproximativ 20 miliarde m³ de gaz, ceea ce este de aproape 10 ori mai mult decât tot gazul consumat în țară (inclusiv cu regiunea transnistreană)², care constituie în mediu 2 miliarde m³.

Este necesar de menționat că în perioada sovietică infrastructura gazieră a republicilor unionale era interconectată, astfel încât la nivelul întregii URSS exista un sistem infrastructural unic și bine încheiat. Iată de ce magistralele din Sud și din Nord reprezintă o prelungire a celor din Ucraina, care formează coridorul balcanic de export de gaze naturale.

La Sud avem trei conducte magistrale: Ananiev – Tiraspol – Ismail, Șebelevka – Donețk – Krivoi Rog – Razdelinoe – Ismail și Razdelinoe – Ismail, iar la Nord magistrala Ananiev – Drochia – Cernăuți – Bogorodceanî, care asigură interconectarea sistemului nostru gazier cu depozitul de gaze naturale de la Bogorodceanî din Ucraina.

De asemeni putem menționa și despre gazoductul Iași-Ungheni, proiect care acum este în proces de derulare. În prima fază capacitatea gazoductului va fi de cca 500 milioane m³ de gaz, iar după construcția unei stații de comprimare, se așteaptă ca gazoductul să poată transporta cca 1,5 miliarde m³ Țeava va avea o lungime de 43,2 kilometri, dintre care 11 kilometri pe teritoriul Republicii Moldova. Valoarea totală a proiectului este de cca 26,5 milioane USD, dintre care 18,2 milioane de euro costă conducta de pe teritoriul României și 8,3 milioane de euro - cea de pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv subtraversarea râului Prut (2 milioane de euro).

Cu referire la datele oficiale privind piața gazelor naturale din Republica Moldova, pentru anii 2018, 2019, situația este următoare:

Indicatorii	Unitatea de măsură	2018	2019
Procurări de gaze naturale, total	Mil. mc.	1129,7	1057,7
Livrări de gaze naturale consumatorilor	Mil. mc.	1069,5	1015,6

finali, dintre care:			
Populația	Mil. mc.	346,4	347,9
Instituțiile bugetare	Mil. mc.	51,2	45,8
Sectorul energetic	Mil. mc.	404,9	364,7
Alți agenți economici	Mil. mc.	267,1	257,4

Sursa: <http://www.anre.md/rapoarte-de-monitorizare-3-272>

Cu referire la datele oficiale privind piața de energie electrică din Republica Moldova, pentru anii 2018, 2019, situația este următoare:

Indicatorii	Unitatea de măsură	2018	2019
Cantitatea de energie electrică achiziționată	Mil. kw/h.	3737,6	3594,2
Cantitatea de energie electrică livrată consumatorilor finali, dintre care:	Mil. kw/h.	3737,6	3594,2
Consumatorilor casnici	Mil. kw/h.	1637,5	1663,2
Consumatorilor noncascnici	Mil. kw/h.	2100,1	1931,0

Sursa: <http://www.anre.md/rapoarte-de-monitorizare-3-272>

Potențialul de eficiență energetică în Moldova este foarte mare, cu condiția dezvoltării și implementării măsurilor de eficiență energetică. La nivel local/raional, acest potențial se referă în principal la încălzirea clădirilor care nu sunt izolate, amplasarea și utilizarea panourilor de tuburi vidate pentru încălzirea apei menajere, amplasarea și utilizarea panourilor fotovoltaice pentru iluminat și sistemele de ventilare. Datorită faptului că majoritatea acestor sisteme sunt vechi, și sunt proiectate, operate și întreținute la un nivel slab, ele au devenit ineficiente. De aceea, în urma implementării măsurilor de eficiență energetică, de obicei se obțin reduceri semnificative ale cheltuielilor pentru energie.

Atunci când abordăm problema managementului eficienței energetice a raionului Ialoveni, nu facem referire doar la potențialul de resurse alternative care ar putea fi utilizat, dar ne referim și la modalitățile de optimizare a consumului de energie la diferite instituții publice, inclusiv la gospodăriile casnice.

Vectorul energetic de bază, pentru alimentarea cu energie termică a clădirilor publice din localitățile raionului, este gazul natural care, prin intermediul cazanelor individuale, asigură agentul termic, inclusiv și sub formă de apă caldă. În majoritatea clădirilor se asigură și prepararea apei calde menajere. Gazul este livrat din rețeaua SRL "Ialoveni-Gaz".

Pentru asigurarea bunei funcționări a instituțiilor publice/bugetare din raion, în perioada anilor 2016-2020 au fost realizate următoarele proiecte ce au avut ca scop sporirea gradului de eficiență energetică, pentru asigurarea unei energii durabilă, cu impact benefic asupra mediului :

Nr.	Denumirea localității	Denumirea obiectului	Investiția
-----	-----------------------	----------------------	------------

d/ord		Denumirea Proiectului	totală
1	or. Ialoveni	Iluminat stradal	3,7 mln. lei
2	or. Ialoveni	Construcția rețelelor de canalizare în sectorul "Bozu"	4,2 mln. lei
3	or. Ialoveni	Construcția rețelelor de canalizare în sectorul "Albeni"	5 720,9 mln. lei
4	or. Ialoveni	Spitalul raional Ialoveni / Termoizolarea fațadei și schimbarea tîmplăriei.	5,8 mln. lei
5	or. Ialoveni, s. Sociteni	Îmbunătățirea sistemelor de tratare și alimentare cu apă potabilă pentru traseul Ialoveni-Sociteni.	25 119,9 lei
6	s.Sociteni, s. Bardar, Ruseștii Noi	Îmbunătățirea sistemelor de tratare și alimentare cu apă potabilă pentru traseul Sociteni-Bardar-Ruseștii Noi.	17 908,8 lei

La moment sunt racordate la:

16. **Gaze naturale integral** cazangeriile instituțiilor de învățământ preșcolar și preuniversitar din localitățile: Ialoveni, Bardar, Costești, Dănceni, Horăști, Malcoci, Molești, Nimoreni, Răzeni, Suruceni, Sociteni, Țipala, Văsieni, Zîmbreni, Cărbuna, Văratic;
17. **Gaze naturale și partial cărbune/peleți**: Puhoi, Ruseștii Noi, Cigîrleni, Mileștii Mici, Ulmu și Gangura;
18. **Cărbune** : Horodca, Hansca, Pojăreni.

Balanța energetică

Consumul total de resurse energetice de către întreprinderile și organizațiile din raionul Ialoveni, pentru anii 2017-2019, constituie aproximativ **1228** tone de cărbune, **26976** mii m³ gaze naturale și aproximativ **755** m³ de lemne.

În tabelele de mai jos este reprezentată în detaliu Balanța Energetică a raionului, pentru anii 2017-2019, conform datelor Biroului Național de Statistică,

Balanța Energetică a raionului, pentru anul 2017

Tipul de combustibil și energie	Unitatea de măsură (mii)	Consumat pe parcursul anului în sectorul public și utilitar*	Consumat pe parcursul anului de către populație*
Antracit	tone	509	
Gaze naturale	mii m ³	8944	9803
Gaze (petroliere) lichefiate	tone	398	2303

Benzină auto	tone	870	3089
Motorină	tone	11632	5336
Uleiuri și unsoari (lubrifianți)	tone	135	
Brichete și peleți din lemn și din alte deșeuri vegetale	tone	67	121
Lemne de foc	m3	345	353
Deșeuri combustibile agricole	tone	125	--
Energia electrică	MWh/a	28696	36876
Energia termică	Gcal.	440	--

*Datele reprezintă consumul în sectorul public și utilitar

**Datele reprezintă consumul, pe parcursul anului, de către populație

Balanța Energetică a raionului, pentru anul 2018

Tipul de combustibil și energie	Unitate a de măsură (mii)	Consumat pe parcursul anului în sectorul public și utilitar*	Consumat pe parcursul anului de către populație**
Antracit	tone	432	-
Gaze naturale	mii m3	8737	11298
Gaze (petroliere) lichefiate	tone	384	1842
Benzină auto	tone	961	2434
Motorină	tone	14185	5187
Uleiuri și unsoari (lubrifianți)	tone	77	-
Brichete și peleți din lemn și din alte deșeuri vegetale	tone	83	160
Lemne de foc	m3	353	396
Deșeuri combustibile agricole	tone	170	-
Energia electrică	MWh/a	30255	37466
Energia termică	Gcal.	432	-

*Datele reprezintă consumul în sectorul public și utilitar

**Datele reprezintă consumul, pe parcursul anului, de către populație

Balanța Energetică a raionului, pentru anul 2019

Tipul de combustibil și energie		Consumat pe	Consumat pe
---------------------------------	--	-------------	-------------

	Unitatea de măsură (mii)	parcursul anului în sectorul public și utilitar*	parcursul anului de către populație**
Antracit	tone	287	--
Gaze naturale	mii m3	8067	10614
Gaze (petroliere) lichefiate	tone	369	1955
Benzină auto	tone	1539	3059
Motorină	tone	13647	6585
Uleiuri și unsoare (lubrifianți)	tone	67	2
Brichete și peleți din lemn și din alte deșeuri vegetale	tone	44	107
Lemne de foc	m3	57	559
Deșeuri combustibile agricole	tone	120	--
Energia electrică	MWh/a	31397	38744
Energia termică	Gcal.	376	--

*Datele reprezintă consumul în sectorul public și utilitar

**Datele reprezintă consumul, pe parcursul anului, de către populație

Consumul de energie în clădirile publice

În anul 2021 în raion sunt 35 de instituții de învățământ preuniversitar și 40 de instituții de învățământ preșcolar. Suprafața încălzită a instituțiilor de învățământ este estimată la aproximativ 43.335 m².

Consumul anual de energie electrică al instituțiilor de învățământ preșcolar și preuniversitar este estimat la cca 1 953,934 kW/an - sau - 1953,93 MW. Consumul anual de gaze naturale, al instituțiilor de învățământ este estimat la cca 1 392,457 m.c/an.

Sumînd, consumul total de energie al instituțiilor de învățământ preșcolar și preuniversitare din raion reprezintă 15878,5 MW/an,

Spitalul Raional din Ialoveni, fiind caracterizat ca o instituție medicală de utilitate raională, are o capacitate de consum a energiei, estimat a fi de 1.731 mii kWh pe an.

Fondul total al clădirilor publice educaționale (preșcolare și secundare), medicale (spitale, ambulatorii și policlinici) și administrative (primării și consilii raionale) este estimat la aproximativ 155.175 m² cu un consum anual de energie termică și electrică de aproximativ 29.764 MWh.

Pentru perioada anilor următori este necesară efectuarea calculelor ce țin de consumul energetic al edificiilor instituțiilor publice, cu determinarea strictă a indicatorilor de consum și a măsurilor necesare pentru micșorarea lor.

La începutul anului 2021, cele mai stringente investiții, pentru ameliorarea consumului energetic trebuie făcute în instituțiile menționate în tabelul de mai jos:

Nr. d/o	Denumirea clădirii	Descrierea lucrărilor/măsurilor de sporire a eficienței energetice
1	LT Costești	Termoizolarea pereților exteriori și a soclului instituției.
2	Liceul Teoretic „Olimp”, Costești	Termoizolarea pereților externi ai clădirii, schimbarea rețelei electrice
3	Liceul Teoretic Ruseștii Noi (blocul A)	Termoizolarea pereților exteriori, instalarea dispozitivelor de control al temperaturii la calorifere
4	Liceul Teoretic „Ion Suruceanu” Suruceni	Izolarea termica a peretilor externi ai cladirii; instalarea dispozitivelor de control al temperaturii la calorifere
5	Grădinița-creșă ”Licurici” s.Bardar	Termoizolarea pereților exteriori ai instituției; Schimbarea ușilor exterioare.
6	Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir”, Văsieni	Izolarea termică a instituției. Renovarea sistemului de iluminare.
7	Gimn.„M. Eminescu” Ulmu	Termoizolarea pereților exteriori
8	Grădinița-creșă nr.1„Andrieș”, Costești	Termoizolarea fațadei instituției și schimbarea rețelei electrice interne

9	Grădinița nr.5 "Regina Maria", Ialoveni	Termoizolare pereților exteriori ai instituției.
10	Gimnaziul „Mitropolit Gurie Grosu”, Nimoreni	Termoizolarea pereților exteriori și a soclului instituției.
11	ȘP „Ion Creangă”, Ialoveni	Termoizolarea pereților exteriori și a soclului instituției.
12	Gimnaziul Costești	Termoizolarea pereților exteriori, a soclului și acoperișului instituției
13	Gimnaziul Văsieni	Termoizolarea pereților exteriori, a soclului și acoperișului instituției
14	Creșa-Grădinița „Poienița”, Malcoci	Termoizolare pereților exteriori ai instituției; Schimbarea rețele electice; Schibarea ușilor interioare /exterioare a sălilor de grupă.
15	Gimnaziul Cărbuna	Termoizolarea pereților exteriori
16	Grădinița-creșă Nr 1, Văsieni	Termoizolarea pereților exteriori. Schimbarea rețelei electrice. Schimbarea ușilor exterioare și interioare. Schimbarea ferestrelor.
17	Casa de Cultură Costești	Termoizolarea clădirii și schimbarea geamurilor și ușilor. Instalarea rețelelor termice interne
18	Casa de Cultură Puhoi	Termoizolarea clădirii și schimbarea geamurilor și ușilor.

19	Casa de Cultură Văsieni	Termoizolarea clădirii și schimbarea geamurilor și ușilor.
20	IMSP Centrul de Sănătate Ruseștii Noi	Termoizolarea clădirii. Schimbarea acoperișului. Schimbarea rețelelor electrice.
21.	IMSP Centrul de Sănătate Văsieni	Termoizolarea clădirii. Schimbarea rețelelor electrice.
22.	IMSP Centrul de Sănătate Ruseștii Noi	Termoizolarea clădirii. Schimbarea rețelelor electrice.

Efectuarea investițiilor pentru producerea și conservarea energiei electrice, prin instalarea de panouri fotovoltaice, este un segment destul de rentabil, cu condiția ca instalațiile să fie deservite în termen și calitativ, oferind posibilitatea de a obține economii pe întreaga perioadă de exploatare.

Nu este de neglijat nici opțiunea de utilizare pe scară largă a panourilor pentru apă caldă menajeră (tuburile vidate), în special pentru instituțiile publice cu activitate preponderentă în sezonul estival, cu norme de consum a ACM de până la 200 l/zi.

Pentru cele menționate în alineatele de mai sus, randamentul este strict proporțional cu perioadele însorite ale anului, fiind necesare grafice speciale de monitorizare a funcționării și a nivelului de producție.

Ceia ce este primordial de menționat, este faptul că într-o perioadă scurtă de timp, pot fi asigurate economii pe termene mari de timp, cu 0 (zero) emisii de CO₂.

1.6.1.1. Analiza SWOT privind infrastructura energetică și managementul de eficiență energetică

PUNCTE FORTE

PUNCTE SLABE

<p>26. <i>Existența rapoartelor de audit energetic pentru unele obiecte de utilitate publică.</i></p>	<p>27. <i>Cunoașterea insuficientă a posibilităților de utilizare a surselor alternative de energie;</i> 28. <i>Lipsa managerilor energetici calificați;</i> 29. <i>Nevalorificarea și neprioritizarea tehnologiilor de conservare și de utilizare eficientă a energiei în cadrul raionului;</i> 30. <i>Numărul redus de campanii de informare a comunității privind utilizarea surselor alternative de energie;</i> 31. <i>Nu există o strategie energetică raională de dezvoltare durabilă a raionului;</i> 32. <i>Nu există planuri locale pentru dezvoltarea sistemelor de încălzire centralizată.</i></p>
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<p>18. <i>Posibilitatea utilizării surselor alternative de energie;</i> 19. <i>Existența fondurilor, programelor și proiectelor naționale în domeniul eficienței energetice, precum AEE;</i> 20. <i>Posibilitatea de sensibilizare a opiniei publice cu referire la utilizarea surselor alternative de energie;</i> 21. <i>Existența proiectelor de consultanță în domeniul energiei regenerabile</i> 22. <i>Oportunități de utilizare a energiei regenerabile: eoliene, hidroelectrice, biomasă, etc.</i></p>	<p>23. <i>Creșterea continuă a consumului de energie la nivel de raion;</i> 24. <i>Prețul înalt al produselor energetice</i> 25. <i>Prețul relativ înalt al serviciilor de desfășurare a auditurilor energetice;</i> 26. <i>Nu au loc implementarea programelor de certificare a performanțelor energetice a clădirilor (HOTĂRÎRE Nr. 833 din 10.11.2011 cu privire la Programul național pentru eficiență energetică 2011-2020;</i> 27. <i>Datorii semnificative pentru gazele naturale ale operatorilor: "Rotalin Gaz Trading" SRL, "ialoveni Gaz" SA și "Gas Natural Fenosa" SA.</i></p>

18.4.1. SALUBRIZAREA PUBLICĂ

18.4.2. SALUBRIZAREA PUBLICĂ

Problema gestionării deșeurilor în Republica Moldova se manifestă, tot mai acut, din cauza creșterii cantității și diversității acestora, precum și impactul lor asupra mediului înconjurător. În raion nu există depozite autorizate de deșeuri menajere solide. Există doar gunoiești ;pseudo-autorizate; care sunt utilizate de către localnici pentru depozitarea DMS, în absența poligoanelor special amenajate, care să corespundă tuturor cerințelor naționale și internaționale. În prezent există serviciu de salubritate numai în orașul Ialoveni, însă chiar și aici serviciile în domeniu nu sunt prestate cu respectarea tuturor rigorilor, întrucât deșeurile colectate sunt depozitate la o groapă neautorizată de gunoi. În unele localități de asemenea există un prototip al serviciului specializat de salubritate , aici deșeurile fiind de asemenea colectate și depozitate la o groapă neautorizată de gunoi. restul localităților din raion nu dispun nici de asemenea servicii, de aceea instituirea unui sistem eficient de salubritate este absolut necesar pentru localitățile vizate. Deșeurile de ambalaje se regăsesc în procent important în cantitatea de deșeuri municipale și asimilabile din comerț, industrie, etc., fiind colectate selectiv. Structura ambalajelor de tip de material este următoarea:

resturi alimentare 58%

plastic13%

hartie și carton 8%

sticla%

textile7%

metal 4%

lemn3%

Impactul asupra mediului înconjurător

Problema degradării mediului ambiant este una foarte acută în raionul Ialoveni. Realizarea proiectului propus ar contribui esențial la ameliorarea mediului, prin următoarele:

Reducerea poluării solului. Datorită îmbunătățirii serviciului de salubritate, se va efectua o selecție calitativă a deșeurilor, prin separarea materialelor reciclabile cum sunt: sticla, plasticul, cartonul, metalele..tipurile de deșeuri enumerate mai sus sunt caracterizate printr-o perioadă de descompunere foarte mare și un efect dăunător mai sesizabil asupra solului.

Diminuarea poluării aerului prin reducerea emisiilor de gaze în rezultatul descompunerii deșeurilor. Este cunoscut faptul că la descompunerea oricărei substanțe organice se elimină gaze nocive.acestea vor fi reduse și controlate, prin construcția depozitului, care va corespunde standardelor ecologice europene.

Reducerea poluării apelor.Descompunerea deșeurilor este însoțită de elimină de lichide, ce afectează calitatea apei.

Schimbări în floră și faună prin construirea, amenajarea unui depozit DMS va afecta, în mod negativ, doar lumea vegetală și cea animală a teritoriului ocupat de acesta, și împrejurimile imediate lui. Însă sa constatat că nu vor fi afectate de poluare celelalte zone în care , la momentul actual, sunt organizate gunoiești neautorizate, aici apărând condiții prielnice pentru dezvoltarea florei și faunei locale.

În urma studierii studiului de fezabilitate și necesităților sus enumerate administrația raională propune spre realizarea investiției în crearea unui sistem de Salubritate, cu construcția a 2 depozite DMS amplasate în Sociteni și Răzeni prin amenajarea platformelor de colectare, transport, depozitare și sortare secundară a deșeurilor. În rezultatul studiilor efectuate s-a identificat terenurile pentru construcția Depozitelor DMS, terenurile aparținând autorităților locale. Regiunile vizate

pentru realizarea acestui proiect investițional cuprinde în total localitățile raionului Ialoveni suprafața funciară fiind de 79389,39 ha populația conform datelor prezentate de primărie fiind de 96476 locuitori.

Sistem de colectare	Avantaje	Dezavantaje
<i>Colectarea deșeurilor de la fiecare gospodărie</i>	<ul style="list-style-type: none"> · Investiții mai puține în infrastructura de colectare a deșeurilor · Prestarea individual a serviciului de salubritate · Achitarea în termen a facturilor pentru serviciile acordate 	<ul style="list-style-type: none"> · Accesul limitat sau uneori imposibil la containere · Costuri mai mari de colectare (timp, combustibil, etc) · Colectarea selectivă limitată · Număr mare de containere necesare pentru efectuarea colectării selective
<i>Punct comun de colectare (Platformă de colectare) a DMS</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Stabilirea unui graphic exact de colectare a DMS - Costuri și timp redus la evacuarea DMS - Acces liber al operatorului la Platforma de colectare DMS - Colectarea sectivă eficientă 	<ul style="list-style-type: none"> - Distanță considerabilă până la platforma de colectare - Necesitatea de alocare de terenuri publice pentru construirea Platformelor. - Monitorizarea dificilă a deșeurilor pentru fiecare gospodărie în parte. - Posibilitatea apariției de dimensiuni în aplicarea tarifelor pentru unii cetățeni.

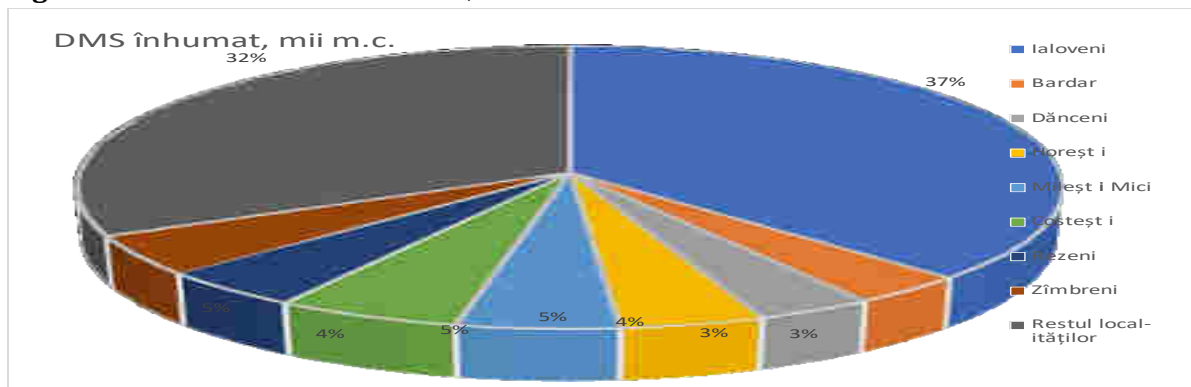
18.4.2.1. Evaluarea generală în domeniul salubrității

Gestionarea deșeurilor reprezintă una dintre problemele importante cu care se confruntă raionul Ialoveni. Activitatea de colectare, transportare, tratare, valorificare și eliminare a deșeurilor este organizată doar în orașul Ialoveni, restul localităților nefiind acoperite de un operator în acest sens.

2. Suprafața rampelor de depozitare a deșeurilor în raionul Ialoveni constituie 32,1 ha. Din totalul rampelor existente, doar 6 sunt autorizate și corespund cerințelor sanitaro-ecologice.

3. Pe parcursul perioadei 2011 – 2012, volumul total a deșeurilor menajere solide înhumate la depozite a constituit 372 750 mii m³. Din total, cea mai mare cantitate a parvenit din orașul Ialoveni.

Figura 20. Cantitatea DMS înhumate, 2012

Sursa: în baza informației IE Ialoveni

Din figura de mai sus se observă că cea mai mare cantitate de DMS a parvenit din orașul Ialoveni, ceea ce constituie aproximativ 37%. Acest fapt se datorează în mare parte existenței operatorului de salubritate în oraș și respectiv existenței unei cantități de DMS generate.

2.1.1.1. Protecția socială

Ajutorul social. În perioada 2018 -2020 se observă o majorare a numărului de beneficiari de ajutor social de la 2744 pers. în anul 2018 până la 3410 pers. în anul 2020 sau de 1,24 ori. Conform Legii nr. 133 din 13.06.2008 de ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului au dreptul familiile defavorizate care au un venit global mediu lunar mai mic decât nivelul VLMG majorat de 2,2 ori conform Regulamentul cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr.1167 din 16.10.2008.

Ajutor pentru perioada rece a anului este o plata fixă lunară a câte 500 lei, acordată pentru lunile noiembrie-decembrie 2019 și ianuarie-martie 2020. Dreptul la ajutor pentru perioada rece a anului se determină concomitent cu determinarea dreptului la ajutor social, în baza cererii. Este important, că în baza aceleiași cereri, Direcția Generală Asistență Socială și Protecție a Familiei

(DGASPF) prin SIAAS (sistemul informațional automatizat de asistență socială) decide asupra dreptului la două prestații - ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului.

Numărul beneficiarilor de compensații pentru călătoria în transportul urban, suburban și interurban (invalidi de gr. I, invalidi de gr. II, copiii-invalidi) s-a micșorat de la 3330 pers. în anul 2018 până la 3180 pers. în anul 2020 sau cu 4,5%. Cheltuielile anuale efectuate pentru aceste compensații s-a majorat de la 1395,61 mii lei în anul 2018 până la 1398,76 mii lei în anul 2020 sau cu 0,23%. Astfel, cheltuielile anuale efectuate pentru compensații pentru călătoria în transportul urban, suburban și interurban a invalizilor de gr. I s-a micșorat de la 174,43 mii lei în anul 2018 până la 97,26 mii lei în anul 2020 sau cu 44,2%; invalizilor de gr. II s-a majorat de la 564,7 mii lei în anul 2018 până la 630,96 mii lei în anul 2020 sau cu 11,74%; copiilor invalidi s-a micșorat de la 101,57 mii lei în anul 2018 până la 47,53 mii lei în anul 2020 sau cu 53,2%, persoane ce însoțesc un invalid de gr. I sau un copil invalid s-a majorat de la 137,98 mii lei în anul 2018 până la 337,53 mii lei în anul 2020 sau cu 59,12%.

Tabelul 1. Prestații sociale pentru beneficiari social-vulnerabile în raionul Ialoveni

INDICATORI	ANII		
	2018	2019	2020
Numărul de beneficiarilor de ajutor social.	2744	3101	3410
Numărul beneficiarilor de compensația pentru călătoria în transport, pers.	3330	3279	3180
Cheltuielile anuale efectuate pentru compensațiile pentru călătoria în transport, mii lei.	1395,61	1318,92	1398,76
Cheltuielile anuale efectuate pentru compensațiile pentru călătoria în transport a invalizilor de gr. I, pers/mii lei.	174,43	147,59	97,26
Cheltuielile anuale efectuate pentru compensațiile pentru călătoria în transport a invalizilor de gr. II, mii lei.	564,7	500,04	630,96
Cheltuielile anuale efectuate pentru compensațiile pentru călătoria în transport a invalizi, mii lei.	101,57	126,42	47,53
Cheltuielile anuale efectuate pentru compensațiile pentru călătoria în transport persoanei/copil ce însoțesc un invalid de gr. I, mii lei.	137,98	244,07	337,53
Cheltuielile pentru plata compensațiile la transport pentru persoane cu dizabilități locomotorii, mii lei.	416,93	300,8	285,48

Sursa: Datele Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei a raionului Ialoveni.

2.1.1.2. *Infrastructura asistenței sociale.*

În perioada anilor 2018-2020, numărul lucrătorilor din domeniul asistenței sociale în raionul Ialoveni s-a majorat de la 207 pers. în anul 2018 până la 321 pers. în anul 2020 sau cu 55%. După structura gender în anul 2018-2020 în sistem sunt ocupați: 702 femei și 71 bărbați. Mărimea medie al salariului asistenților sociali a crescut de la 3367,56 lei în anul 2018 până la 5100,00 lei în anul 2020 sau cu 51%.

În or. Ialoveni este creat Serviciul social specializat **Casa comunitară pentru copii în situații de risc**, care are drept scop asigurarea creșterii și dezvoltării copilului într-un mediu de viață apropiat celui familial, pentru o perioadă determinată de timp. În Casa comunitară pot fi plasați în

același timp, pînă la 10 copii. Pentru anul 2018 de acest serviciu au beneficiat- 18 copii, 2019- 13 copii, 2020 - 9 copii.

Un alt serviciu destinat protecției copilului este **Centrul de plasament pentru copii separați de părinți Ruseștii Noi, s. Ruseștii Noi**, (finanțat de AO Concordia), care prestează servicii de plasament pentru 8 copii separați de părinți.

În satele Gangura și Misovca activează **Centrul de zi „Bunvolensia”** (finanțat de Asociația de Binefacere „Pro Umanitas”). Aici sunt luați la îngrijire 100 copii aflați în dificultate. Centrul oferă copiilor un prînz cald zilnic, formarea deprinderilor la calculator, pregătirea temelor pentru acasă mai sunt ocupați în cercuri extrașcolare.

Un astfel de centru activează și în satul Răzeni, **Centrul de zi „ Bunvolensia”** (finanțat de Asociația de binefacere Pro Humanitas). Aici sunt luați la îngrijire 40 copii aflați în dificultate. Centrul oferă copiilor un prînz cald zilnic, formarea deprinderilor la calculator, pregătirea temelor pentru acasă mai sunt ocupați în cercuri extrașcolare.

În raionul Ialoveni, începînd cu anul 2008, au fost dezvoltate servicii substitutive de familie, care au drept scop de a oferi copilului îngrijire într-un mediu familial substitutiv pentru o perioadă determinată de timp.

Serviciul Asistență Parentală Profesională cu 16 APP-iști aprobați, dintre care activează - 14 APP-iști și au în plasament 24 copii. Pe parcursul anilor:

- 33. 2018 – au fost aprobați solicitanți 3, create servicii 2, plasați copii 2;
- 34. 2019 – au fost aprobați solicitanți 2, create servicii 2, plasați copii 7;
- 35. 2020 – au fost aprobați solicitanți 2, create servicii 2, plasați copii 0.

Tabelul 2. Copii plasați în serviciul Casă de copii de tip familie

Indicatori	Anii		
	2018	2019	2020
Numărul case de copii de tip familial	6	5	5
Numărul beneficiarilor caselor de copii de tip familial, copii.	26	23	20

Sursa: Datele Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei a raionului Ialoveni.

În perioada anilor 2018 – 2020 se observă o majorare a numărului copiilor rămași fără ocrotirea părintească, plasați în forma de **protecție tutelă/curatelă**. Astfel, copiii cresc și se educă în mediul familial: 2018 – 386 copii; 2019 – 421 copii; 2020 – 487 copii.

Copii aflați în tutelă/curatelă au beneficiat de indemnizații: în anul 2018 – 77 copii, 2019 – 77 copii, 2020 – 64 copii. Suma indemnizațiilor pentru asistență și susținere socială pe un tutelar/copil/lunar s-a ridicat de la 800 lei în anul 2018 până la 1400 lei în anul 2020.

Au fost plasați în instituții rezidențiale: 2018 – 18 copii, 2019 – 12 copii, 2020 – 7 copii.

Serviciul Îngrijire socială la domiciliu este creat în anul 1994. Pe parcursul anilor 2018 – 2020 în cadrul serviciului Îngrijire socială la domiciliu activează 44 de lucrători sociali care prestează o gamă largă de servicii stipulate în contractul încheiat între beneficiar și DGASPF. Numărul persoanelor aflate la deservire se menține constant, fără un decalaj mare de beneficiari. În perioada anilor 2018-2020 se observă o micșorare a numărului de beneficiari ai serviciului Îngrijire socială la domiciliu de la 329 pers. în anul 2018 până la 302 pers. în anul 2020 sau 9%.

Începând cu anul 2010, funcționează Serviciul social „**Echipă Mobilă**”, destinat copiilor cu dizabilități (0-18 ani) și familiilor acestora. Echipa Mobilă prestează servicii sociale, medicale, psihologice și alte servicii la domiciliu cu scop de a preveni instituționalizarea și de a facilita integrarea lor socială. Numărul total al beneficiarilor acestui serviciu este de 67 copii (2018 -27 copii, 2019 -22 copii; 2020- 18 copii).

Numărul mediu de intervenții acordate de Echipa Mobilă lunar unui beneficiar a constituit 9 servicii specializate. Un specialist a acordat lunar în medie câte 5-6 intervenții unui beneficiar. Un beneficiar este asistat de regulă de către un număr mediu de 3-4 specialiști.

Tipologia intervențiilor realizate de către Echipa Mobilă s-a bazat pe abordarea individuală a fiecărui beneficiar, familiei acestuia și respectiv a necesităților de asistență identificate /evaluate.

Serviciul social „**Asistență Personală**” s-a format cu scopul de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilitate severe, în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate. Serviciul își desfășoară activitatea în raza raionului Ialoveni, începând cu 01.01.2013. În perioada anilor 2018 -2020 se observă o majorare a numărului de beneficiari de asistență personală de la 85 pers. în anul 2018 până la 182 pers. în anul 2020 sau de 53,3%. Cheltuielile anuale efectuate pentru asistență personală s-a majorat de la 3512,0 mii, lei în anul 2018 până la 7869,0 mii, lei în anul 2020 sau cu 55 %.

Serviciul social "**Plasament familial pentru adulți**", a fost creat în anul 2014 și are drept scop îmbunătățirea calității vieții persoanelor în etate și cu dizabilități care se află temporar sau permanent în imposibilitate de a locui cu familia biologică/extinsă, ori de sinestătător , prin oferirea de sprijin și protecție, în vederea creșterii gradului de autonomie personală, de prevenire a instituționalizării/ dezinstituționalizării și incluziune socială a acestora.

Serviciul este prestat în 2 localități ale raionului, numărul beneficiarilor 3 (2 beneficiari încadrați în grad de dizabilitate, 1 beneficiar- pensionar pentru limita de vîrstă).

Un alt serviciu destinat persoanelor cu dizabilități este **Casa comunitară pentru persoane cu dizabilități s. Hansca**, care are drept scop îngrijirea permanentă, în vederea asigurării persoanelor cu dizabilități unui mod de viață pe cît este posibil apropiat de cel obișnuit comunității, pentru a facilita creșterea capacităților lor de a se integra (reintegra) în familie și societate. Într-o locuință pot fi plasați minimum 2 și maxim 6 beneficiari, cu condiția respectării spațiului minim locativ pentru fiecare beneficiar. La moment de serviciu beneficiază 6 persoane încadrate în grad sever și accentuat de dizabilitate.

În anul 2020, în cadrul DGASPF Ialoveni, a fost creat Serviciul social „**Sprijin Tinerilor ieșiți din servicii de plasament**” care are ca scop facilitarea incluziunii sociale și profesionale a tinerilor care ies din sistemul serviciilor sociale de plasament. Pentru anul 2021 au fost stabilite și achitate indemnizațiile lunare pentru 10 ben. sub vîrsta de 18 ani suma de 2259,30 lei, 16 ben. cu vîrsta peste 18 ani suma de 2255,40 lei.

Serviciului social de sprijin familial se utilizează pentru acordarea de ajutor material familiilor cu copii pentru susținerea dezvoltării capacităților familiei în creșterea și educația copilului, prin consolidarea factorilor protectori din interiorul familiei și conectarea ei la resursele relevante din comunitate.

Serviciul de sprijin familial se prestează în două forme: sprijin familial primar și sprijin familial secundar. În cadrul sprijin familial secundar familiile cu copii pot beneficia de ajutor bănesc.

Sprrijinul familial primar include activități variate, flexibile, orientate spre consolidarea mediului familial și a factorilor protectori din interiorul familiei: formarea capacității de a depăși situațiile dificile, crearea rețelei sociale a familiei și a capacității acesteia de a oferi suport în perioadele dificile, formarea deprinderilor privind îngrijirea și educația copilului, formarea competențelor sociale și emoționale ale copilului, identificarea factorilor care pot conduce la apariția riscului de neglijare și abuz. Beneficiari ai sprrijinul familial primar sunt toate familiile cu copii din comunitate.

Sprrijin familial secundar include un ansamblu de activități adresate familiilor cu copii în situații de risc, cu scopul de a diminua factorii care afectează sănătatea și dezvoltarea copilului, a preveni separarea copilului de familie sau a pregătit reintegrarea lui în familie, care sînt realizate în baza managementului de caz aprobat de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Tabel 3. Beneficiarii serviciului social de Sprrijin familial pentru familii cu copii

Formele serviciului de sprrijin familial	Numărul copii din familii/copii în situație de risc			Cheltuielile anuale, mii lei		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Sprrijin familial primar	1100/2493	1350/2922	1980/4420	-	-	-
Sprrijin familial secundar	57/134	114/292	33/87	536,2	1156,0	348,0

Sursa: Datele Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei a raionului Ialoveni.

Suport monetar – sumă bănească nerambursabilă și neimpozabilă care se acordă familiei/persoanei aflate în situație de dificultate printr-o plată unică și/sau lunară pentru o perioadă determinată, dar nu mai mare de 6 luni pentru facilitarea realizării acțiunilor stabilite în planul individualizat de asistență, confirmată prin rezultatele evaluării necesităților.

Suportul monetar se acordă beneficiarului pentru reparația locuinței și/sau reparația/construcția sobei, adaptarea locuinței la necesitățile familiei/persoanei defavorizate, procurarea combustibilului pentru prepararea hranei și pentru încălzire în sezonul rece, procurarea mobilierului adaptat la necesități, precum și alte necesități stabilite în planul individualizat de asistență.

Tabel 4. Beneficiarii Serviciului social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate.

Indicatori	Anii		
	2018	2019	2020
Suport monetar, beneficiari	82	97	49
Cheltuieli, mii lei	432,3	485,9	470,1

Sursa: Datele Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei a raionului Ialoveni.

În scopul creării accesibilității persoanelor cu dizabilități de locomoție, care necesită ajutor protetic-ortopedic, DGASPF Ialoveni în colaborare cu Centrul Republican Experimental de

Protezare și Ortopedie, asigură cetățenii raionului cu mijloace ajutătoare tehnice (scaune cu rotile, premergătoare, rolatoare, încălțăminte, corsete, bandaje etc.).

Tabel 5. Serviciile oferite de DGASF, prin intermediul CREPOR

Indicatori	Anii		
	2018	2019	2020
Numărul cărucioare, fotolii eliberate, unități	30	30	24
Numărul persoanelor ce au beneficiat de încălțăminte ortopedică	22	0	19
Numărul persoanelor ce au beneficiat de corsete	12	0	7
Numărul persoanelor ce au beneficiat de bandaje	1	0	1

Sursa: Datele Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei a raionului Ialoveni.

Serviciile de reabilitare/recuperare balneo-sanatorială oferă îngrijire intensivă pe termen scurt în Centrul de reabilitare a persoanelor vîrstnice și persoanelor cu dizabilități (adulte) „Speranța”, or. Vadul lui Vodă și Centrul de reabilitare a invalizilor și pensionarilor „Victoria” al Republicii Moldova, or. Sergheevca.

Aceste servicii sunt acordate gratuit (pensionarilor pentru limita de vîrstă și persoanelor cu dizabilități, neangajate în cîmpul muncii și care nu desfășoară activități de antreprenariat) sau contra plată, cu o reducere 70% sau 30% din costul biletului de reabilitare (pentru pensionari pentru limita de vîrstă, persoane încadrate în grad accentuat de dizabilitate angajate în cîmpul muncii și care desfășoară activități de antreprenariat, persoanele cu grad mediu de dizabilitate). Suplimentar pe parcursul anului, pot fi oferite bilete de reabilitare/recuperare balneo-sanatorială și la alte sanatorii.

Tabel 6. Beneficiarii de reabilitare/recuperare balneo-sanatorială, persoane

Indicatori	Anii		
	2018	2019	2020
Centrul „Sperența”	105	103	44
Centrul „Victoria”	138	147	27
Centrul „Nistru”	0	5	0
Total	243	255	71
Din ei: - pensionari	189	153	48
36. invalizi	105	89	23

Sursa: Datele Direcției Generale Asistență Socială și Protecție a Familiei a raionului Ialoveni.

1.5.2.3. Recomandări- Protecția socială

Recomandarea	Puncte slabe și/sau amenințările care trebuie soluționate prin intermediul recomandării	Resurse și puncte forte utilizate pentru generarea recomandărilor în vederea soluționării problemelor
<ul style="list-style-type: none"> - De a elabora la nivel național proiecte de modificare și completare a legislației din sfera protecției sociale în scopul diminuării situațiilor de dificultate a populației raionului 	<ul style="list-style-type: none"> - Cadrul legal nu este adaptat la situația economică din țară 	<ul style="list-style-type: none"> - Completarea și modificarea legislației privind protecția socială a populației (nivel național).
<ul style="list-style-type: none"> - Consolidarea activității organelor administrației publice locale de nivel I-II, în vederea atragerii de fonduri extrabugetare pentru dezvoltarea serviciilor sociale - Colaborarea cu ONG-uri naționale și internaționale, în vederea acordării ajutoarelor umanitare persoanelor nevoiașe din raion 	<ul style="list-style-type: none"> - Surse insuficiente pentru dezvoltarea serviciilor sociale și majorarea prestațiilor sociale 	<p>6. Majorarea volumului de finanțare extrabugetară a asistenței sociale pentru populația raionului</p> <p>7. Atragerea surselor financiare ale organizațiilor naționale și internaționale prin scrierea de proiecte</p>
<p>8. De a prevedea majorarea finanțării din buget a instituțiilor în vederea pregătirii și ridicării calificărilor lucrătorilor din sfera socială</p>	<p>9. Fluctuația cadrelor în sfera socială este mare</p>	<p>10. Organizarea cursurilor de instruire inițială și continuă pentru angajații din sfera socială</p>
<p>11. De a dezvolta servicii adresate persoanelor în etate</p>	<p>12. Îmbătrânirea populației și migrația tinerilor duce la creșterea solicitărilor de servicii sociale din partea persoanelor în etate</p>	<p>13. Redirecționarea mijloacelor financiare alocate de stat, către APL I și APL II, pentru dezvoltarea serviciilor</p>
<p>14. De a dezvolta serviciul Asistență personală</p>	<p>15. Se constată un număr mare de solicitări de prestare a serviciului;</p> <p>16. Lipsește acoperirea financiară pentru dezvoltarea serviciului;</p> <p>17. Lipsa mijlocului de transport pentru monitorizarea serviciului</p>	<p>18. Serviciul este prestat către populația raionului în măsura alocării mijloacelor financiare, ponderea beneficiarilor încadrați în serviciu fiind de 40 %</p>
<ul style="list-style-type: none"> • De a asigura suportul și informarea persoanelor cu dizabilități la angajarea în câmpul muncii 	<ul style="list-style-type: none"> • Numărul mic de persoane cu dizabilități încadrate în câmpul muncii; • Neadaptarea locurilor 	<p>19. Existența cadrului normativ care reglementează încadrarea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii;</p>

	de muncă pentru aceste categorii de persoane;	
20. De a asigura protecția copiilor aflați în dificultate	23. Plecarea părinților peste hotare și lăsarea copiilor fără o formă de protecție;	25. Monitorizarea copiilor aflați sub tutelă și custodie;
21. De a dezvolta serviciile sociale, alternative formelor instituționale.	24. Echipele multidisciplinare locale nu sunt instruite privitor la cadrul legal existent	26. Campanii de informare privind consecințele migrării părinților peste hotare;
22. Dezvoltarea serviciilor sociale în dependența de necesitățile individuale a localităților și populației.		27. Dezvoltarea serviciilor sociale axate pe necesitățile copiilor (Echipa mobilă, APP, CCTF, Casa comunitară, centre de zi etc.)

1.5.2. Sănătatea

Conform datelor Ministerului Sănătății, morbiditatea populației de unele boli infecțioase în ianuarie-decembrie 2020 se caracterizează prin micșorarea cazurilor de îmbolnăviri prin hepatite virale, infecții intestinale. În cazul celorlalte boli infecțioase pentru majoritatea bolilor se constată o tendință de marire cazurilor de îmbolnăvire.

Morbiditatea populației, pe principalele boli infecțioase

	Ianuarie-decembrie 2020		Cazuri la 100 000 locuitori	
	total, cazuri	în % față de ianuarie-decembrie 2019	ianuarie-decembrie 2019	ianuarie-decembrie 2020
<i>Infecții intestinale</i>				
Infecții intestinale acute	215	36,2	211,2	76,62
inclusiv dizenterie bacteriană	0	0	0	0
<i>Hepatite virale</i>				
Hepatite virale – total	0	0	0	0
din care:				
Hepatita A	0	0	0	0

Hepatita C	0	0	0	0
Infecții imunodirijabile				
Varicela	110	67,9	159, 1	108,06
Parotidită epidemică	0	0	15,72	0
Infecții respiratorii acute				
Infecții acute ale căilor respiratorii cu localizări multiple	5633	63,25	8748, 7	5533,56
Gripa	113	2,35 ori	47,1	111,01
Infecția cu Coronavirus de tip nou (COVID)			5	
	3827	0	0	3759,44
Boli infecțioase „social determinate”				
Tuberculoza organelor respiratorii	36	54,55	64,8 3	35,36
Sifilis	25	43,86	55,9 9	24,56
Infecție gonococică	17	60,71	27,5 1	16,70
Pediculoză	3	50,00	7,86	3,93

27.3.1.

SISTEMUL EDUCAȚIONAL Sistemul de învățământ din raionul Ialoveni este structurat pe niveluri și cicluri:

TEMUL EDUCAȚIONAL Sistemul de învățământ din raionul Ialoveni este structurat pe niveluri și cicluri:

nivelul 0- educația timpurie: educația antreprescolară; învățământul preșcolar;

nivelul 1-învățământul primar;

nivelul 2-învățământul secundar, ciclul I: învățământul gimnazial;

nivelul 3: -învățământul secundar, ciclul II: învățământul liceal

Infrastructura școlară a raionului în anul 2021, include: 73 instituții de învățământ: 39 instituții preșcolare, 15 gimnazii, 15 licee, o școală primară-grădiniță, două școli primare, o școală de sport și un centru de creație a elevilor. Toate instituțiile din raionul Ialoveni se află pe teritoriul a 25 de primării.

În anul de studiu 2021 activează 1174 cadre didactice, dintre care 342 în instituțiile de educație timpurie, 893 cadre didactice în învățământul secundar, ciclul I și II. Iar în anul de studiu 2019-2020 au activat 1297 cadre didactice, dintre care 383 în instituțiile preșcolare, 914 cadre didactice în învățământul gimnazial și învățământul liceal. Cu studii superioare – 787, cu studii medii de specialitate – 108, cu studii incomplete – 19. Deci în anul 2021, se observă o tendință de scădere a cadrelor didactice cu 9,40% față de anul 2019.

Tabelul 30. Optimizarea instituțiilor de învățământ în raionul Ialoveni, în perioada 2014-2020

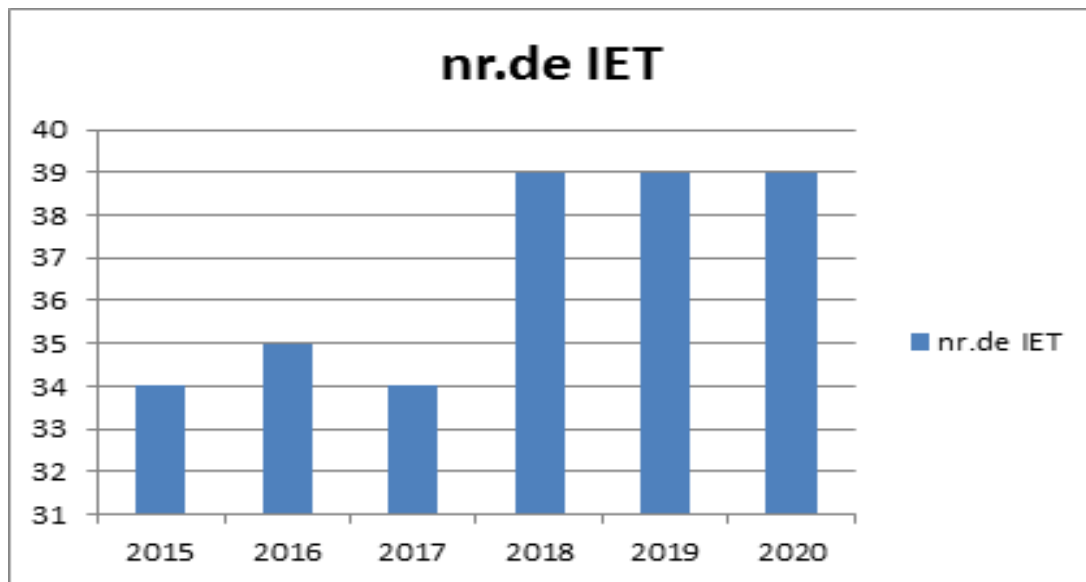
Nr. d/o	Instituția	Anul reorganizării, lichidării	Tipul optimizării	Localitatea unde sînt transportați elevii după optimizare	Destinația clădirii instituției de învățământ optimizate
1	ȘPG Ruseștii Vechi	2017	Reorganizată în Grădiniță și Școală Primară	0	Instituție educațională Școală Primară și Grădiniță
2	ȘP Ruseștii Vechi	2018	Reorganizată în Școală	0	Instituție educațională

	Grădinița Ruseștii Vechi		Primară și Grădinița Ruseștii Vechi		Școală Primară Grădiniță
3	Gimnaziul Pojoreni	2016	Reorganizată în Școală Primară Grădiniță	Elevi transportați în LT Costești	Instituție educațională Școală Primară Grădiniță
4	Gimnaziul Mileștii Noi	2016	Reorganizată în Școală Primară Grădiniță	Elevi transportați în LT „Ion Pelivan” Răzeni	Instituție educațională Școală Primară Grădiniță
5	Școala Primară Grădiniță Pojoreni	2017	Reorganizată în Școală Primară Pojoreni	0	Instituție educațională Școală primară
6	Școala Primară Grădiniță Mileștii Noi	2017	Reorganizată în Grădinița Mileștii Noi	Elevi transportați în LT „Ion Pelivan” Răzeni	Instituție educațională Grădiniță

Implementarea reformei structurale în educație urmărește realizarea obiectivului, asigurarea accesului pentru toți copiii la educația de calitate. Educația de calitate poate fi asigurată în instituțiile ce-și desfășoară procesul educațional în clădiri – tip, ce întrunesc regulile și normativele sanitaro – epidemiologice unice privind amenajarea, întreținerea și organizarea regimului în școli. Reorganizarea instituțiilor de învățământ se efectuează prin schimbarea statutului acestora sau prin lichidare. Reforma structurală în educație a început să fie implementată în raionul Ialoveni din anul de studii 2010-2013, în această perioadă au fost optimizate 6 instituții de învățământ, cu excepția anului 2011. Respectiv, trei școli medii au fost reorganizate, un liceu reorganizat în gimnaziu și 2 instituții lichidate la decizia Consiliului raional. Ulterior pe parcursul anilor 2014-2020 au fost optimizate alte 2 instituții de învățământ, 2 gimnazii au fost reorganizate în Școală primară și Grădiniță, elevii fiind transportați către instituțiile de circumscripție.

27.3.1.1. Învățământul preșcolar din raion

Figura 21. Evoluția învățământului preșcolar din raionul Ialoveni, în perioada 2015-2019

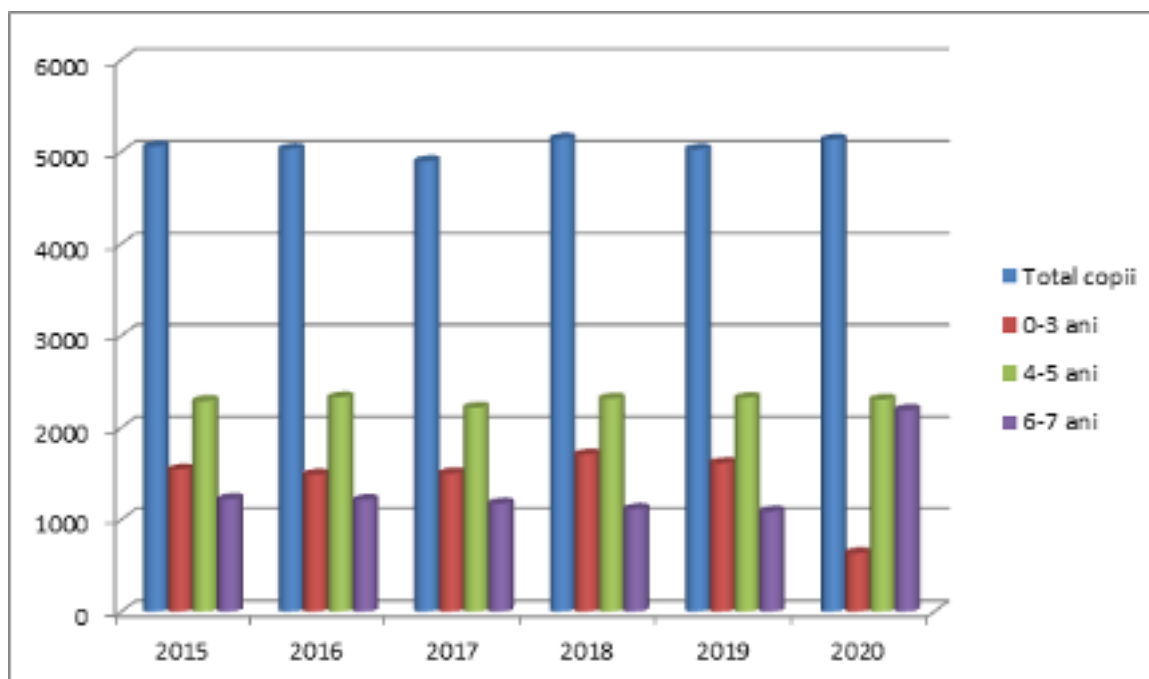
Sursa: elaborat de autor conform datelor oferite de către Direcția Generală Educație din raionul Ialoveni

Pe parcursul anilor 2015-2020, în raionul Ialoveni, la 100 de locuri în instituțiile preșcolare se atribuie 109 copii, mai mult decât nivelul înregistrat pe țară – 86 de copii, ceea ce denotă faptul că instituțiile preșcolare au potențial valorificat.

Numărul copiilor instituționalizați în perioada anilor 2015-2019 a variat de la un an la altul cu mici diferențe. Instituționalizarea medie a constituit ~ 5028 copii. Se atestă în această perioadă majorarea numărului de copii instituționalizați de 4-5 ani ce constituie 46 % din numărul total de copii.

Tabelul 31. Instituționalizarea copiilor în instituțiile preșcolare din raionul Ialoveni, în perioada 2015-2020

Anii	Nr.total copii	0-3 ani	4-5 ani	6-7 ani
2015- 2016	5054	1544	2288	1222
2016-2017	5030	1489	2330	1211
2017-2018	4894	1502	2217	1175
2018-2019	5140	1708	2317	1115
2019-2020	5026	1614	2323	1089

Oferta educațională din învățământul preșcolar este asigurată doar de sectorul public. Conform datelor oferite de BNS, în localitățile raionului Ialoveni au activat 34 de instituții de educație timpurie cu 5054 copii înscriși în anul 2015, mai mult cu 188 copii față de 2013, ce reprezintă 3%,

Numărul instituțiilor de educație timpurie este în creștere de la an la an, în 2015 s-au înregistrat 34 de instituții, iar în 2020 – 39 de instituții de educație timpurie cu un contingent de copii de 5026. În anul 2016 s-a redeschis grădinița din s. Piatra Albă. În anul 2017 și-a extins spațiul prin construcția anexei pentru 3 grupe, grădinița ”Albinița Dâmbovița” s. Ruseștii Noi. De asemenea în anul 2017 sa deschis grădinița ”Mărțișor” s. Bardar. În anul 2018 s-a reorganizat școala primară - grădinița din Mileștii Noi în grădinița ”Buburuza”; s-a deschis grădinița ”Căsuța piticilor” s. Hansca.

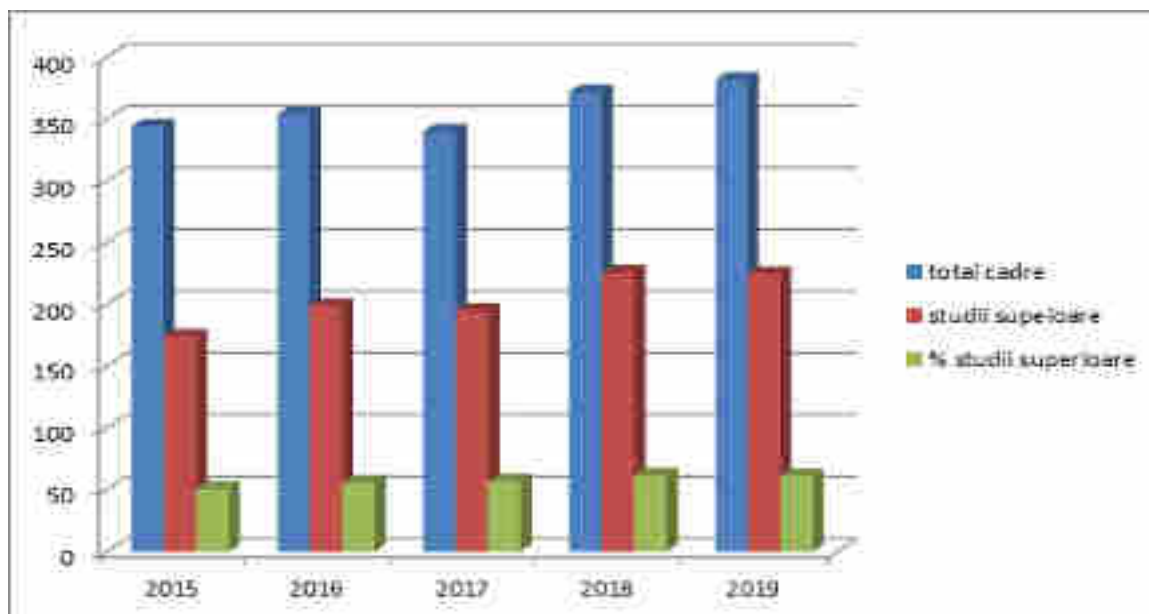
În toate instituțiile limba de instruire este limba de stat. Grație AO LUMOS și administrațiilor publice locale Ialoveni, Costești, Horești, Răzeni, Ruseștii Noi, Malcoci, Nimoreni, Bardar, Cărbuna în instituțiile de educație timpurie (25% din numărul total de IET) sunt create servicii educaționale incluzive. La moment de aceste servicii se bucură 109 copii.

După statutul de funcționare este o școală primară-grădiniță în Ruseștii Vechi.

În 39 de instituții de educație timpurie, 3 din ele se desfășoară program de activitate de 12 ore IET nr.1 ”Ghiocel” Răzeni, IET nr.2 ”Alunelu” Răzeni, IET ”Buburuza” Mileștii Noi, iar la restul 35 de instituții preșcolare se desfășoară program de activitate de 10,5 ore, 1 instituție cu -program de activitate de 6 ore.

Respectiv, 26 de grădinițe din raion își desfășoară activitatea în clădiri standartizate (tip), iar 13 grădinițe activează în clădiri ajustate.

Numărul cadrelor didactice antrenate în procesul educațional în perioada anilor 2015-2019 a fost în creștere, 2015 - 344 cadre didactice, 2019- 2020 - 382 de cadre didactice, În anul curent de studii 2020-2021 - 355 cadre didactice, se denotă o scădere a numărului cadrelor didactice. Acest fapt a avut loc din motivul migrării cadrelor didactice peste hotare . De asemenea se atestă și creșterea a numărului de cadre didactice cu studii superioare, ceea ce denotă faptul - calitatea serviciilor de îngrijire și educație în IET crește, și cadrele didactice sunt în permanentă creștere și dezvoltare profesională.

În scopul îmbunătățirii competențelor sale profesionale, cadrele didactice participă periodic la cursuri de formare continuă, demonstrează capacitatea de a-și motiva deciziile profesionale și de a-și îmbunătăți practica zilnică în urma rezultatelor profesionale obținute. De asemenea utilizează lucrul în echipă cu alți colegi și specialiști, pentru a-și îmbunătății propriile practici educaționale și practicile familiilor în educația și dezvoltarea copiilor mici.

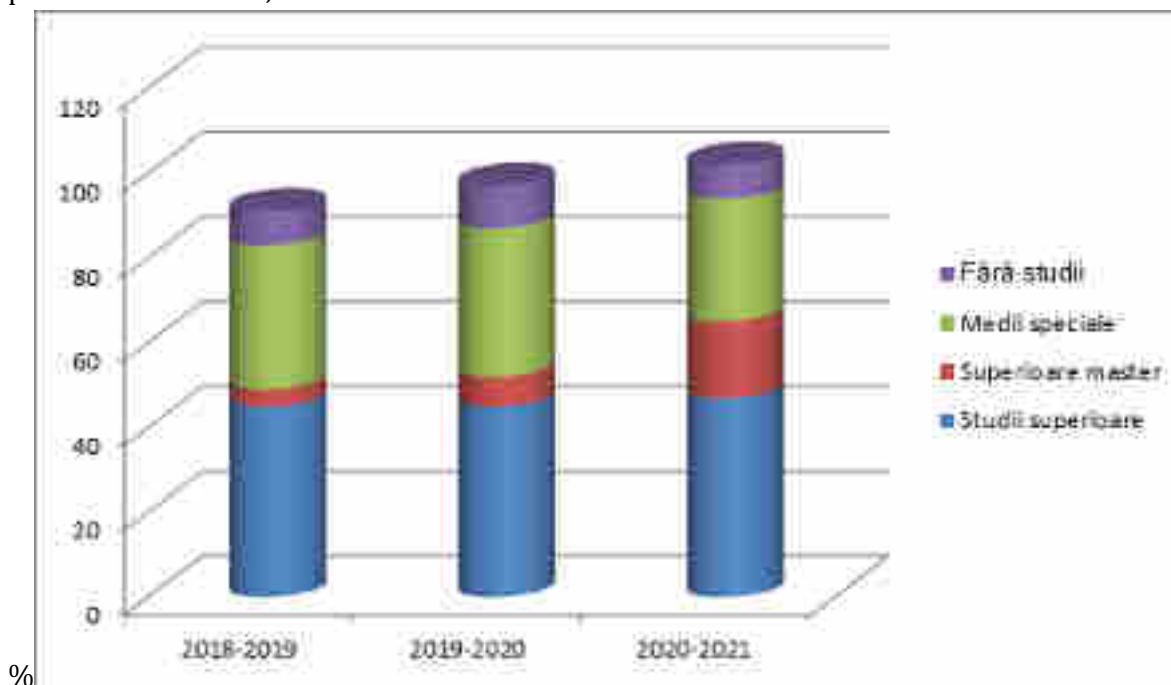
Aceste activități au contribuit la promovarea imaginii instituțiilor de educație timpurie din raion la nivel republican, internațional. Locul I - concursul "Pedagogul anului", ediția 2019-2020, Proiectul Transnațional "Ursulețul de plus", GALA EDUCAȚIEI INCLUZIVE: „Alexandra Grajdian” pentru CURAJ ȘI INOVAȚIE în promovarea educației incluzive, Premiul mare la etapa internațională a concursului "Surprize de Crăciun 2020".

În ultimii ani se observă și o creștere a numărului cadrelor didactice care dețin grade didactice.

Anul	Total cadre	Grad superior didactic	Grad didactic I	Grad didactic II
2017-2018	340	0	2	124
2018-2019	372	0	2	135
2019-2020	382	1	6	144

În anul de studii 2020-2021 în instituțiile de învățământ preșcolar activează 355 cadre didactice: 304 educatori, 12 metodiști, 17 conducători muzicali, 8 logopezi, 2 psihologi, 11 cadre didactice de sprijin, 1 kinetoterapeut.

Figura 22. Ponderea cadrelor didactice - învățământul preșcolar din raionul Ialoveni, în perioada 2018-2021,

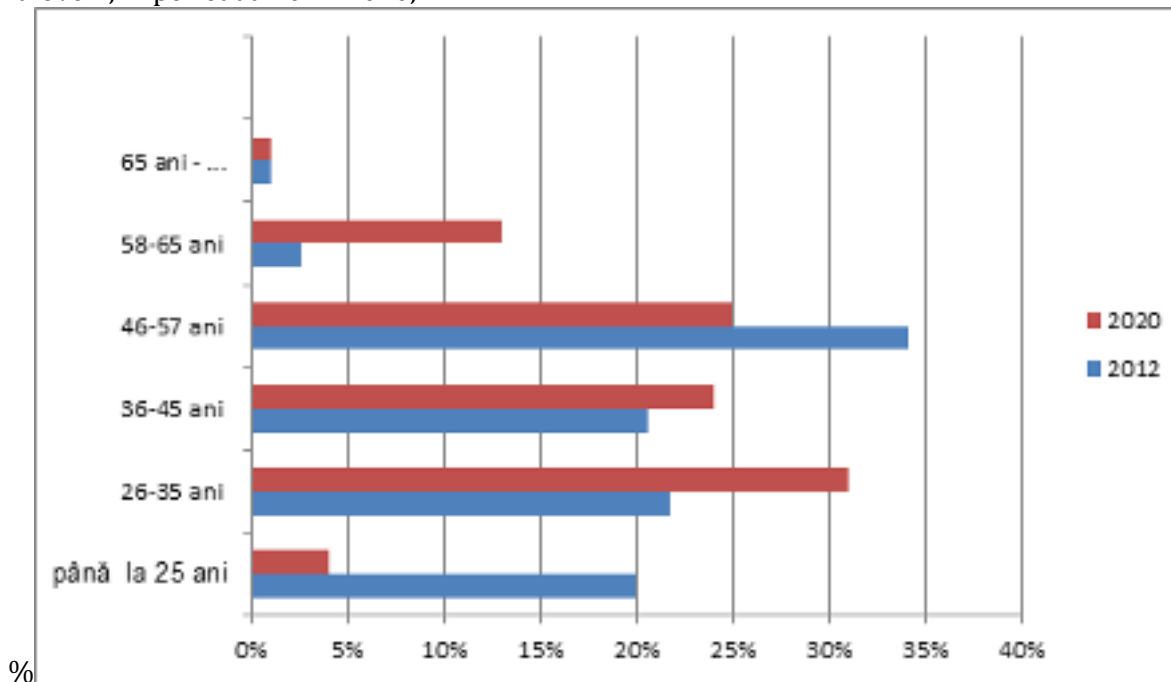

Micșorarea numărului de cadre didactice fără studii se datorează participării cadrelor didactice la programul de formare profesională prin sistem dual la Specialitatea "Educația timpurie", Calificarea "Educator", Colegiul Pedagogic "Alexei Mateevici" or. Chișinău. În perioada anilor 2018-2020 au participat la programul de formare 20 cadre didactice.

În anul de studii 2020-2021, cea mai mare pondere a cadrelor didactice după vârstă reprezintă vârsta cuprinsă între 26-35 de ani, constituind 31%. Acest fapt se explică prin inițierea în activitatea pedagogică a tinerilor în instituțiile de educație timpurie.

În comparație cu anul 2012, vârsta cuprinsă între 46-57 de ani constituie în anul de studii 2020-2021 25%, cu 9 % mai puțin decât în anul 2012, de la 131 cadre în 2012 la 91 cadre în 2020-2021.

Figura 23. Ponderea cadrelor didactice după vârstă - învățământul preșcolar din raionul Ialoveni, în perioada 2012-2020,

Lipsa instituțiilor de educație timpurie în 5 localități ale raionului (Horodca, Găureni, Budăi, Misovca, Homuteanovca). Copiii din localitățile date sunt instituționalizați parțial în IET din localitățile Țipala, Gangura, Ulmu.

27.3.1.2. *Învățământul primar, gimnazial și liceal în raion*

În anul 2021, învățământul primar, gimnazial și liceal în raionul Ialoveni include 33 instituții de învățământ dintre care: 15 gimnazii, 15 licee și 2 școli primare și o școală primară grădiniță. Ca rezultat al procesului de optimizare a rețelei instituțiilor de învățământ general, numărul instituțiilor de învățământ primar și secundar general s-a redus pe parcursul ultimilor cu 5,71% (de la 35 de instituții în 2012 la 33 instituții în 2021). În acest timp procesul de reorganizare a instituțiilor din raion a continuat prin reorganizarea a 2 gimnazii în școli primare, respectiv grădiniță. În raion 32 de instituții studiază în limba de stat, o instituție în limba rusă.

În ultimii cinci ani (2015-2020), se constată oscilarea populației școlare din învățământul primar, gimnazial și liceal din raionul Ialoveni, scăderea înregistrată în anul 2019 față de 2017 fiind de 4,74%. În anul de învățământ 2019-2020 în 33 de școli ai raionului Ialoveni erau înscriși 10203 elevi, reprezentând o micșorare de 481 de elevi față de anul de studii 2017-2018.

În 5 localități (Budăi, Bălțați, Homuteanovca, Găureni, Piatra Albă) nu sunt instituții educaționale, copiii sunt transportați cu autobuse speciale donate de Ministerul Educației. În 30 de instituții școlare din raion procesul educațional este organizat într-un schimb, iar în 2 licee și 1 gimnazii se derulează procesul în două schimburi.

În anul 2020-2021, din totalul elevilor cuprinși în învățământul primar și secundar general 41% reprezentau elevii din învățământul primar, 48,57% – elevii din învățământul gimnazial și 10,09% - elevii din învățământul liceal. Comparativ cu anul de studii 2017-2018 numărul elevilor din învățământul primar a scăzut cu o pondere de 2,88 %, iar din gimnazial se atestă o creștere cu 1,7% , iar a celor din liceal a scăzut cu 9,29%.

Diminuarea numărului de elevi s-a produs în ambele medii de rezidență și în două niveluri de învățământ generl (primar, liceal) și este în strînsă legătură cu evoluția demografică, plecarea părinților peste hotare și cu alegerea făcută de elevi în favoarea școlilor din orașele vecine, îndeosebi în cazul liceenilor. În strînsă legătură cu diminuarea numărului de elevi se remarcă și diminuarea numărului de cadre didactice.

În anul școlar 2020-2021 în învățământul primar, gimnazial și liceal își desfășurau activitatea 784 de bază și 109 cadre activează prin cumul. Respectiv în tot în acest an, în sistemul educațional raional au fost angajați peste 15 cadre tinere, iar în anul 2019 au fost angașate 11 de tineri specialiști cu 5 cadre mai mult față de 2020, deci în ultimii 3 ani au fost angajați aproximativ 46 de tineri specialiști. În unele instituții școlare, din cauza insuficienței de cadre didactice cu o calificare suficientă, generată și de criza demografică, predarea unor discipline din planul-cadru devine problematică și unele discipline sunt predate de nespecialiști sau sunt formate clase cu instruire simultană în treapta primară.

Raportul elevi/cadre didactice s-a menținut constant în ultimii 2 ani la valoare de 14 și se datorează scăderii numărului de cadre didactice și de elevi. Acest fapt ar putea fi valorificat, în special în mediul rural, fiind posibilă la creșterea nivelului calitativ al actului didactic, situație ce va permite ca profesorii, respectiv, învățătorii putînd să dedice mai mult timp pentru instruirea fiecărui elev în parte.

În anul de studii 2020-2021 numărul cadrelor didactice antrenate în procesul educațional la nivel primar, gimnazial și liceal este de 893 (cu 10,66% mai puțin decât în perioada 2016-2017), ponderea cadrelor cu studii superioare reprezintă 86% mai mult cu 1% față de 2010. Astfel, 12% din personal au studii medii de specialitate, iar 2% reprezintă cadre didactice cu studii neterminate.

Analizand ponderea cadrelor didactice după vechimea în muncă, în anul de studiu 2019-2020, deducem următoarele: până la 2 ani – 38; de la 2/5 ani - 66; de la 5/10- 66; de la 10/15 – 85; de la 15/20-67, mai mult de 20 ani constituie 439 cadre didactice. Numărul cadrelor didactice tinere antrenate în procesul educațional este în scădere față de anul de studiu 2016-2017.

Respectiv, cadrele didactice cu vârsta de pensionare în anul 2020 este în scădere și a constituit 143 de unități mai puțin cu 9 de unități față de 2010. Diversificarea după gen este în creștere la femei, în 2017 constituie 86% femei iar la bărbați este în scădere de la an la an

Evoluția numărului de absolvenți în raion este în scădere de la an la an. În anul 2019-2020 numărul total de absolvenți a constituit 1136, mai puțin cu 132 de absolvenți sau cu 10,41% mai puțin față de anul 2016-2017 (1268 de absolvenți).

În anul 2020, numărul elevilor din sate a constituit 8026 de elevi, de 3,68 ori mai mult decât în orașul Ialoveni (2177 elevi). Analiza în dinamică a numărului de elevi indică un trend crescător pentru școlile din orașul Ialoveni iar pentru cele din sate se observă o ușoară descreștere cu 3,5 % din 2016 până în 2020.

În anul 2019, numărul elevilor ce au studiat limba engleză este de 77,2%, la limba franceză acest indicator a constituit 22,8%. În perioada 2016-2020, ponderea elevilor ce au studiat limba franceză, în numărul total de elevi ce au studiat limbi străine, s-a redus de la 43% la 22,8%, iar în cazul limbii engleze acest indicator a crescut de la 57,2% la 77,2%. Tendința de creștere a ponderii elevilor din raion ce au studiat limba engleză ca limba cea mai preferată de circulație și comunicare internațională este o premisă foarte importantă pentru elevii ce planifică să-și continue studiile sau să se angajeze la muncă peste hotare.

Tabelul 32. Evoluția numărului de familii incomplete din raionul Ialoveni, 2016-2020

Copii de 7-18 ani:		
Anul de studii	un părinte plecat	Ambii părinți plecați
2016-2017	1868	368
2017-2018	1913	412
2018-2019	2215	683
2019-2020	2137	592

Pe parcursul anilor 2016-2020, erau înregistrați în evidențele autorităților responsabile, în mediu 513 copii cu părinți plecați la muncă în străinătate. Acest fenomen este îngrijorător pentru întregul raion și mai ales pentru o categorie de copii care nu se află sub directa supraveghere a unui adult (părinte, rudă sau cunoștință). Astfel, acești copii nu beneficiază de un mediu familial adecvat pentru dezvoltarea lor psiho-emoțională normală. În raionul Ialoveni nu există nici un ONG care s-ar implica în formarea acestora copii, respectiv nu sunt nici grupe prelungite și ore de meditații.

Tabelul 33. Nivelul de frecvență a elevilor în școlile din raionul Ialoveni, 2016-2020

Anul școlar	Elevi neșcolarizați la începutul anului școlar	Elevi cu abandon școlar la sfârșitul anului școlar
2016-2017	0	1
2017-2018	0	2
2018-2019	0	6

2019- 2020	0	7
------------	---	---

Abandonul școlar apare, în general, în rândul categoriilor sociale defavorizate: copii din grupe de risc. Pentru diminuarea și soluționarea problema abandonului școlar din raion sunt implicate următoarele instituții, ca: școala, primăriile, asistența socială și poliția. Cauzele acestei discrepante, precum și a abandonului școlar sunt:

- Intrarea pe piață;
- mariajului timpuriu;
- Implicarea copiilor de la sate în munca fizică de acasă;
- Numărul mare de copii rămași fără supravegherea părinților;
- Insuccesul școlar;
- Dificultăți materiale, dezorganizarea familiei;
- Atitudinea neglijentă și indiferentă a părinților referitor la educarea școlară a copiilor;
- Integrarea insuficientă în în colectiv clase de elevi.

27.3.1.3. Baza tehnico-materială

Distribuirea cheltuielilor din sistemul educațional este ineficient, sunt multe instituții școlare care nu funcționează la capacitate deplină, respectiv media pe raion de utilizare a spațiului este de 81%, însă în G. Dănceni, G. Ialoveni se utilizează doar 37-35% din spațiu. Pentru eficientizarea în G Misovca în perioada rece a anului este conservat etajul doi. Per raion capacitatea de utilizare a instituțiilor este de 68,9%, cel mai mic procent de utilizare este în: Gimnaziul Misovca- 21%;

Gimnaziul „Alexandria Rusu”, Dănceni – 31,25%; Gimnaziul „Grigore Vieru”, Ialoveni – 60%.

% de acoperire a spațiului în cadrul instituțiilor de educație timpurie per raion constituie 107,85 %. 21 de instituții acoperirea spațiilor este de 100%, în 7 IET acoperirea spațiilor este un procentaj mai mic de 100%, în 10 IET acoperirea spațiilor este peste 100% .

În cadrul Proiectului: „Eficiența energetică” în 2015-2016 au fost realizate activități de renovare a următoarelor instituții: Liceul Teoretic „I.Pelivan” Răzeni (359350 lei), Liceul Teoretic „P.Ștefănuță” Ialoveni (3597601 lei) , Liceul Teoretic Puhoi (2356204 lei), în 2016-2017: Gimnaziul „A.Rusu” Dănceni (2062463 lei), Liceul Teoretic Țîpala (2100000 lei).

Proiectul „Reforma învățământului din R Moldova” , finanțat de FISM a permis renovarea Liceul Teoretic „Andrei Vartic” Ialoveni și Liceul Teoretic „I.Pelivan” Răzeni.

Cu sprijinul FISM-ului au fost renovate blocurile sanitare din LT „D.Cantemir” Văsieni, G „Grigore Vieru” Ialoveni. În baza parteneriatului a fost reparat capital acoperișul Liceului teoretic „Olimp” Costești.

În baza parteneriatului cu AO „Lumos” Moldova au fost dotate 10 Centre de Resurse în IET din raion.

în 2016 CR a contribuit în 69 instituții din raion-„Dotarea instituțiilor de învățământ cu echipament TIC și formarea cadrelor didactice”.

În cadrul proiectului „Clasa viitorului” au fost dotate 4 instituții de învățământ, LT „P.Ștefanucă” Ialoveni, LT „Ion Pelivan” Răzeni, LT Puhoi, LT „M.Bârcă” Mileștii Mici.

Îmbunătățirea infrastructurii instituțiilor de învățământ: 2018-2019

- Repararea instituțiilor de învățământ: acoperișul blocului principal LT „D. Cantemir”, reparația capitală a clădirii Gimnaziului Gangura, reparația capitală a blocului ABC a LT „I.Pelivan” Răzeni, instalarea sistemului de evacuare a apelor de pe acoperișul instituției G. „M.Eminescu” Ulmu, construcția punctului sanitar intern și canalizare în ȘPG Ruseștii Vechi, construcția cantinei școlare în LT Horești, etc. ;
- Dotarea cu materiale de predare/învățare, echipament specializat pentru copii cu dizabilități și/sau CES a CREI (LT „I.Pelivan” Răzeni, LT Horești, LT „Olimp” Costești, LT „M.Bârcă” Mileștii Mici, G.„Gr.Vieru” Ialoveni, LT Ruseștii Noi)

Îmbunătățirea infrastructurii instituțiilor de educație timpurie: 2015-2020

- schimbarea acoperișului - 25 % IET
- termoizolarea pereților exteriori - 13% IET
- reparații capitale a spațiilor IET - 43 % IET
- lucrări de construcții - 38%IET
- reparații a sistemului de canalizare - 13%
- reparația sistemului de iluminare - 13%

În baza acordurilor de parteneriat între Consiliul raional și județul Dâmbovița sa construit Grădinița din com. Ruseștii Noi; datorită donațiilor județului Ilfov s-au dotat fiecare grădiniță (35) și școală (34) cu biblioteca digitală, proiector și laptop. 2. instituțiile de învățământ, aplicante la diverse proiecte cu atragerea fondurilor extrabugetare sunt susținute (prin alocări financiare) de către Consiliul raional în implementarea proiectelor câștigate (Asigurarea incluziunii copiilor cu dizabilități severe (Unitatea de educație incluzivă, LT „P.Ștefanucă), Dotarea centrelor pentru incluziunea educațională a preșcolarilor (10 IET), Implicarea tinerilor în atragerea surselor extrabugetare (Fontul pentru tineri Ialoveni), Eficiența energetică (5 instituții), Sporirea accesului și gradului de participare a copilului în RMoldova(G.Hansca), Construcția sistemului de epurare (2 instituții).

În perioada anilor 2016-2020 s-a pus un accent vădit pe dotarea instituțiilor de educație timpurie cu mobilier - 75 %. De asemenea se pune accent pe crearea condițiilor optime de activitate a cadrelor didactice și de organizare a procesului educațional, dotarea instituțiilor cu TIC. 50 % din instituții sunt dotate toate spațiile educaționale cu TIC și 33 % din instituții au conectare internet 100% toată instituția, 67 % dotarea instituțiilor cu rețeaua internet cu acoperire mică.

Prin intermediul parteneriatelor constructive s-au dotat instituțiile cu:

- materiale didactice - 8%
- tehnologii informaționale și comunicații - 8%
- mobilier - 20%
- complexe de joacă exterioare - 15%

În ultimii ani 2016-2020, are loc îmbunătățirea periodică a bazei tehnico-materiale. Anual administrația publică de nivelul I și II alocă resurse financiare suficiente pentru reparații capitale și curente, asigurarea cu literatură a bibliotecilor școlare.

Toate școlile și grădinițele sunt asigurate cu minimul necesar de mobilier școlar conform cerințelor sanitaro-igienice și standardelor de dotare minimă a instituțiilor, deși mobilierul în unele instituții este învechit.

Încabinele și atelierele școlare au insuficiență de aparate, ustensile, instrumente în organizarea și realizarea eficientă a părții practice prevăzute în curricula școlară. În unitățile școlare din raion sînt dotate 30 clase de calculatoare. Unele instituții nu dispun de cantine ca: G Cărbuna, G Văsieni, LT Horești. Doar 85% de instituții preșcolare sunt dotate cu calculatoare, imprimante și copiatoare.

27.3.1.4. Probleme în domeniul educației

Sistemul educațional din raionul Ialoveni se confruntă cu o serie de probleme majore. Astfel, din analiza de mai sus elucidăm cele mai principalele probleme referitoare la acest domeniu. Ele sunt:

- Rețeaua școlară (număr mic de copii în clase, imposibilitatea asigurării normei cadrelor didactice, predarea unor materii școlare de pedagogi nespecialiști, cheltuieli nejustificate pentru întreținerea spațiilor școlare, etc.), impun necesitatea optimizării și restructurării rețelei instituțiilor educaționale din raion;
- Ponderea înaltă a cadrelor cu vârsta de pensionare (42,6% din total pensionari);
- Lipsa mijloacelor financiare pentru a introduce orele de meditații în grupa cu regim prelungit;
- Asigurarea bazei materială a școlilor și inclusiv dotarea cu tehnică de calcul;
- Migrația părinților fapt ce contribuie la neimplicare în educația copiilor.
- Migrarea personalului didactic, didactic auxiliar și nedidactic spre alte domenii de activitate și peste hotarele țării;
- Implicarea insuficientă a comunității și a familiei în soluționarea problemelor cu care se confruntă școala/grădinița;
- Suprasarcina didactică a unor cadre didactice;
- Suprasolicitarea unor instituții de educație timpurie (nr. mare de copii);
- Lipsa conducătorilor muzicali, asistenților medicali, psihologilor în instituțiile de învățământ;
- Lipsa instituțiilor de educație timpurie în 5 localități ale raionului (Horodca, Găureni, Budăi, Misovca, Homuteanovca);
- Implementarea necalitativă a curricula la unele discipline opționale;
- Lipsa asistentului personal, alocat copiilor cu un grad redus de independență și autoadministrare;
- Fluctuația cadrelor specializate și tehnice în cantinele școlare și IET;
- Nu dispun de cantine școlare 3 instituții (LT Horești, G Cărbuna, G Văsieni). Elevii se alimentează în ospătăriile grădinițelor, cantină adaptat;
- Lipsa sediului Gimnaziul Cigârleni (la moment procesul educațional se desfășoară în incinta grădiniței din localitate);
- Dotarea insuficientă a laboratoarelor, atelierilor școlare, sălilor de sport și a instituțiilor de educație timpurie.

27.3.1.5. Analiza SWOT sistemul educațional

PUNCTE FORTE	PUNCTE SLABE
--------------	--------------

- Amplasarea geografică a raionului favorizează accesul la educație.
- Poziția activă și deschisă a managerilor școlari spre schimbare în realizarea politicilor educaționale.
- Formarea tuturor managerilor școlari în elaborarea de proiecte. Implementarea proiectelor de parteneriat și investiționale.
- Imaginea învățământului este promovată prin gradul de acoperire cu personal de conducere și didactic calificat, performanțele elevilor.
- Centrul metodic oferă managerilor școlari, cadrelor didactice, tinerilor specialiști suport în formarea continuă.
- Cadrul normativ de organizare și desfășurare a procesului educațional adecvat.
- Instituțiile din raion implementează principiile educației incluzive.
- 61,7 din cadrele didactice dețin grade didactice; 2 – titlu științific. În ultimii 5 ani 98,5% din cadrele didactice au realizat formarea continuă în instituții specializate abilitate de Ministerul Educației.
- Procesul instructiv-educativ favorizează susținerea examenelor de BAC în proporție de 96,5% și 99,5% a examenului de absolvire a gimnaziului.
- În raion este instituit un sistem de activități extracurriculare cu specific cultural, sportiv, artistic, științific etc.
- În cadrul proiectului "Refoma Învățământului în republica Moldova" 2 licee din raion au fost renovate capital.
- Nr. de instituții educaționale (23 școli, 21 grădinițe) au implementat proiecte investiționale susținute de mai mulți donatori.
- Dezvoltarea unor parteneriate durabile cu AP de toate nivelurile, ONG-uri ce activează în domeniu, agenți economici, părinți și comunitate.
- Stabilirea parteneriatelor între AP, instituții educaționale din raion cu omologii din alte raioane, țări, regiuni etc.
- Funcționalitatea Unității de Educație Incluzivă pentru copii cu dizabilități severe din raion, o subdiviziune a LT „P.Ștefănuță” Ialoveni;
- Crearea Centrelor de Resurse pentru copii cu CES în 10 IET

- Lipsa unei conexiuni sănătoase „familie-școală”;
- Creșterea fenomenului de abandon școlar;
- Competențe insuficiente, lipsa motivației, indiferență din partea managerilor în realizarea unui sistem de management școlar modern;
- Suprasarcină didactică a unor cadre manageriale și didactice.
- Elemente de planificare formală a activității unor instituții educaționale.
- 23,5% din numărul cadrelor manageriale și didactice sînt de vîrstă pensionară.
- 7,8% din cadrele didactice din instituțiile preșcolare au studii medii nepedagogice și fără studii.
- Nu sînt organizate ore de meditații în instituțiile școlare.
- Interes neuniform din partea populației și a elevilor față de obținerea studiilor de calitate.
- Strategiile didactice continuă să fie preponderent tradiționale, bazate pe activitatea profesorului.
- Evaluarea nu se aplică reglatoriu în proiectarea de proces. Colectivul de cadre didactice, nu cuantifică, prin intermediul rezultatelor evaluărilor, progresul școlar și nu iau în considerare acest aspect la evaluarea activității didactice
- Pregătirea sub nivelul cerințelor a unor cadre didactice, preponderent a tinerilor specialiști, în realizarea unui demers didactic modern.
- Sistemul existent de formare continuă a cadrelor didactice nu totdeauna răspunde necesităților și provocărilor.
- Număr mare de copii cu cerințe educaționale speciale proveniți din medii sociale și familii defavorizate sau lipsiți de supravegherea și interesul părinților.
- Sistem de consiliere psihopedagogică și sociale în stare de formare (la nivel incipient). Lipsa specialiștilor (psihologi, logopezi etc) în instituțiile preșcolare, școli primare și gimnazii.
- Resursele financiare alocate nu satisfac cerințele funcționării eficiente a sistemului educațional din raion.
- Alarmantă rămîne situația la gimnaziul din satul Cigîrleni.
- Dotare insuficientă cu mijloace multimedia a instituțiilor, lipsa soft-urilor educaționale licențiate, număr insuficient de calculatoare comparativ cu numărul de elevi.
- Bibliotecile școlare nu sînt asigurate suficient cu literatură (didactică, beletristică, de referință).
- În unele grădinițe spațiile educaționale duc lipsă de dotările necesare pentru organizarea activităților.
- Lipsa unei baze de date a posibililor parteneri în educație.

OPORTUNITĂȚI

AMENINȚĂRI

<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Posibili parteneri pentru eficientizarea procesului educațional, atragerea mijloacelor financiare care ar contribui la dezvoltarea în sistemului educațional din raion.</i> ● <i>Parteneri în crearea de noi servicii educaționale și sociale orientate copiilor de vîrstă preșcolară și școlară.</i> ● <i>APL, agenți economici, părinți, comunități locale și sociale deschise în susținerea dezvoltării învățămîntului din raion.</i> ● <i>Instituții abilitate în țară în analiza și elaborarea propunerilor pentru eficientizarea procesului educațional.</i> ● <i>Instituții abilitate în țară și peste hotare pentru dezvoltarea și consolidarea capacităților și competențelor pentru cadrele didactice și managerii școlari.</i> ● <i>Politici educaționale clare și consecvente, bine formulate accesibile în domeniul implementării curricula școlară axată pe competențe.</i> ● <i>Mediu geografic propice în accesul elevilor și a cadrelor didactice la diverse resurse informaționale, cultural artistice etc.</i> ● <i>Posibilitatea prestării serviciilor contra plată.</i> ● <i>Colaborare cu alte instituții de învățămînt, schimb de experiență.</i> ● <i>Asociații obștești care activează în bază legală în susținerea învățămîntului.</i> ● <i>Posibilitatea îmbunătățirii și modernizării bazei tehnico materiale a instituțiilor de învățămînt din raion prin atragere de fonduri</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ● <i>Îmbătrînirea cadrului didactic în mediul rural;</i> ● <i>Existența unui cadru legislativ stabil în domeniul învățămîntului;</i> ● <i>Rezistența populației vis-a-vis de reforma structurală în domeniul educației.</i> ● <i>Plecarea profesorilor calificați,</i> ● <i>Influența abuzivă a politicului asupra sistemului de învățămînt;</i> ● <i>Trendul descendent al populației școlare în perioada 2016-2020;</i> ● <i>Lipsa unui mecanism clar de motivare și stimulare a cadrelor didactice.</i> ● <i>Starea materială, condițiile de lucru și trai a angajaților.</i> ● <i>Motivație scăzută a unor primării, agenți economici, ONG-uri, părinți, comunitate în colaborare și parteneriat cu instituțiile educaționale.</i> ● <i>Reducerea resurselor financiare alocate.</i>
---	---

27.3.1.6. *Recomandări sistemul educațional*

În urma analizei efectuate, se propun următoarele recomandări de ameliorare a problemelor și de sporire a sistemului educațional:

- Promovare a parteneriatului prin încheierea noilor contracte de colaborare și cooperare,
- Dotarea și modernizarea bazei tehnico materiale (asigurarea cu materiale curriculare, didactice. etc);
- Optimizarea rețelei instituțiilor în scopul asigurării unui proces educațional de calitate;
- Asigurarea cadrelor didactice care intenționează să își îmbunătățească capacitatea profesională, prin suportul și/sau cofinanțarea cursurilor sau vizitelor de studii.
- Stabilirea unei culturi organizaționale care ar crea o bună imagine instituțiilor;
- Dezvoltarea unor programe vizînd combaterea și prevenirea abandonului școlar;
- Dezvoltarea practicilor educaționale inclusive în învățămîntul general;
- Evaluarea perfecționării continuă a cadrelor didactice în baza unor criterii de performanță și proiectarea activităților;
- Pregătirea nediferențiată a generației tinere pentru participarea socială activă, destinată evitării sărăciei și excluziunii sociale;
- Crearea condițiilor optime pentru atragerea cadrelor didactice tinere;

- Garantarea egalității șanselor de acces în învățământul preuniversitar asigurându-se un standard optim, la nivelul drepturilor fundamentale;
- Performanțele școlare ale elevilor, având în vedere diferențele de rezultate înregistrate la testele naționale și ratele mai scăzute de promovare la examenele terminale, în cazul elevilor din mediul rural;
- Completarea anuală a fondurilor bibliotecilor școlare.
- Promovarea implementării tehnologiilor informaționale de comunicare în sistemul educațional;
- Extinderea serviciilor de educație incluzivă în IET;
- Încurajarea proiectelor naționale și internaționale în promovarea imaginii pozitive a sistemului educațional din raion;
- Sporirea accesului și a gradului de participare la educație și formare profesională pe parcursul întregii vieți;
- Asigurarea accesului fiecărui copil la servicii educaționale de calitate.